

לקוטי מוהר"ן

פר' ואתחנן שבת נחמו

עם ביאורים

תורה עח תנינא

הנהגת הפשיטות של הצדיק

יו"ל ע"י
מכון תפארת התהלה

לתגובות והערות ולהצטרפות לרשימת התפוצה

025080b@gmail.com

ספור אמירת התורה

דע כי זאת התורה נאמרה בשבת נחמו באומאן סמוך להסתלקותו. ומעשה שהיה כך היה. באותה העת בסמוך נכנס לדירה אחרת שנסתלק שם. ואותה הדירה היתה טובה לפניו מאד לישוב בה, כי היה לו שם רחבת ידים ואויר יפה כי היה שם גן לפני החלונות. אך הדירה היתה של וכו'. וסמוך לשבת נחמו נכנס לשם. ועל אותו השבת נתקבצו כמה אנשים חדשים גם ישנים שבאו אליו על שבת קדש והיה קבוץ גדול:

ובליל שבת קדש נכנס מחדרו לבית שהיה העולם מקובצים שם. והיה חלוש מאד מאד כמעט לא היה לו כח לדבר. ותכף קדש על הכוס. ואחר הקדוש ישב אצל השולחן ולא חזר לחדרו תכף כדרכו תמיד בעת הקבוץ. וישב בחלישות גדול והתחיל לשיח ולדבר מעט בחלישות ובעיפות גדול:

ענה ואמר: מה אתם נוסעים אצלי, הלא אני איני יודע עתה כלל. שאני אומר תורה יש לכם על מה לנסע ולבוא אלי, אבל עתה על מה באתם, הלא אני איני יודע עתה כלל, כי אני עתה רק פראסטיק לגמרי. והאריך בשיחה זאת וכפל ושלש כמה פעמים שאינו יודע כלל ושהוא רק איש פשוט לגמרי ושהוא פראסטיק. ואז אמר שהוא מחיה את עצמו עתה רק במה שהיה בארץ ישראל. והאריך בשיחה זאת שבאמת לאמתו אינו יודע כלל וכלל לא ושהוא רק פראסטיק לגמרי, רק שהוא מחיה את עצמו במה שהיה בארץ ישראל.

ומתוך שיחה זאת התחיל לדבר ולבאר כל ענין הנורא ההוא איך מחיה את עצמו בעת הפשיטות מהדרך של ארץ ישראל. ושבזה מחיין את כל הפשוטים שבעולם (שקורין פראסטאקיס), הן לומדים ובעלי תורה בעת שבטלים מן התורה, הן אנשים פשוטים שהם פראסטאקיס גמורים. אפלו אומות העולם צריכים לקבל חיות וכו' וכו', כמבאר כל זה בסימן הנזכר לעיל עין שם היטב. ובתוך זה נכלל מה שנכנס לדירה הנ"ל כי מבאר שם: וגם עכשו כאן בחוץ לארץ באין ישראל לפעמים למקום וכו', וישראל באין לשם וכובשין המקום ומקדשין אותו שיהיה מקום ישראלי שזהו גם כן בחינת

ארץ ישראל. והיו יכולים לומר גזלנים אתם וכו' (רש"י על בראשית א א), אך על ידי "כח מעשיו" (תהלים קיא ו) על ידי זה יש לנו כח לכבש כל העולם ולקדשו בקדושת ישראל. כי הוא יתברך בראה, וברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו וכו' (שם ברש"י הנ"ל) כמבאר שם זה היטב. וגמר כל ענין התורה הזאת:

ואחר־כך בא בשמחה גדולה וצוה לזמר "אזמר בשבחין" תכף, קדם נטילת־ידיים לסעדה (מה שדרכו היה תמיד לזמר אחר ברכת המוציא). וגם, בעתים הללו שהיה חלוש מאד על־פי רב לא היו מזמרים כלל, אך עכשו מגדל השמחה צוה לזמר תכף. וגם הוא בעצמו היה מזמר עמנו יחד. ואחר־כך היה מדבר ומשיח עמנו הרבה בשמחה גדולה ובחן אמתי נפלא ונורא מאד מאד. וישב כל הסעדה בשמחה רבה ודבר והשיח הרבה עמנו וחזק אותנו מאד מאד בכמה וכמה לשונות (וקצת מזה נדפס). ואז צעק מעמק הלב: גיוואלד זייט אייך ניט מיאש! (אהה, אל תיאשו את עצמכם) ואמר בזה הלשון: קיין יאוש איז גאר ניט פאר האנדין. ואי אפשר לציר הרמזים שרמז לנו בתנועותיו הקדושים, איך להתחזק עד אין קץ ותכלית. והתפאר בעצמו שהוא עתה בשמחה גדולה. ואמר שהוא ביראה ובשמחה. ואמר בלשון אשכנז: איך בין היינט פרום פריילך. ולציר ולבאר החן האמת והיפי והפאר והקדשה והיראה והשמחה של אותו השבת לא יספיק כל עורות אילי נביות לבאר. ואז ראינו ישועת ה' ונפלאותיו ונוראותיו העצומים שהוא חומל על עמו ישראל בכל עת שמתוך העלמה והסתרה כזאת נתהפך לרצון כזה. שבתחלה לא היה יודע כלל באמת, ומתוך 'אינו יודע' כזה, בא לידי התגלות כזה. ואם באמת אין אנו יודעין כלל בענינו הקדוש בפרט בענין ה'אינו יודע' שלו, שהוא ענין עמק ונסתר מאד, ואמר בעצמו שה'אינו יודע' שלו הוא חדוש יותר מידיעה שלו (כמבאר במקום אחר), אך אף־על־פי־כן במה שמתנוצץ בדעתנו ראינו אז נפלאות ונוראות אשר אי אפשר לבאר ולספר. והעקר מה שראינו ישועת ה' מה שחמל עלינו ברחמיו הפשוטים וגלה לנו דברים האלה, שהיו מחיין אותנו ומחזקין אותנו מאד מאד בלי שעור וערך, את כל אחד ואחד מהיושבים שם. וכל אחד נדמה לו שעמו לבד הוא מדבר ושאליו לבד מגיעים כל הדברים האלה. וגם

בחסדו הגדול כבר זכינו להחיות עם רב עם הדברים האלה. ועדין דבריו חיים וקיימים ונאמנים ונחמדים לעד ומחייין נפשות הרבה. מה אדבר, חסדו גבר עלינו ואמת ה' לעולם.

אחר כך ביום ראשון שכתבתי זאת התורה, ואחר כך הבאתי הכתב לפניו. ותפס בידו ברפיון ידים, ומחמת זה נפל מידו לחוץ על הארץ לפני החלון שהיה עומד לפניו אז והסתכל בו לחוץ לתוך הגן. והגבהתי הכתב וחזרתי ומסרתי לידו הקדושה והסתכל וראה בו כל מה שכתוב עד הסוף. אחר כך ענה ואמר: מה זה כתבת, הלא זה שחתי לי

בעצמי (בלשון) אשכנז:

וואס האסטי דא אוף גישריבן, דאס האב איך מיר אזוי גישמוסט), והדברים עתיקים: אמר הכותב, ידידי הקורא, עין היטב בהתורה השיך לזה הספור ב"לקוטי תנינא" סימן ע"ח המתחלת ואתחנן וכו', ואז תבין היטב ספור הזה ויונעם לנפשך לעד. שיחות הר"ן (אות קנג).

ליל שבת נחמו תק"ע באומין אחר קדוש אמר תורה מענין פשיטותו, הינו מה שהוא לפעמים איש פשוט שקורין פראסטיק, שהוא מחיה עצמו אז בעת פשיטותו מהדרך שנסע לארץ ישראל. ובאר הענין כמובא בספרנו בסימן ע"ח בלקוטי תנינא עין שם. ואמר שאינו יודע כלל ונשבע בשבת קדש, ואמר בזו הלשון "אני נשבע בשבת קדש" הינו על ענין הנ"ל שהוא אינו יודע כלל עכשו. ואחר כך אמר שהוא עתה ירא שקורין פרום, ושמח, ואמר אשרינו שהשם יתברך היטיב עמנו מאד שזכינו לקדשת ישראל. ואמר שיש לו שמחה גדולה על שזכה להיות בארץ ישראל כי כמה מניעות וכמה בלבולים וכמה מחשבות וכמה עכובים וסכסוכים היו לו על ענין הנסיעה לארץ ישראל, ומניעות מחמת ממון, והוא קפץ על כלם וגמר העבדא בשלמות, שהיה בארץ ישראל. ואמר זה אני מאמין וגם אני יודע הרבה בענין זה שכל התנועות וכל המחשבות וכל מיני העבדות שעושין בשביל איזה עבדא שבקדשה אין שום תנועה

ולא שום מחשבה נאבדת כלל, והכל נרשם למעלה לטובה. אשרי כשזוכין לקפץ ולדלג על כל המניעות וזוכין לגמר ולעשות איזה עבדא טובה: והיה אז בשמחה גדולה וגער ברבי נפתלי על שהיה בוש קצת לנגן אז ואמר מה יש לנו להתביש כל העולם לא נברא אלא בשבילנו. "נפתלי וואס האבין מיר זיך צו שעמין בשבילנו נברא העולם", והיה אז בשמחה מאד. חיי מוהר"ן (אות רטו).

בְּעֵינַי הַנְּהַגַת הַפְּשִׁיטוֹת שֶׁל הַצְּדִיק הָאֵמֶת. הֵינּוּ כִּי
 לְפַעְמִים הַצְּדִיק הָאֵמֶת הוּא אִישׁ פְּשׁוּט מִמָּשׁ (שְׁקוֹרִין
 פְּרָאֶסְטִיק), שְׂמַתְנֵהג עֲצָמוֹ בְּדַרְכֵי הַפְּשִׁיטוֹת, וְאִינוֹ
 מְנַלֵּה שׁוּם תּוֹרָה, וְעוֹסֵק בְּשִׁיתַת חֲלִין וְכִיּוֹצֵא, וְהוּא אֵז
 בְּחִינַת אִישׁ פְּשׁוּט מִמָּשׁ:

ומבאר רביה"ק את הסיבה להנהגה הזו:

דַּע, כִּי עֵקֶר הַחַיִּים הִיא הַתּוֹרָה^א, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב 'כִּי הוּא
 חַיֵּיךָ וְאַרְךְ יָמֶיךָ' (דברים ל, ב), וְכָל הַפּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה כְּפּוֹרֵשׁ
 מִן הַחַיִּים (זוהר לך לך דף צב, בהעלותך דף קמח, ואתחנן דף רס), וְעַל-כֵּן לְכַאוֹרָה
 הַדָּבָר תְּמוּתָה וְנִפְלְאָה, אִיךְ אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ עֲצָמוֹ מִן הַתּוֹרָה
 אֶפְלוֹ שְׁעָה קָלָה.

ברוך הוא כלא חד (עיי'ן זוהר אחרי עג.),
 ובודאי אין חיות לשום דבר שבעולם כי אם
 ממנו יתברך והוא יתברך ואורייתא כלא חד
 כנ"ל. ליקו"ה (הל' נדרים הל' ב, ב).

^א כי עיקר החיים היא התורה. כי באמת כל
 הדברים שבעולם כולם מקבלים חיות על
 ידי התורה, כי בלעדי התורה אין שום חיות
 לשום דבר שבעולם, כי אורייתא וקודשא

ובאמת זהו מן הנמנע ובלתי אפשר להיות דבוק
 בהתורה, תמיד יומם ולילה בלי הפסק רגע, וכל בעל-
 תורה, הן למדן שעוסק בלמוד התורה בגמפ"ת
 [בגמרא, פרוש רש"י, תוספות] וכיוצא, כל אחד כפי
 ערכו כפי עסק למודו, בהכרח שיבטל מהתורה איזה
 שעה ביום. וכן אפלו בעל השגה, ואפלו מי שהוא גבוה
 יותר ויותר למעלה למעלה, אף-על-פי-כן בהכרח
 שיפסיק ויבטל מהשגתו איזה זמן, כי אי אפשר להיות
 דבוק תמיד בתורה והשגה בלי הפסק, כי צריכין
 בהכרח להפסיק איזה שעה, אם לעשות איזה משא-
 ומתן או כיוצא בזה, כי צריכין לעסק בצרכי הגוף גם-

כן.

והכלל כי אי אפשר בשום אופן להיות דבוק בהתורה
 ובהשגה בלי שום הפסק, ובהכרח צריכין לבטל איזה
 שעה. ובאותו שעה שמבטלין מהתורה, אזי זה הלמדן

או הפעל-השגה הוא בחינת איש פשוט ממש (הינו פראסטיק). ולכאורה זה תדבר קשה מאד, איך אפשר לפרש עצמו מן התורה אפלו שעה קלה, הלא היא תינו וכו', ומי הוא זה שירצה לפרש עצמו מן החיים

אפלו רגע קלה.

ואף-על-פי שאמרו רבותינו ז"ל (מנחות צט.) בפולחן של תורה - זהו קיומה, אף-על-פי-כן מי יתראה בזה להתבטל מן התורה, אף שזהו קיומה, אף-על-פי-כן טוב יותר בודאי להיות דבוק בהתורה, אשר היא החיים וארך הימים, ומי האיש אשר יתראה לפרש מן החיים אפלו רגע אחת. בפרט מי שזוכה לאהבת התורה, ומתמיד מאד בתורה, ודבוק בה מאד, מכל-שכן מי שזוכה להרגיש איזה מתיקות בהתורה, לחדש איזה חדוש, אפלו איזה פשט בגמפ"ת, מכל-שכן וכל-שכן

בְּעַל הַשָּׁנָה, וּבְפָרְט מִי שְׁזוּכָה לְגַנְזוּיָא דְּמִלְכָא^ב - וּמַעֲלָה
 זוּ אִי אֶפְשָׁר לְשַׁעַר בְּמַח - וְאִיךָ יִתְרַצָּה לְפָרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה
 אֶפְלוּ שְׁעָה קָלָה.

וּבְאַמַּת זְהוּ בְּלִתֵּי אֶפְשָׁר לְהֵיוֹת דְּבוּק בְּעַסְק הַתּוֹרָה
 תָּמִיד כַּנִּ"ל, כִּי כְּהִכְרַח צְרִיכִין לְבַטֵּל וּלְהַפְסִיק אִיזָה
 שְׁעָה^ג, וְאִם-כֵּן בְּמָה מְחִיין עֲצֻמָּן כּוֹז הַשְּׁעָה שְׁבַטְלִין מִן
 הַתּוֹרָה, הֲלֹא עֶקֶר הַחַיִּים הוּא מִן הַתּוֹרָה כַּנִּ"ל:

והשאלות הם א. כיצד ניתן לפרוש מהתורה,

מאחר שהיא החיים, וכיצד ניתן לפרוש מהחיים.

ב. מאחר והקב"ה ברא ויצר את הבריאה באופן

שלא כולם עסוקים בתורה, וגם אלו שעסוקים,

אינם יכולים לעסוק בה ללא הפסק כלל, ואם כן

כיצד חיים באותו הזמן שאין הם עסוקים בתורה

בבחינת התורה הנעלמת בבחינת החסד חנם המבואר
 לקמן (עפ"י ליקו"ה הל' נדרים הל' ב).
^ג ולקמן [בהערות] יתבאר מדוע הקב"ה טבע כך,
 שיצטרכו לבטל מהתורה איזה שעה.

^ב מי שזוכה לגנזי'א דמלכא. שהם בבחינת ידיעת
 והשגות אלקותו יתברך (עפ"י ליקו"ה הל' בכור בהמה
 טהורה הל' ד, ב), שהם נמשכים מהאור הגנוז, שהוא

[ועיקר החיים הם המוחין, כי החכמה תחיה את בעליה, וכיצד ניתן לחיות ולהמשיך חיות בלא התורה].

אך דע, כי הצדיק האמת מתיה עצמו באותו הזמן שהוא איש פשוט כנ"ל, מהדרך של נסיעת ארץ-ישראל [וכמו שיבאר].

ומכריח רביה"ק שבוודאי כל העולם מקבלים תמיד חיות מהתורה, כי היא עיקר החיים, ומבאר כיצד הם מקבלים חיות מהתורה:

כי דע, כי כל אלו הפשוטים, דהינו זה הלמדן בשעה שפטר מן התורה, שאז הוא איש פשוט כנ"ל, וכן יש איש פשוט ממש, שאינו למדן כלל, ואף-על-פי-כן הוא איש כשר וירא-שמים, ובדאי מקבל חיות מן התורה [ורק על ידי שהוא מקבל חיות מהתורה, עי"ז הוא יכול להיות איש כשר וירא שמים],

וְכֵן אֶפְלוּ הַנְּמוּכִים לְמַטָּה יוֹתֵר, וְאֶפְלוּ אַמּוֹת הָעוֹלָם,
גַּם הֵם מְקַבְּלִים בְּיָדָי גַּם־כֵּן חַיּוֹת מִן הַתּוֹרָה, וּרְק עֵי"ז
הֵם חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה, מֵאַחַר שֶׁהַתּוֹרָה הִיא עֵיקַר הַחַיִּים כַּנ"ל.

וְכָל אֵלּוּ הַפְּשׁוּטִים צָרִיכִין שְׂיִהְיֶה עֲלֵיהֶם אִישׁ פְּשׁוּט
גָּדוֹל, שֶׁכָּלֵם יִקְבְּלוּ עַל־יָדוֹ חַיּוֹת, כִּי כָּל הַפְּשׁוּטִים
הַנ"ל, כָּלֵם צָרִיכִין לְקַבֵּל אִיזָה חַיּוֹת מִהַתּוֹרָה, שֶׁהִיא
עֵקֶר הַחַיִּים, וּבְאַמַּת הֵם רְחוּקִים מִהַתּוֹרָה, כִּי הֵם
אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים (שְׁקוֹרִין פְּרֹאֲסִטָּאקִים), עַל־כֵּן צָרִיכִין
שְׂיִהְיֶה עֲלֵיהֶם אִישׁ פְּשׁוּט גָּדוֹל שֶׁהוּא יִכּוֹל לְהַמְשִׁיךְ חַיּוֹת
מִהַתּוֹרָה, כִּי הוּא קְרוֹב אֶל הַתּוֹרָה, וּלְכֵן שְׁעַל־יָדוֹ הֵם מְקַבְּלִין

חַיּוֹת מִהַתּוֹרָה:

כִּי דַע, כִּי כָּל הַפְּשׁוּטִים הַנ"ל, הֵן לְמִדָּן שֶׁהוּא עוֹסֵק
בַּתּוֹרָה לְשֵׁם שָׂמִים (כִּי בְּשִׁעוּסֵק בַּתּוֹרָה שְׂלֵא לְשָׂמָה,
אִינוֹ מוֹעִיל בְּלִמּוּדוֹ לְיִשׁוּב הָעוֹלָם^ה, כִּי שְׂלֵא לְשָׂמָה הוּא

מהתורה הנעלמת, שהוא נמשך ביותר על ידי לימוד
התורה בפשיטות, שכל מיי שקרוב אל התורה, הוא

^ה כשעוסק בתורה שלא לשמה, אינו מועיל בלימודו
לישוב העולם. ומשמע לכאורה שהמשכת החסד חנינם

נצרך רק בשביל עצמו, וגם בזה יש בחינות, רק
 בשעוסק לשמה, שזהו עוסק בישוב העולם, בשמכיל
 מלמודו, שאז הוא בחינת איש פשוט ממש כנ"ל, הן
 שאר האנשים הפשוטים, כל אחד ואחד כפי אחיזתו
 בתורה, כך היא המידה שהוא מקבל חיות, בן הוא מחיה
 עצמו בעת פשיטותו מבחינת קיום העולם קדם קבלת
 התורה, כי קדם קבלת התורה היה העולם מתקיים רק

שהוא קרוב אל התורה יותר נמשך עליו החסד חנם
 יותר. ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, ח).

¹ כפי אחיזתו בתורה. מחמת שאי אפשר לקבל מאוצר
 מתנת חנם הנ"ל כי אם ע"י שסמוכין אל התורה שזה
 בחי' ויתן להם ארצות גוים וגו' בעבוד ישמרו חוקיו
 ותורותיו ינצורו. ע"כ צריכין להתמיד מאד בלימוד
 התורה בבחינת לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך רק
 בעת ההכרח לבטל, אז מקבל חיות מבחינת החסד חנם
 הנ"ל. זמרת הארץ.

מקבל יותר מהחסד חנם, אבל כל זה הוא דווקא
 שלימוד התורה גם הוא באופן של ישוב העולם, שזה
 דווקא על ידי תורה לשמה, שהיא משפיעה על כל
 העולם, ועל ידי שהוא עוסק בישוב העולם ע"י התורה
 שהוא לומד, על ידי זה הוא זוכה להארה יותר גדולה
 מהתורה הנעלמת שמסתרת בישוב העולם כפשוטו.

¹ כפי אחיזתו בתורה. כי אי אפשר להמשיך החסד
 חנם הנ"ל וכו' כי אם על ידי הצדיק הגדול שעוסק
 בתורה באמת שהוא מקבל מהחסד חנם בעת פשיטותו
 וכו' כנ"ל ובזה הוא מחיה הכל, אבל בודאי כל מי

בְּחֶסֶדוֹ^ח, כִּי לֹא הָיָה עֲדִין תּוֹרָה וְשׁוּם עֲשִׂיָה^ב שֶׁל מִצְוָה,
שֶׁעַל-יָדוֹ יִתְקַיֵּם הָעוֹלָם, וְתִהְיֶה עֶקֶר קִיּוּם הָעוֹלָם עַל-יָדֵי
חֶסֶדוֹ לְבַד. וְהַצְדִּיק בְּעֵת פְּשִׁיטוֹתוֹ, בְּשַׁעַת שְׁבוּדָל מִן
הַתּוֹרָה, הוּא מְקַבֵּל חַיּוֹת מִבְּחִינָה זוּ.

ושלום על איזה לאו שחיב בו מלקות או אחד מארבע מיתות בית דין כשמביאין אותו לבית דין אפילו אם ירצה לשוב בכל מיני תשובות בעולם לא מועיל לו לפטר מדין מלקות או מיתה. ועיקר התשובה שמועיל הוא על ידי בחינת החסד חנם שהיה מקים את העולם קודם מתן תורה, כי כמו שקים את העולם בחסד הזה עשרים וששה דורות קודם מתן תורה עד שיקבלו ישראל את התורה כמו כן הוא מקים את הרשעים אף על פי שעוברים על התורה - עד שישוּבו ויקימו את התורה.

ע"פ ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, טו)

^ב עיקר תיקון העולם ובפרט קודם מתן תורה הוא ע"י העשיה. ליקו"ה.

^ח כי קודם קבלת התורה היה העולם מתקיים רק בחסדו. כי על ידי החסד חנם נברא ונתקים העולם קודם מתן תורה ועל כן מחמת שבראש השנה שבו נברא העולם נמשך החסד הזה שהוא הדרך לארץ ישראל כנ"ל על כן אז הוא עיקר התחלת התשובה, ועל כן אז מתחילין עשרת ימי תשובה, כי עיקר התשובה הוא על ידי החסד חנם הזה כנ"ל, כמובן בהתורה הנ"ל וכמבאר קצת מזה למעלה בדברינו, כי אותן שכבר עברו על מצות התורה אין להם קיום על ידי התורה מאחר שעברו עליה, ולא היו יכולים לשוב כי על פי דין תורה באתגליא שנמסר לבית דין שלמטה אין מועיל תשובה, כי מי שעבר חס

וְזֶה בְּחִינַת אוֹצֵר מִתְּנַת חֲנָם, כִּי יֵשׁ אוֹצֵר שֶׁל מִתְּנַת יי

חֲנָם, שְׁמִי שְׂאִין לוֹ שׁוֹם זְכוּת כָּלֵל מְקַבֵּל מְשֶׁם (מ"ר תשא

מה, ו"ב), וּבְוֵדָאֵי אֵיין זֶה הָאוֹצֵר מוֹכֵן בְּשִׁבִיל רְשָׁעִים, כִּי

ומשמע לכאורה שעל ידי הארת המתנת חנם, על ידי זה זוכים לעלות אל הקדושה, עד שזוכין שכל השכר יהיה כביכול לא בצורה של מתנה רק כמו נתנת והתגלות התורה שמגיע לו במשפט ששמר את התורה, אך כל זה יש לו קיום רק על ידי האוצר מתנת חנם. הבן. ועיין לקמן בהערות ד"ה וברצונו נתנה להם, מה שהתבאר שם בהרחבה בענין זה מליקר"ה.

^א כִּי יֵשׁ אוֹצֵר שֶׁל מִתְּנַת חֲנָם. נראה לעניות דעתי דרוצה לומר, וזה האוצר הוא בוודאי מבחינה גבוהה מאד, מאחר שמשם מקבל אפילו מי שאין לו זכות כלל ואם כן איך אפשר לומר שזה האוצר מוכן רק בשביל הרשעים שאין להם זכות, כי אם כן הרשע מקבל מבחינה גבוהה ממדרגת הצדיק אך האמת כי מזה האוצר בוודאי אינו מקבל רק הצדיק לבד, אך על ידי שהוא מקבל משם על ידי זה יכול להגן בזכותו ולהמשיך חיות גם למי שבאמת אין לו זכות כלל על כן מוכרח הצדיק לירד וליפול לפעמים לתוך פשיטות להיות איש פשוט ממש איזה עת, כי על ידי זה הוא ממשיך חיות לכל הפשוטים אפילו אותם שרחוקים באמת מן התורה, אף על פי כן הוא ממשיך להם חיות מהתורה הנעלמת בתוך העשרה מאמרות וכל מה שהאדם סמוך ביותר אל קדושת התורה ואל הצדיק, הוא מקבל על ידי זה חיות גבוהה יותר מבחינת התורה הנעלמת הנ"ל כמבואר בפנים. פרפראות לחכמה.

^ב ז"ל: והסירותי את כפי אמר לו הקדוש ברוך הוא אני מראה לך מתן שכרן של צדיקים שאני עתיד ליתן להם באחרית הימים, א"ר אסי הסעודה של גן עדן, ראו נביאים, ומתן שכרן לא ראו, שנאמר (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו, וכן דוד אמר (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, מה כתיב למעלה, ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך מדת הטוב ומדת הפורענות והנותני את אשר אחון באותה שעה הראה לו הקדוש ברוך הוא את כל האוצרות של מתן שכר שהן מתוקנין לצדיקים והוא אומר האוצר הזה של מי הוא והוא אומר של עושי מצות, והאוצר הזה של מי הוא של מגדלי יתומים, וכל אוצר ואוצר, ואח"כ ראה אוצר גדול אמר האוצר הזה

אוצר מתנת חנם. ולכאורה, הרי עיקר נתנת התורה היה כדי שיזכה האדם לקבל שכר עולם הבא בשכר עבודתו ולא יקבל מתנת חנם, כי רק בשביל זה ירדה הנשמה בזה העולם כדי שלא תהיה נזנת מנהמא דכסופא רק בשכר התורה שמקיים, נמצא שעיקר התורה הוא רק לקבל שכר עבודתו ולא לקבל מתנת חנם.

אך באמת בהכרח שיהיה בעולם בחינה זו של מתנת חנם, כי בלא זה לא היה קיום להעולם, כי יש כמה אנשים פשוטים בעולם, ויש כמה רשעים בעולם שלא היה להם שום קיום על ידי התורה מאחר שאינם עוסקים בתורה וכו' רק עיקר קיומם על ידי בחינת מתנת חנם וכמבאר הענין היטב שם במאמר הנ"ל.

ובאמת גם קודם מתן תורה שהיה מתנהג העולם בחסדו במתנת חנם גם אז היתה התורה במציאות, רק שהיתה נעלמת, כי עשרת הדברות היו כלולים בעשרה מאמרות שהם כח מעשי בראשית, כמבאר היטב במאמר הנ"ל. ואף על פי שהיה מתנהג העולם בחסדו קודם מתן תורה, עם כל זה כל העולם היה תלוי ועומד עד יום קבלת התורה כשארז"ל (שבת פח.), כי עיקר הקיום על ידי התורה, דהינו על ידי התגלות התורה, כי גם קודם מתן תורה היתה התורה במציאות, רק שהיתה בהעלם, ואז היה העולם מתמוטט ותלוי ועומד עד יום קבלת התורה, שאז נתגלה התורה ויצאה מהעלם אל הגלוי וכו' כנ"ל. ע"פ המובן מליקר"ה (הל' מתנה הל' ב, ג).

אם-כן הרשע הוא גדול מן הצדיק, כי הרשע בודאי אין לו שום זכות כלל, וכי יזכה בשביל זה לקבל מאוצר

מתנת חנם.

אך באמת הרשע בודאי אינו מקבל משם, רק זה האוצר מתנת חנם הוא בשביל הצדיק לבד, והצדיק הרי אינו צריך לקבל מתנת חנם, כי יש לו זכויות משל עצמו, רק הינו

כלל. ואפילו בשעה שהם מתבטלים מדברי תורה ועושין עצמן כפשוטים לגמרי, ומחייין את עצמן מהאוצר מתנת חנם, הוא גם כן עבודה נפלאה ונוראה בדרך נפלא ונשגב מאד, אשר אתה משתעשע בזה מאד מאד, אשר בשביל זה מגיע להם עוד שכר נפלא יותר ויותר בכפלי כפלים, על כן הצדיקים בודאי אינם צריכים מתנת חנם. ואם בשביל רשעים בראת האוצר מתנת חנם, הלא גלית לנו על ידי צדיקיך האמתיים שהרשעים בודאי אינם זוכים לקבל משם, על כן בודאי עיקר האוצר מתנת חנם הוא לעשות נחת רוח להצדיקים החפצים לקרב אליך את בניך שנתרחקו ממך, שהם יקבלו משם בעת פשיטותם, שהם מחייין עצמן משם, כדי להמשיך על ידי זה חיות דקדושה ושפע טוב לכל אשר נפלו ונתרחקו מאתך, לתומכם ולסעדם ולהחיותם ולהחזיקם בנפילתם ורחוקם העצום, לקרבם אליך על ידי האוצר מתנת חנם, שמשם יכולים לקבל חסד חנם לקרב הכל אליך, כאשר גלית לנו כל זאת בתורתך הקדושה.

¹ רק זה האוצר מתנת חנם הוא בשביל הצדיק לבד. מחמת שמהאוצר הזה אי אפשר לקבל כי אם הצדיק הגדול שדבוק מאד בהתוה"ק בתכלית השלימות ואז כשהוא מוכרח לבטל קצת ואז הוא איש פשוט. ומחמת שהוא דבוק מאד בהתוה"ק ואי אפשר לו לפרוש ממנה כלל אפי' רגע קלה, על כן הוא זוכה לקבל חיות בעת פשיטותו מבחי' התורה הנעלמת בתוך דרך ארץ שזה בחינת העשרה מאמרות שבהם מלוכש עשרת הדברות כנ"ל, ועי"ז הוא ממשיך חיות לכל הפשוטים כנ"ל. יקרא דשבתא.

של מי הוא א"ל מי שיש לו אני נותן לו משכרו ומי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה שנאמר וחנותי את אשר אחון, וחנותי את אשר אחון למי שאני מבקש לחון, וכן ורחמתי את אשר ארחם.

² הרשע בודאי אינו מקבל משם. כי באמת עיקר האוצר מתנת חנם הוא בשביל לגמל חסד חנם עם הרשעים שאינם מקימים את התורה שאין להם מהיכן לקבל חיות, רק ה' יתברך מקימם בחסדו לבד בבחינת קיום העולם קודם מתן תורה. רק שהרשעים אינם יכולין לקבל משם, כי בחינת האוצר מתנת חנם הוא בחינה גבה מאד מאד בחינת סתרי תורה בחינת תורה הנעלמת וכו' כנ"ל. על כן אין מי שיקבל משם כי אם הצדיקים האמתיים, דהינו שבשעה שהם בטלים מדברי תורה והם אנשים פשוטים ממש אזי הם מקבלים משם וכו' כנ"ל. ובמה שהצדיקים מקבלים משם בזה הם מחייין כל האנשים הפשוטים שבעולם וכו' כמבאר שם. ליקו"ה (הל' מתנה הל' ה ג, ב).

ועיין בליקו"ת כאן (ח"ב תפלה לט): כי בשביל מי בראת האוצר מתנת חנם, הלא הצדיקים אינם צריכים מתנת חנם, כי הם זוכים על ידי מעשיהם הטובים למה שזוכים, כי הם אינם אוכלים נהמא דכסופא

בְּשַׁעַה שֶׁתִּצְדִּיק הוּא אִישׁ פְּשׁוּמָ כַּנִּ"ל, אֲזִי הוּא מְקַבֵּל

מִזֶּה הָאוֹצֵר מִתְּנַת חֲנָם [והוא ממשיך משם חיים לכל בני העולם].

שְׁוֵהוּ בְּחִינַת קָדָם קַבְּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁתִּיָּה מְתַקֵּים הָעוֹלָם

בְּחֶסֶד חֲנָם^{טו} לְבַד, בְּבְחִינַת עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ פְּסוּקֵי 'כִּי לְעוֹלָם

חֲסִדוֹ' שְׁבַתְהֵלִים (פרק קלו), הֵנָּא מֵרַעַל קָדָם מִתְּנַת תּוֹרָה,

[כְּמוֹבֵא בְּמִקְרָא (פסחים קיח.) הִנֵּי עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ כִּי לְעוֹלָם

חֲסִדוֹ בְּנֶגֶד מִי, בְּנֶגֶד עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ דּוֹרוֹת [וְכוּ']

שְׁמַבְרִיאת הָעוֹלָם עַד מִתֵּן תּוֹרָה, וְהַקְּב"ה זֶן אוֹתָם בְּחִסְדוֹ]. כִּי אֲזִי

לֹא הָיָה שׁוּם תּוֹרָה, וְהָיוּ עוֹסְקִין רַק בְּיִשׁוּב הָעוֹלָם

וּבְדַרְךְ-אֲרִיץ^{טז}, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּמִדְרָשׁ (רבה צו)

^{טו} כִּי אֲזִי לֹא הָיָה שׁוּם תּוֹרָה, וְהָיוּ עוֹסְקִין רַק בְּיִשׁוּב הָעוֹלָם וּבְדַרְךְ אֲרִיץ. כִּי ה' יִתְבַּרַךְ בְּרַא כָּל הַבְּרִיאָה בְּשִׁבִיל הָאָדָם שֶׁהוּא תְּכֵלֶת כָּל הַנְּבִרָאִים כִּידוּעַ. וְהַכֹּל בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שִׁיקְבִּלוּ אֶת הַתּוֹרָה שֶׁעַל יְדֵי זֶה הֵם מְקִימִין אֶת הָעוֹלָם וְנִחְשָׁב כְּאִלּוּ הֵם בְּרָאוּ אֶת הָעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ישעיה מג, א) בּוֹרֵאךְ יַעֲקֹב, וְדַרְשׁוּ רַז"ל (ויקרא רבה לו, ד) עוֹלָמֵי עוֹלָמֵי מִי בְּרֵאךְ יַעֲקֹב בּוֹרֵאךְ וְכוּ'. כִּי הַתּוֹרָה הִי הָיָה כְּלִי אֲמִנּוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (משלי ח, ל) וְאֵיךְ אֲצִלּוּ אֲמוֹן וְדַרְשׁוּ רַז"ל (בראשית רבה א, א) אֵל תִּקְרֵי אֲמוֹן אֵלָא אֲמוֹן. וְעֵשֶׂרָה מֵאֲמֵרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא כָּל הָעוֹלָם נִמְשָׁכִין מֵהַעֲשֵׂרָה

^{טז} חֲסֵד חֲנָם. וּבְחִינָה זֹאת הִיא בְּחִינָה גְּבִיחָה מְאֹד כִּי הִיא בְּחִינַת הַתּוֹרָה הַנְּעֻלְמַת בְּחִינַת סְתֵרֵי תּוֹרָה שְׁוֵה בְּחִינַת חֲסֵד חֲנָם בְּחִינַת אוֹצֵר מִתְּנַת חֲנָם שֶׁהִיא בְּחִינָה גְּבִיחָה מְאֹד. כִּי בַעַת שֶׁאֵין תּוֹרָה בְּעוֹלָם אֲזִי אֵי אֲפֻשֵׁר לְהָעוֹלָם לְהִתְקַיֵּים עַל יְדֵי חֲסֵד סְתֵם, כִּי אֵין הָעוֹלָם כְּדֹאֵי לְהִתְקַיֵּים עַל יְדֵי חֲסֵד פְּשׁוּט מֵאַחַר שֶׁאֵין תּוֹרָה בְּעוֹלָם, עַל כֵּן אֲזִי כְּשֶׁאֵין תּוֹרָה - אֲזִי קִיּוּם הָעוֹלָם עַל יְדֵי בְּחִינַת חֲסֵד חֲנָם שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה הַנְּעֻלְמַת שֶׁהִיא בְּחִינָה גְּבִיחָה מְאֹד שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּינָה - עֵלְמָא דְאַתְכִּסְיָא כְּמוֹבֵא (זוהר משפטים קטו: ויצא קנד.), שֶׁמִּגְדֵּל אוֹר הַחֲסֵד הַזֶּה שֶׁהוּא חֲסֵד חֲנָם - חֲסֵד גְּדוֹל מְאֹד יִכּוֹל לְהִתְקַיֵּים הָעוֹלָם אֲפֻ עַל פִּי שֶׁאֵין הַתְּגֻלוֹת הַתּוֹרָה בְּעוֹלָם, שְׁוֵה הַחִיּוֹת אֵינּוּ נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הָאָדָם, רַק ה' יִתְבַּרַךְ מְקִיִּים הָעוֹלָם בְּעֲצֻמוֹ בְּחֲסֵד חֲנָם בְּלִי מַעֲשֵׂה הַתְּחַתּוֹנִים כָּלֵל. לִיקוּ"ה (הל' נדרים הל' ב, ב ה).

באתערותא דלתתא אתער לעלא (זוהר לך לך עז:): ונתעורר אותו המאמר שבו נברא אותו הדבר ובאותו המאמר נעלם התורה ועל ידי זה היה קיום העולם אז. וכן מובן ומבאר בדברי רבנו ז"ל במקום אחר בהתורה ואת הערבים צויתי וכו' (סי' ד תנינא) שעל ידי כל הל"ט מלאכות שהם כלל כל המלאכות והעסקים שבעולם על ידי זה הוא בחינת אתערותא דלתתא שעל ידי זה מעוררין למעלה כח מעשי בראשית שעל ידי זה קיום העולם כמבאר שם עין שם.

וזה שדקדק וכתב רבנו ז"ל בהתורה שאנו עסוקים בה על פסוק ואתחנן הנ"ל שאז קודם מתן תורה שקים ה' יתברך העולם בחסדו אז היתה התורה נעלמת בדרך ארץ וכו' כנ"ל כי בהכרח שיהיה קיום העולם על ידי מעשי בני אדם דיקא כי כך היתה כונתו בכריאתו כנ"ל ועיקר על ידי התורה כנ"ל. אך אז קודם מתן תורה היה קיום העולם על ידי מעשי בני אדם בעסקי דרך ארץ שבהם היתה התורה נעלמת אז כנ"ל. ועיקר הקיום על ידי בחינת דרך ארץ שהיא החסד חנם הנ"ל הוא כשעל כל פנים היו שומרים את עצמן לבלי לעבר על דרך ארץ שזהו בחינת כלל כל השבע מצוות של בני נח כי כל השבע מצוות הם בחינת דרך ארץ שהשכל מחיב לקים אותן המצוות. והיסוד הוא אמונה שזה עיקר בחינת הדרך ארץ בחינת עשרה מאמרות שמקימין העולם בחינת החסד חנם הנ"ל שהוא בחינת בראשית ברא אלקים וכו' כנ"ל.

ועל כן לא נחתם גזר דינם של דור המבול אלא על הגזל כשארז"ל (סנהדרין קח.) כי על ידי גזל שגוזל את חברו הוא פוגם גם בדרך ארץ כי אף על פי שעדין לא נתנה תורה אף על פי כן על כל פנים מדרך ארץ ראוי שלא יעשק ויגזל אחד את חברו. כי עיקר קיום העולם אז הוא על ידי מעשי ומלאכות האדם שעוסקין בזה העולם שהוא בחינת אתערותא דלתתא כנ"ל. וכל אדם כפי מעשיו ומלאכתו כן מעורר כח מעשי בראשית שכנגד אותה המלאכה ועל ידי זה הוא קיום העולם ועל כן

הדברות שהם כלליות התורה (של"ה פר' תולדות תורה אור). ועל כן כשקבלו ישראל את התורה נחשב אותו היום כאלו היום בראו ישראל את העולם מחדש כי עד ששה בסיון היה העולם מתמוטט עד שקבלו ישראל את התורה כמו שדרשו רז"ל (שבת פח.) על ה' דהששי וכו'. כי אין קיום להעולם בלא התורה. כי ה' יתברך ברא את העולם בשביל האדם דיקא שהאדם דיקא יקים את העולם על ידי מעשיו הטובים כמו שכתוב (תהלים קטו, טז) והארץ נתן לבני אדם וכמו שכתוב (בראשית ב, ג) אשר ברא אלקים לעשות שה' יתברך ברא הכל שהאדם יעשהו ויגמרהו כמובא שזהו פרוש לעשות כי כל דבר שנברא צריך תיקון כמובא במדרש (בראשית רבה יא, ו) החטים צריכין לטחן התרמוסין וכו' וכמו שכתוב (בראשית ב, טו) לעבדה ולשמרה כי האדם צריך לגמר ולתקן הכל וכל זה להורות ולהודיע שהכל תלוי בהאדם כי הכל בשבילו.

ועיקר התכלית בשביל שיקים את התורה שעל ידי זה מקים את כל העולם שנברא על ידי התורה ואז נחשב כאלו הוא ברא את העולם כנ"ל. ועל כן אין קיום להעולם בלא ישראל שקבלו את התורה כי האדם דיקא צריך לקים את העולם כי בשביל זה נברא הכל כדי שהאדם דיקא יקים הכל כנ"ל.

אבל כל זמן שלא נתנה תורה עדין, אז היה ה' יתברך מקים העולם בחסד חנם לבד כנ"ל. אבל אף על פי כן גם אז בהכרח שיהיה קיום העולם על ידי מעשה בני האדם כי תכף כשנברא אדם לא היה קיום להעולם בלי מעשה האדם כמו שכתוב אשר ברא אלקים לעשות דיקא וכו' וכנ"ל. ועיקר מעשה האדם לקים את העולם הוא מעשה התורה והמצוות אבל מאחר שאז עדין לא נתנה תורה על כן היה קיום העולם על ידי דרך ארץ הינו על ידי מעשה בני האדם שעוסקין ועובדין בעסקי העולם במלאכות ומשא ומתן שכלם הם בחינת תיקון מעשה בראשית שנברא בעשרה מאמרות. ועל ידי עשייתם ומלאכתם

פ"ט) גְּדוּלָה דְּרַךְ-אֶרֶץ, שְׁקִדְמָה לַתּוֹרָה עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ

דורות, וְאִזְ הִיא עֵקֶר קִיּוֹם הָעוֹלָם עַל-יְדֵי חֶסֶד חָנָם

לְבַד.

הפראסטאקיס שאינם עוסקים בתורה כי אם בדרך ארץ שזהו בחינת החסד חנם הנ"ל וכו' כנ"ל. אבל כל זה כשעוסקים בהמשא ומתן והמלאכה שהוא בחינת דרך ארץ באמונה ובכשרות ובהתקשרות לצדיקים אמתיים שהם ממשיכין זה החסד חנם הנ"ל על ידי פשיטותם כנ"ל. אבל כשחס ושלום פוגמים בהמשא ומתן חס ושלום מכל שכן כשגוזלים חס ושלום את חברם בזה הם מחריבים ממש מעשי בראשית כנ"ל. ליקו"ה (הל' גזילה הל' ג, ה).

" ואז היה עיקר קיום העולם על ידי חסד חנם לבד. אבל החיות של בחינת הבטול שהוא החסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה הוא רק בבחינת עראי בחינת דירת עראי, ועיקר הקיום בדרך קבע הוא רק על ידי התורה שהוא עיקר קיום העולם בקביעות. ועל כן קודם שקבלו ישראל את התורה נאמר (תהלים עה, ד) נמוגים ארץ וכל יושביה - שהיה העולם מתמוטט כשרז"ל (בראשית רבה סו, ב) כמו דירת עראי שהוא מתמוטט, ועיקר הקיום בקביעות הוא על ידי התורה בחינת אנכי תכנתי עמודיה סלה (תהלים עה, ד) שנאמר על קבלת התורה שאז נתבסס העולם, כי עיקר קיום העולם בקביעות הוא על ידי התורה שבשבילה נברא הכל. ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, ט).

כל אדם קונה אותו הדבר על ידי עשיתו ומלאכתו שעל ידי זה מרויח אותו הדבר כי על ידי עשיתו ועסקו קנאו באמת כי נתעורר על ידו כח מעשי בראשית שעל ידי זה נברא אותו הדבר שזהו בחינת קנין כמו שפרש רש"י על פסוק (בראשית יד, יט) קנה שמים וארץ - על ידי עשיתו קנאן להיות שלו. כי גם האדם נתן לו ה' יתברך זה הכח שעל ידי עשיתו ועסקו יתעורר כח מעשי בראשית עד שיהיה נחשב כאלו נברא הדבר על ידו אם עושה העסק והמלאכה בקדושה ובאמונה. אבל כשחס ושלום גוזל את חברו נמצא שמהרס ומחריב העולם בידים ממש כי פוגם בכח מעשי בראשית שנתעורר על ידי חברו שעל ידי זה זכה חברו באותו הדבר והוא רוצה לגזול ולהרס חס ושלום כח מעשי בראשית של מלאכת ועסק חברו ופוגם בדרך ארץ הנ"ל כי גזלה היא הפך דרך ארץ. ועל כן על ידי גזלה נחתם גזר דינם של דור המבול ונחרב העולם אז על ידם כי על ידי הגזלה פגמו בדרך ארץ שעל ידי זה היה עיקר קיום העולם אז כנ"ל.

נמצא שכל אדם על ידי מעשיו ומלאכתו ועסקיו בדרך ארץ שהם עסקי העולם בכל המשא ומתן ומלאכות על ידי זה מעורר כח מעשי בראשית כנ"ל ועל ידי זה היה קיום העולם קודם מתן תורה וכן עכשו על ידי זה הוא קיום של כל הפשוטים שהם

ומבאר רביה"ק את ענין ישוב העולם והדרך ארץ

שקדמה לתורה:

וּבְאַמֶּת גַּם קֶדֶם קְבֵלַת הַתּוֹרָה, בְּיַדַּי גַּם אִזּוּ הָיְתָה
 הַתּוֹרָה בְּמִצִּיאוֹת, כִּי הַתּוֹרָה הִיא "נִצְחִית"^י. אֲמַנֵּם אִזּוּ,
 קֶדֶם מִתְּנֵי-תּוֹרָה, הָיְתָה הַתּוֹרָה בְּהַעֲלֵם וּבְהַסְתֵּר, הֵינּוּ
 כִּי כָּל הַתּוֹרָה כְּלוּלָה בְּעֵשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת^כ, וְאִזּוּ קֶדֶם מִתְּנֵי-
 תּוֹרָה, הָיוּ הָעֵשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת נִעְלָמִין^{כא} בְּעֵשְׂרֵת מְאֻמְרוֹת

הראשון מאירה מאד מאד ואז היו יכולים להסתכל בכל דבר שבעולם ולראות בו החיות אלקות כביכול המחיה אותו. וזה בחינת אור של שבעת ימי בראשית שהיה אדם מסתכל בו מסוף העולם ועד סופו (חגיגה יב.), הינו שבאור הזה היו יכולים להביט ולהסתכל בכל דבר שבעולם הגשמי ולראות בו החיות אלקות כביכול הנעלם בו שהיא מחיה אותו הדבר, וזה בחינת מסוף העולם ועד סופו - מקצה ועד קצה, הינו מסוף נקדת המרכז של העולם הגשמי עד סופו העליון ששם הדבר נכלל בשרשו, כי התחלת הדבר בשרשו העליון היא בחינת סוף ממטה למעלה, הינו שהיה יכול להסתכל בכל העולם ולראות בו סופו העליון שהוא מקשר לשרשו, הינו שהיה יכול לראות החיות אלקות כביכול הנעלם בכל דבר שבעולם ואז היו יכולים לידע התורה שבכל דבר שבעולם.

אבל על ידי חטא אדם הראשון נגנז האור הזה כשארז"ל (חגיגה יב.) ראה שאין העולם

^י כי התורה היא נצחית. כי התורה היא כולה שמתיו, והשמות יוצאים ומתפשטים משם הוי"ה שהוא שם העצם, נמצא תורת יהו"ה תמימה, שהיא תמימה כולה שם יהו"ה (של"ה פסחים דרוש ג לשבת הגדול ד"ה והתשובה). שהתורה היא רושם אלהותו כולה שמתיו, וכמו שהוא יתברך נצחיי כן התורה נצחיית, לא יחליף ולא ימיר (שם אות א אמת ואמונה).

^{יט} כי התורה היא נצחית. כי בלעדי התורה אין שום חיות לשום דבר שבעולם, כי אורייתא וקודשא בריך הוא כלא חד (עין זוהר אחרי עג.) ובודאי אין חיות לשום דבר שבעולם כי אם ממנו יתברך והוא יתברך ואורייתא כלא חד כנ"ל. ליקו"ה (הל' נדרים הל' ב, ב).

^כ זוהר יתרו צג: הני עשר אמירן דאורייתא אינון כללא דכל פקודי אורייתא, כללא דעילא ותתא, כללא דכל עשר אמירן דבראשית. ע"כ. וברש"י (על שמות כד, יב): כל שש מאות ושלוש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן, ורבינו סעדיה פירש באזהרות שיסד לכלל דבור ודבור מצות התלויות בו.

^{כא} ואז קודם מתן תורה היו העשרת הדברות נעלמין. כי קודם חטא אדם הראשון אז היה העולם זך וטהור ואז היתה השגת אדם

שָׁפָהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם (אבות פ"ה מ"א), נִמְצָא שְׁהִיְתָה כָּל

הַתּוֹרָה כְּלָה נִעְלָמָת וְנִסְתָּרָת בְּתוֹךְ יִשׁוּב הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא

בְּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת.

וּבְכָל הַדְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם^{כב} וּבְכָל הָעֲבֹדוֹת וְהַעֲשִׂיּוֹת,

הֵן מִי שְׁחֹמֵב עֵצִים אוֹ אֵיזָה עֲבָדָא שְׁיִהִיָּה, בְּכָלֶם נִעְלָם

הַתּוֹרָה^{כג}, כִּי הֵכֵל נִבְרָא בְּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת, אֲשֶׁר שָׁם

^{כב} ובכל הדיבורים של העולם. שהם נמשכים מהעשרה מאמרות בעצמם.

^{כג} ובכל הדבורים של העולם ובכל העובדות והעשיות וכו', בכלם נעלם התורה. ואף על פי שצריכין לעסוק במשא ומתן כנ"ל אבל הוא סכנה גדולה כי אז הוא מלחמה גדולה מחמת שבזה שעוסקין במשא ומתן עושין דרך לארץ ישראל על ידי החסד חנם שממשיכין אז שהוא חיות וקיום המשא ומתן וכנ"ל, ועל כן צריכין לזהר מאד לעשות המשא ומתן באמונה כמו שאמרו (שבת לא). נשאת ונתת באמונה, כי עיקר הוא האמונה בהמשא ומתן - כדי להמשיך האמונה הקדושה על עצמו להאמין שהוא יתברך ברא הכל כמו שכתוב בראשית ברא אלקים וכו' וברצונו וכו' וברצונו וכנ"ל. ועל כן צריכין לקשר את עצמו לצדיקי אמת שהם מחיין ומקימין כל הבעלי משא ומתן ומלאכה כנ"ל, כי הם ממשיכין החסד חנם הנ"ל שהוא בחינת אמונה - להאמין בהעשרה מאמרות שבהם ברא ה' יתברך את העולם.

כי בשעת המשא ומתן צריכין להתחזק את עצמו באמונה יתרה להאמין שה' יתברך ברא הכל בכ"ח אתון דמעשה בראשית שהם

כדאי עמד וגנזו וכו', כי מחמת חטא אדם הראשון שנמשך על ידי זה זהמת הנחש בעולם על כן הוצרך כביכול לגנוז האור כדי שלא יינקו הקלפות חס ושלום יותר מדאי. כי יש עשרה מיני דמים (עץ חיים שער כ פ"ט) ויניקתם מבחינת העלמת והסתרת העשרת הדברות שהם בחינת חמש כנגד חמש (מכילתא יתרו), שמשם מהעלמה והסתרה זו משתלשל ויורד יניקה לבחינת עשרה מיני דמים שהם בחינת חמשה מיני דמים טמאים וחמשה מינים טהורים וכמובא (זוהר צו לג:). ומחמת שנמשך יניקה על ידי חטא אדם הראשון לבחינת עשרה מיני דמים שיניקתם מבחינה הנ"ל, על כן הכרח האור של העשרת הדברות לגנוז ולהתעלם, כדי שלא יהיה להם יניקה חס ושלום יותר מדאי. כי עיקר אחיזת הקלפות הוא רק בבחינת שבעת ימי הבנין ששם עיקר התגלות התורה, כי עיקר התגלות התורה הוא על ידי שבע מדות כידוע כי למעלה מהמדות זה בחינת אור הגנוז שאין יכולין להשיגו עכשו. ועל כן מוכרח שיהיה התורה בבחינת העלם, כי שם בבחינת העלם שהיא בחינת למעלה מהמדות, אין להם שום אחיזה כלל. ליקו"ה (הל' נדרים הל' ב, ט).

הַתּוֹרָה נֶעְלָמָה וְנִסְתָּרָה קֹדֶם מִתֵּן תּוֹרָה. וְהַצְדִּיק,

בְּשַׁעַת שְׁפוּרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה וְהוּא בְּחִינַת אִישׁ פְּשׁוּט, הוּא

מִקְבַּל חַיּוֹת מְבַחֲנִינָה זוּ שֶׁל קֹדֶם מִתֵּן-תּוֹרָה כ"ד.

בחינת העשרה מאמרות, שזהו בחינת מה שהזיהרה התורה (דברים ח, יז) שלא לומר חס ושלוש כחי ועצם ידי עשה לי וכו' וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל דהינו משא ומתן כמו שתרגם אונקלוס למיקני נכסין, כח דיקא בחינת כ"ח אתון דעובדא דבראשית שהם בחינת העשרה מאמרות שבהם ברא ה' יתברך את העולם בחסדו - שעל ידי אמונה זאת עיקר קיום המשא ומתן ותקונו כנ"ל.

כי על ידי כל המלאכות שעושין בחל מבררין ברורים, ועיקר הברור על ידי אמונה, ובשביל זה צריכין לעשות משא ומתן באמונה, וכן כל הבעלי מלאכות העוסקין בדרך ארץ צריכין לעשות מלאכותיהם ועסקיהם באמונה כי האמונה מבררת כל הברורים, כי כל התגרות ואחיזת החיצונים והקלפות בהניצוצות הקדושים הכל הוא בבחינת התגרות השונאים על כבישת ארץ ישראל שאומרים לסטים אתם וכו', כי כל הקדושות שבעולם וכל הניצוצות הקדושים כל קדושתם הוא בבחינת קדושת ארץ ישראל ששם עיקר הקדושה כי שם כל העשר קדושות, וכשרוצים להוציאם מהחיצונים שהם בחינת שרי השבעים אמות שאחיזתם בבחינת חוץ לארץ כידוע - לבררם משם ולהעלותם ולקדושם בקדושת ארץ ישראל אזי החיצונים מתגרים בהם ואומרים לסטים אתם וכו'. על כן עיקר הכח להכניע החיצונים ולברר הניצוצות מהם על ידי כל ה"ט מלאכות הוא על ידי אמונה, על ידי שמאמינים שה' יתברך ברא את העולם

בחינת בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, כי על ידי זה נתגלין כח מעשיו בחינת כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (תהלים קיא, ו), שעל ידי זה יכולים לברר ולהוציא מהם כל הניצוצות שזהו בחינת כבישת ארץ ישראל, כי ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. ובשביל זה צריכין יגיעה גדולה כל מי שאינו עוסק בתורה שצריך ליגע עצמו בל"ט מלאכות לברר הברורים על ידי ה"ט מלאכות אם יתנהג בהם כראוי. ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, יג לב. וע"ע הל' שומר שכר הל' ד, ה).

והצדיק וכו', הוא מקבל חיות מבחינה זו של קודם מתן תורה. כי הצדיק יכול לגלות בחינת החסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה על ידי שמדבק כל דבר לשרשו לבחינת עשרה מאמרות שבהם נברא כל דבר שבעולם שזהו בחינת החיות אלקות שמלבש בכל דבר שבעולם. (ע"פ המובן מליקו"ה הל' תפלה הל' ג, ד).

כי הצדיק הוא מחיה את עצמו בעת פשיטותו מהדרך לארץ ישראל שהיא בחינת קיום העולם קודם מתן תורה שהוא בחינת התורה הנעלמת בעשרה מאמרות שהם בחינת דרך ארץ וכו' דהינו שידוע שכל דבר נברא בעשרה מאמרות שבהם נעלמין עשרת הדברות שהם כלל התורה וכו' שבזה מחיה את עצמו בעת פשיטותו שזה בחינת הדרך לארץ ישראל בחינת מה שהתחילה התורה בבראשית וכו' בחינת ברצונו נתנה וכו' כמבאר כל זה שם בהתורה הנ"ל. נמצא שהצדיק הגדול מגלה אפילו בעת פשיטותו

שהיה מקים את העולם קודם מתן תורה הוא נעלם מאד, ומגדל העלמו כי אינו יכול להתלבש כלל בתוך העולם - הוא יכול להתעלם ולהסתלק לגמרי חס ושלוש מהעולם ויחזר העולם לתהו ובהו חס ושלוש. על כן צפה ה' יתברך שאין העולם מתקים בלא תורה, על כן נתן התורה תכף אחר עשרים וששה דורות כמו שדרשו רבותינו ז"ל (חגיגה יד. רש"י ד"ה קודם) על פסוק (תהלים קה, ח) דבר צוה לאלף דור, כי עיקר קיום העולם הוא על ידי התורה, שהלביש כביכול ה' יתברך את האור הנעלם והגנוז בתוך אותיות התורה הקדושה, ועל ידי שישראל מקימין את התורה ועוסקין בה על ידי זה הם ממשיכין אלקותו יתברך בתוך העולם על ידי צמצומים של אותיות התורה ועל כן על ידי התורה נתבסס העולם (@בראשית רבה סו, ב), כי על ידי התורה הקדושה ממשיכין החיות לכל הדברים שבעולם, כי בלא התורה חס ושלוש היה האור הגנוז מסתלק מגדל העלמו. רק אף על פי כן גם עכשו בעת שמכרחין לבטל מדברי תורה, כי אי אפשר לעסק בתורה יום ולילה בלי הפסק רגע וכמו שבאר רבנו ז"ל במאמר הנ"ל, אזי בעת בטול תורה הצדיק מחיה עצמו בבחינת קיום העולם קודם מתן תורה שהוא בחינת חסד חנם שהוא בחינת התורה הנעלמת בעשרה מאמרות וכו' כמבאר שם עין שם. כי זה החיות הנעלם היא גבה מאד, וזה החיות הנעלם בחינת נדר הוא מקים העולם בלי התעוררות תחתון כלל, כי זהו בחינת קיום העולם קודם קבלת התורה, נמצא שאין זה החיות נמשך על ידי האדם רק ה' יתברך מקים העולם בעצמו בחסד חנם בלי מעשה התחתונים כלל. (שם הל' נדרים הל' ב, ב).

בחינה הנ"ל בחינת ברצונו נתנה וכו' אדרבה דיקא בעת פשיטותו מחיה ביותר את כל בני העולם כי אין להם חבור ושיכות עמו כי אם על ידי פשיטותו שמוריד אז את עצמו אליהם וממשיך להם חיות מבחינה הנ"ל שהיא בחינת אוצר מתנת חנם וכו' כמו שכתוב שם (שם הל' שומר שכר ד, ו).

והחיות אלקות המלבש בכל הדברים שבעולם שהיא בחינת התורה יש בזה שני בחינות, דהינו בחינת קיום העולם קודם מתן תורה, וכן עכשו בעת שמתבטלין מדברי תורה בבחינת בטולה של תורה זהו קיומה (@מנחות צט:), כי אז מתקים העולם על ידי חסד חנם שהוא בחינת העלמת התורה - שהתורה נעלמת בעשרה מאמרות וכו"ל. ובחינה זו היא בחינה גבה מאד כי היא בחינת התורה הנעלמת בחינת סתרי תורה שזה בחינת חסד חנם בחינת אוצר מתנת חנם שהיא בחינה גבה מאד. כי בעת שאין תורה בעולם אזי אי אפשר להעולם להתקים על ידי חסד סתם, כי אין העולם כדאי להתקים על ידי חסד פשוט מאחר שאין תורה בעולם, על כן אזי כשאין תורה - אזי קיום העולם על ידי בחינת חסד חנם שהוא בחינת התורה הנעלמת שהיא בחינה גבה מאד, שמגדל אור החסד הזה שהוא חסד חנם - חסד גדול מאד יכול להתקים העולם אף על פי שאין התגלות התורה בעולם.

אבל באמת אף על פי שבחינה זו גבה מאד אין זה שלמות קיום העולם, כי עיקר קיום העולם בשלמות הוא רק על ידי קבלת התורה שקבלו ישראל כמו שכתוב (בראשית א, לא) יום הששי וכו' ופרש רש"י שכל העולם היה תלוי עד ששה בסיון שקבלו ישראל את התורה, כי אין קיום לעולם בלא התורה, כי זה החיות והאור הגדול בחינת חסד חנם

ולהלן יתבאר כיצד הוא יכול המשיך משם חיות

עכשיו, כי על ידי שהוא איש פשוט הוא יכול

להמשיך חיות מהתורה הנעלמת, שהיא בבחינת

האור הגנוז שנגנז בתוך כל ישוב העולם.

ומבאר רביה"ק את הקשר בין התורה הנעלמת,

לענין ארץ ישראל הנ"ל:

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַדֶּרֶךְ שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל^{כה} הַנֶּאֱמָר לְמַעַלָּה

שֶׁהַצְּדִיק מְחִיָּה עֲצָמוֹ בְּעֵת פְּשִׁיטוֹתוֹ מִשָּׁם, כִּי עֶקֶר כַּח

קְדוּשַׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת 'כַּח מַעֲשֵׂיו'^{כו}

העשרה מאמרות שהם בחינת העשרת הדברות כנ"ל. וזוכין לקבלם על ידי התשובה שעושין בכח הצדיקי אמת שממשיכין החסד חנם הנ"ל ומכניסין דרכי הפשיטות והתמימות בעולם שעל ידי זה עיקר ההתקרבות לה' יתברך לכל אחד ואחד מכל מקום שהוא וכנ"ל.

^{כו} קדושת ארץ ישראל הוא על ידי בחינת 'כח מעשיו'. כי עיקר הדבר הוא מה שיודעין שה' יתברך הוא היוצר הוא הבורא והוא הכל מראש ועד סוף בחינת בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ ועל ידי ידיעת אמונה הזאת שהיא יסוד הכל כמו שכתוב (תהלים לג, ד) וכל מעשהו באמונה וכל התורה עומדת על זה כמו שכתוב (שם קיט, פו) כל מצותיך אמונה וכמו שאמרו רז"ל (מכות כד.) בא חבוק והעמידן על אמונה כמו שכתוב (חבוק ב, ד)

^{כה} הדרך לארץ ישראל. היינו שהדרך לארץ ישראל היא נמשכת מהתורה הנעלמת, וארץ ישראל בעצמה היא כנגד קבלת התורה ממש, שהתורה יצאה מההלם לגילוי, וכמבואר בליקו"ה (הל' ביהכנס'ס הל' ה, כב) בתו"ד: ועיקר קבלת התורה הוא שמוציאין התורה מהעלם אל הגלוי דהינו מה שבתחלה היו העשרת הדברות שהם כלל התורה נעלמין ונסתרין בהעשרה מאמרות שהם בחינת דרך ארץ כנ"ל ועל ידי התשובה זוכין וממשיכין העשרת הדברות שהם כלל התורה מההעלם אל הגלוי שזהו בחינת שבאין לכל העשר קדושות של ארץ ישראל, כי העשר קדושות שבארץ ישראל הם גם כן בחינת

מגוף לנפש כדי שיעלה ויכלל ויתדבק בשרשו וישוב למקור חוצבו שבקדושה מקום אשר היה שם אהלו בתחלה קודם שנברא, וזה עיקר עבודת האדם בעולם הזה וזה כלל כל התורה והמצוות, כי ה' יתברך שער בדעתו שעל ידי מצוות אלו נוכל להכיר אותו יתברך, ועל כן כל המצוות והעבודות צריכין להיות במלולא ועבדא דיקא, כי צריכין דוקא לעשות המצוה בפעל בעבדא דיקא, כי כך שער ה' יתברך שעל ידי עשית אלו המצוות במעשה דיקא על ידי זה דיקא אנו יכולין להתדבק בו יתברך - דהינו לבטל גשמיות גופנו שהוא בחינת עשיה, וכן לבטל גשמיות כל העולם - שהכל מזדכך על ידי עשית מצוותינו, ויזדכך החמר עד שיתהפך החמר של כל העולם כלו לצורה בכלל ובפרט כדי שיעלו ויכללו כל הדברים בשרשן כנ"ל, דהינו לדעת ולהכיר אותו יתברך - שזהו תכלית של כל הבריאה כלה בגין דישתמודעין ליה.

ועל כן אמונה היא יסוד כל התורה כלה כשארז"ל (מכות כד.) בא חבקוק והעמידן על אחת - וצדיק באמונתו יחיה, כי זה עיקר התכלית של כל הבריאה לזכות לאמונה - להאמין שה' יתברך ברא הכל בעשרה מאמרות והוא יתברך מחיה את כלם, שעל ידי זה שמאמינים שכל החיות היא רק מה' יתברך לבד על ידי זה מעלין ומרימין כל הדברים לה' יתברך. שם (הל' עבודת אלילים הל' ב, ב).

כי עיקר קדושת ארץ ישראל נמשכת מבחינה הנ"ל מבחינת בראשית ברא וכו' בחינת כח מעשיו וכו' ועל כן כשארץ ישראל ביד ישראל אזי נתגלה שה' יתברך ברא הכל וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו ואזי כל ההשפעות נמשכות לישראל כי כל ההשפעות נמשכין מארץ ישראל. אבל בגלותנו שגלינו מארצנו וארץ ישראל בידם אזי נעלם ונתכסה בחינה הנ"ל בחינת כח מעשיו וכו' ואזי הם מתגברים בכפירות ואומרים שהכל שלהם חס ושלום, וכל זה על

וצדיק באמונתו יחיה, על ידי זה נמשך החסד חנם הנ"ל שהוא בחינת קיום העולם קודם מתן תורה שזה החסד מקים גם עכשו את כל הפשוטים וכל הנופלים וכו' כנ"ל כי עיקר חיותם וקיומם הוא על ידי אמונה הנ"ל. כי אמונה יסוד הכל.

וכל זמן שאדם מחזק את עצמו באמונה שלמה שיודע ומאמין שה' יתברך בכל מקום ולית אתר פנוי מנה (תיקוני זוהר תיקון נז, צא:) ובכל מקומות ממשלתו אפילו בעשר כתרין דמסאבותא ואפילו בכל הנפילות שבעולם אפילו אם נפל למקום שנפל גם שם נמצא ה' יתברך כי מלכותו בכל משלה (תהלים קג, יט) כי הוא יתברך ברא הכל בחסדו ומקים הכל בחסדו ואפילו כשישראל עוברין על התורה חס ושלום אף על פי כן מקים העולם בחסדו לבד כמו שהיה מקים העולם עשרים ושש דורות בחסדו לבד קודם שנתנה תורה כי חפץ חסד הוא (מיכה ז, יח) וחסדי ה' לא תמנו ולא כלו רחמיו לעולם (איכה ג, כב). וכל זמן שיודע ומאמין זאת אין שום נפילה וירידה לעולם כי תמיד יש לו תקוה עדין למצא את ה' יתברך ולשוב אליו. ועל כן סים שם רבנו ז"ל את התורה הנ"ל שאין שום יאוש בעולם כלל וכו' וכו"ל והכל הוא על ידי החסד חנם הנ"ל על ידי התורה הנעלמת הנ"ל על ידי הדרך של ארץ ישראל הנ"ל שהיא בחינת עשרה מאמרות בחינת בראשית ברא וכו' הינו בחינת דרך ארץ הנ"ל שהוא מלבש בכל דבר, שבכל דבר נעלם תורה על ידי שיודעין ומאמינין שה' יתברך בראו מאין ליש בעשרה מאמרות שבהם נעלמין העשרת הדברות שעל ידי זה מתקים אותו הדבר בחסד חנם אף על פי שלא נתנה ונתגלה התורה עדין או בעת שבטלים מן התורה וכו' כנ"ל. ליקו"ה (הל' גזילה הל' ג, ד).

כי ה' יתברך ברא את העולם בגוף ונפש - חמר וצורה, וכונתו היה להכניע הגוף לגבי הנפש - כי זה עיקר עבודתנו, וכמו שבפרטיות האדם - צריך כל אדם להתגבר להכניע ולבטל הגוף לגבי הנפש שכל פעלת הגוף יהיה רק בשביל הנפש לעשות רצון יוצרנו יתברך שזה תשוקת הנפש, כמו כן בכלליות העולם - ישראל עם קדוש הם בחינת הנפש והנשמה של כל העולם, וכל אמין דעלמא וכל הברואים שבעולם כולם הם בחינת גוף כנגד ישראל וכלם צריכין להיות נכנעים ובטלים לגבי הנפש והנשמה שהם ישראל - ולעשות רצונם, כי אין להם שום קיום וחיות בלא ישראל כמו שאין חיות להגוף בלא הנשמה, כי עיקר התכלית של כל הבריאה כלה בכלל ובפרט הוא שיתבטל החמר והגוף לגבי הנשמה - להפשיט כל דבר מגשמיותו וחמריותו להפך מחמר לצורה -

הגיד לעמו [שהוא ברא את העולם בששת ימי המעשה, בשביל] ליתת

להם נחלת גוים, כמו שפרש רש"י בפסוק בראשית

וכו', שבשביל זה, השי"ת פתח את התורה ב'בראשית'כו

יש עוד דברים וספורים דהינו מה שנאמר אצל רב המצות וידבר ה' אל משה וכו' שזהו בחינת דברי התורה כי עיקר התורה הוא המצוה בעצמה, אך כל אלו הספורים וכל אלו הדברי תורה שסביבות כל מצוה ומצוה זהו בחינת התורה הנעלמת הנ"ל שהיא גבה יותר מן התורה שבנגלה, שהיא בחינת סתרי תורה, וזאת התורה הנעלמת היא בחינת חסד חנם הנ"ל שהיה מקים העולם קודם מתן תורה - שבזה מקימין העולם בעת פשיטותן ובעת שרחוקים מן התורה כנ"ל, וכמבאר בדברי רבנו ז"ל במקום אחר (סי' כב) שאלו הדברי תורה הם בחינת סתרי תורה בחינת התורה הנעלמת הנ"ל.

וזהו בחינת מה שאמר רבי יצחק על פסוק בראשית, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה ומפני מה פתח בבראשית בשביל כח מעשיו וכו' כדי שיוכלו ישראל לכבש ארץ ישראל וכו', הינו כנ"ל, שרבי יצחק מקשה מפני מה מספרת לנו התורה הקדושה כל אלו הספורים שאין כתוב בהם שום מצוה. והתרוץ, שכל אלו הספורים הם כדי שנוכל לכבש ארץ ישראל, כי אי אפשר לכבש ארץ ישראל כי אם על ידי כח מעשיו דהינו בחינת התורה הנעלמת הנ"ל שהיה מקים העולם קודם מתן תורה כנ"ל, ובשביל זה מספרת התורה הקדושה כל אלו הספורים כי כל אלו הספורים שקדם המצות הן הן התורה הנעלמת כי הם עיקר סתרי תורה והיא היא התורה הנעלמת שהיה מקים העולם קודם מתן תורה שעל ידי זה הולכין וכובשין ארץ ישראל, ובשביל זה כתבה התורה כל אלו

ידי חטא העגל והמרגלים שפגמו באמונה כמו שכתוב (דברים א, לב) ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' וכו' כי עיקר תיקון הדרך לארץ ישראל הוא אמונה שהיא בחינת כח מעשיו הנ"ל דהינו שמאמינים שה' יתברך ברא הכל כמו שכתוב (בראשית א, א ורש"י שם) בראשית ברא וכו' וברצונו נתנה להם וברצונו וכו' והם פגמו בזה ועל ידי זה גרמו להם עכוב כל כך וזה גרם לנו כל החרבנות - חרבן בית ראשון ושני כי על ידי זה יש כח להסטרא אחרא להתעורר בכל פעם לגרש את ישראל מארצם שזה נמשך על ידי שאומרים להם עדין לסטים אתם שכבשתם ארץ ישראל מאחר שישראל בעצמן פגמו באמונה שעל ידי זה פגמו בבחינת כח מעשיו הגיד לעמו וכו' וכנ"ל.

ועתה עיקר חיותנו על ידי חסד חנם שממשיכין עלינו משה רבנו וכל הצדיקים האמתיים מהאוצר מתנת חנם שמחיה את כל העולם תמיד בכל מיני ירידות שבעולם בכל ימי הגלות הארך המר הזה בכלל ובפרט שעל ידי זה החסד חנם חוזרין ועושין דרך כבושה לארץ ישראל כנ"ל כדי שנזכה לשוב לארצנו במהרה בימינו אמן. ע"פ ליקו"ה (הל' שומר שכר הל' ד, ו ט).

¹² כמו שפרש רש"י בפסוק בראשית וכו', שבשביל זה פתח בבראשית. כי באמת לא היתה התורה צריכה לספר רק עצם המצות כגון מצות ציצית מצות תפלין וכו', שזהו עיקר התורה - כדי לקיים מצותיה, אבל כל הספורים של התורה כגון מבראשית עד החדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה וכן שאר הספורים הבאים אחר כך, ואפילו אצל כל מצוה ומצוה

ולא בהחודש הזה לכם שהיא המצוה הראשונה שבתורה, כדי שלא

יאמרו אומות העולם גזלנים^{כח} אתם^{כט} [וכו'] שכבשתם את

ישראל וזה גרם כל הגליות מארץ ישראל. ועל כן עיקר תקותנו לשוב לארץ ישראל הוא רק בכח הצדיקי אמת שמשדלין לעשות הדרך לארץ ישראל על ידי שחוזרים וממשיכין החסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה שעל ידי זה מקימין הכל ומרימין נפשות רבות על ידי זה ומשיבין אותם לה' יתברך הכל על ידי החסד חנם הזה כמוכן שם בהתורה הנ"ל. ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, ו).

^{כט} שלא יאמרו גזלנים אתם. כי עיקר כחם של המזיקי עלמא להזיק ולהפסיד חס ושלום הוא רק על ידי ענין המבאר לעיל בהתורה הנ"ל דהינו מה שהם אומרים לסטים אתם כי הקלפות שהם המזיקי עלמא הם אומרים שחס ושלום הכל שלהם. כי זה כלל שהקלפה קדמה לפרי (ליקוטי תורה להאריז"ל פר' בראשית) ועל כן כל ההשפעות שבעולם כולם עוברים תחלה דרך הקלפות מחמת שבהכרח שהקלפה תקדים לפרי (וכמו שכתוב בהתורה תקעו-אמונה סי' ה תנינא) שכשהשפע באה לעולם עוברת דרך השדים וכו' עין שם). ועל כן כל הדברים צריכין ברור לבררו מאחיזתם. וכשהדבר בא ליד האדם כל זמן שאינו מבררו היטב על פי התורה הם אומרים לסטים אתם שכבשתם דבר שאינו שלכם מחמת שבתחלה היה הדבר ברשותם כנ"ל ואזי הם יכולים להתגרות ולהזיק אותו הדבר חס ושלום על ידי איזה גנבה ואבדה ואנס וכיוצא בו.

ועל כן עיקר השמירה מהם הוא על ידי התורה הקדושה כי התורה היא כלה אמונה כמו שכתוב (תהלים קיט, פו) כל מצותיך אמונה, הינו כי על ידי התורה מגלין האמונה הקדושה שה' יתברך ברא הכל והכל ברשותו לבד, כמו שכתוב (בראשית א, א) בראשית

הספורים - בשביל כח מעשיו כדי לכבש ארץ ישראל, כי היא התורה הנעלמת שעל ידי זה דיקא כובשין ארץ ישראל כנ"ל והבן היטב. נמצא שכל הספורים שבתורה וכל הדברי תורה שסביבות המצוה דהינו וידבר ה' אל משה וכו', כל זה הוא בחינת סתרי תורה בחינת התורה הנעלמת שהיה מקים העולם קודם מתן תורה שעל ידי זה יכול הצדיק האמת לקים העולם תמיד אפילו בעת שעשו מה שעשו כנ"ל. ליקו"ה (הל' מילה הל' ג, ח).

^{כח} שלא יאמרו גזלנים אתם. ובאמת כל החרבנות שהחריבו העכו"ם את ארץ ישראל הכל נמשך מקטרוגים הנ"ל, כי ה' יתברך נטל מהם ארץ ישראל ונתנה לנו כדי שנעשה רצונו שם כמו שכתוב (תהלים קה, מד) ויתן להם ארצות גוים וכו' בעבור ישמרו חקיו ותורותיו וכו', אבל כשישראל חוטאים חס ושלום אזי הם חוזרים ומעוררים על כבישת ארץ ישראל ואומרים לסטים אתם ועל ידי זה באמת החריבו ארץ ישראל וגלו אותנו מארצנו, כי אין מתגלה בחינת כח מעשיו יתברך שעל ידי זה כובשין ארץ ישראל כי אם כשעושיין רצונו יתברך כי בשביל זה ברא את העולם ובשביל זה נתן לנו ארץ ישראל, כמו שכתוב (בראשית א, א) בראשית ברא וכו' - בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית (רש"י שם), הינו כדי שישראל יקימו את התורה בשביל זה ברא את העולם שהם כח מעשיו - ואזי מאירין ונתגלין כח מעשיו שהם העשרה מאמרות שבהם נברא העולם, ואזי הכל יודעין שהכל נברא בשבילנו וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו וכו"ל, אבל כשחס ושלום אין מקימין את התורה - נתעלמין בחינת העשרה מאמרות ואין מתגלה בחינת כח מעשיו, ואזי הם חוזרים ומקטרוגים על כבישת ארץ

שומרת עליו כנ"ל וכמו שאמרו רז"ל (ב"ב ז.). תלמידי חכמים אינם צריכים נטירותא. אך אי אפשר שיהיה האדם דבוק בתורה תמיד יום ולילה בלי הפסק רגע אפילו המתמידים הרבה בתורה כמו שמבאר בהתורה הנ"ל מכל שכן שיש בני אדם שלומדים מעט ומבטלים הרבה מכל שכן האנשים פשוטים שאינם לומדים כלל ואם כן מהיכן יקבלו הם שמירה אך עיקר חיותם ושמירתם בגוף ונפש וממון הוא רק על ידי הצדיק הגדול שהוא לפעמים איש פשוט וכו' כמו שמבאר בהתורה הנ"ל שהוא מחיה את עצמו בעת פשיטותו מהדרך לארץ ישראל שהיא בחינת קיום העולם קודם מתן תורה שהוא בחינת התורה הנעלמת בעשרה מאמרות שהם בחינת דרך ארץ וכו' דהינו שיודע שכל דבר נברא בעשרה מאמרות שבהם נעלמין עשרת הדברות שהם כלל התורה וכו' שבזה מחיה את עצמו בעת פשיטותו שזה בחינת הדרך לארץ ישראל בחינת מה שהתחילה התורה בבראשית וכו' בחינת ברצונו נתנה וכו' כמבאר כל זה שם בהתורה הנ"ל. נמצא שהצדיק הגדול מגלה אפילו בעת פשיטותו בחינה הנ"ל בחינת ברצונו נתנה וכו' אדרבה דיקא בעת פשיטותו מחיה ביותר את כל בני העולם כי אין להם חבור ושיכות עמו כי אם על ידי פשיטותו שמוריד אז את עצמו אליהם וממשיך להם חיות מבחינה הנ"ל שהיא בחינת אוצר מתנת חנם וכו' כמו שכתוב שם. ועל כן זה הצדיק שומר את כל העולם תמיד מכל מזיקי עלמא על ידי שמגלה שהכל שלנו - כי הוא יתברך בראה וברצונו וכו'. ועל כן נקרא הצדיק רועה ושומר כי הוא שומר ישראל תמיד על ידי בחינה הנ"ל כנ"ל. ליקו"ה (הל' שומר שכר הל' ד, ב).

ברא אלקים את השמים ואת הארץ, ומאחר שמגלין שהוא יתברך ברא הכל שוב אין להקלפות שום פתחון פה לומר לסטים אתם ולהזיק על ידי זה חס ושלום כי משיבים להם הוא בראה ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. כי באמת מה שהיה תחלה הדבר ברשותם הכל היה ברצונו יתברך כי הוא תיקון העולם שהקלפה תקדים לפרי כדי שיהיה בחירה וכו' אבל על כל פנים הכל היה ברצונו וברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. כי מה שהיה בתחלה אצלם הכל היה בשבילנו כדי שאחר כך נוציא מידם אלינו כי כן הוא סדר הבריאה שהכל נברא בשבילנו אך רצונו יתברך שמתחלה יהיו כל הדברים ברשותם ואחר כך יטל מהם ויתן לנו. ומאחר שעל ידי התורה אין להם עוד פתחון פה לומר לסטים אתם שוב אין להם שום כח לקלקל ולהזיק מאחר שאין להם עוד שום אחיזה בזה הדבר כי כבר זכינו לגלות על ידי התורה שהכל של ה' יתברך והוא ברחמיו נתן לנו. כי מה שהיה תחלה ברשותם היה כל זמן שלא נתגלה בזה הדבר קדושת האמונה הקדושה שהוא יתברך ברא זה הדבר. אבל תכף שאנו מגלים האמונה האמתית שה' יתברך ברא זה הדבר שוב אין להם שום כח ואחיזה בזה ושוב אין יכולים להזיק, כי אינם יכולים להזיק כי אם במה שיש להם איזה אחיזה שנמשך להם מפגם התורה חס ושלום כשפוגמין באיזה אות מהתורה ועיקר הפגם הוא פגם אמונה כנ"ל. אבל תכף שמגלין האמונה הקדושה שה' יתברך ברא הכל שוב אין להם שום אחיזה בזה הדבר כי אין יכולים עוד לומר לסטים אתם וכו' כי כבר פרסמנו על ידי התורה שה' יתברך ברא הכל וברצונו נתנה וכו' וברצונו וכו' וכנ"ל. ועל כן באמת מי שעוסק בתורה תמיד אינו צריך שום שמירה כי התורה

ארץ ישראל מיד השבעה עמים שהיו שם, על־כֵּן פָּתַח
 ב'בְּרֵאשִׁית', כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בְּרֵאשִׁית הַכֹּל, וּבְרֵצוֹנוֹ נִתְּנָה
 לָהֶם [לשבעת העמים שדרו שם], וּבְרֵצוֹנוֹ [וְכוּ'] נִמְלָה מֵהֶם וּנְתַנָּה

ל' וברצונו נתנה להם, וברצונו וכו'. כי באמת מה שהיה תחלה הדבר ברשותם הכל היה ברצונו יתברך כי הוא תיקון העולם שהקלפה תקדים לפרי כדי שיהיה בחירה וכו', אבל על כל פנים הכל היה ברצונו וברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, כי מה שהיה בתחלה אצלם הכל היה בשבילנו כדי שאחר כך נוציא מידם אלינו כי כן הוא סדר הבריאה שהכל נברא בשבילנו אך רצונו יתברך שמתחלה יהיו כל הדברים ברשותם ואחר כך יטל מהם ויתן לנו. ליקו"ה (הל' שומר שכר הל' ד, ב).

כי מעיקרא דדינא קשיא, לכאורה למה נתן ה' יתברך תחלה ארץ ישראל ביד כנען ואחר כך נתנה לישראל ומדוע לא נתנה לישראל מיד, וכבר מבאר בספרים קשיא זו. אך התרוץ מבאר היטב על פי המאמר הנ"ל, כי זה שארץ ישראל היתה תחלה ביד כנען ואחר כך נתנה לישראל זהו בעצמו מה שעשרים וששה דורות נתקיים העולם בלא תורה ואחר כך נתנה תורה, שגם זה פליאה גדולה מדוע לא נתן ה' יתברך את התורה מיד תכף בעת בריאת העולם כי הלא באמת אין שום חיות לעולם בלא התורה ועיקר קיום העולם הוא רק על ידי התורה, כשארז"ל (שבת פח). על הא דהששי שכלם תלויים ועומדים עד יום ששי בסיון שבו נתנה תורה, וכמו שכתוב (ירמיה לג, כה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת, ואם כן מאחר שבאמת אין שום קיום והעמדה וחיות להעולם כי אם על ידי התורה הקדושה אין היה העולם אפילו יום אחד בלא התורה ומדוע לא נתן את התורה תכף בשעה הראשונה שנברא העולם.

אך באמת הכל היה לטובתנו כי ה' יתברך חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, כי אם היה נותן את התורה מיד בעת בריאת העולם

ולא היה שום קיום לעולם בלא התורה, ואם כן תכף כשהאדם היה עובר חס ושלוש על דברי תורה לא היה יכול להתקיים אפילו שעה אחת וכל העולם לא היה יכול להתקיים כלל והיה נחרב העולם חס ושלוש תכף כשהיה אחד עובר על דברי תורה כי אין להעולם שום קיום בלא התורה, וזה אי אפשר שלא ימצא אחד שלא יעבר על דברי תורה כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב וכו' (קהלת ז, כ) , כי בהכרח שיהיה בחירה, כי אם אין בחירה אין שכר וענש ואין שיך מצות התורה, ומאחר שיש בחירה בשביל שכר וענש אזי בודאי באפשר שימצא אחד שיעבר על דברי תורה, ואם כן אם היה נותן התורה מיד ולא היה שום קיום להעולם בלא קיום התורה אם כן תכף כשהיה אחד עובר משהו חס ושלוש מדברי תורה היה נחרב העולם חס ושלוש. בשביל זה היא טובה גדולה מה שהיה העולם מתקיים עשרים וששה דורות בלא התורה והיה מקיים העולם בחסד חנם לבד שהוא בחינת התורה הנעלמת כנ"ל, ובזה הראה לנו ה' יתברך שאף על פי שעיקר בריאת העולם היה רק בשביל התורה כמו שכתוב בראשית ברא וכו' - בשביל התורה ובשביל ישראל שנקראו ראשית וכו', אף על פי כן הוא ברחמיו יכול לקיים העולם כל כך דורות בלא התורה, ועל כן גם עכשו שנתנה תורה אף על פי כן בעת שבטלין מן התורה או אפילו כשאחד עובר חס ושלוש על דברי תורה אף על פי כן אין ה' יתברך מחריב העולם רק מקיים העולם בחסדו בהחסד חנם שהיה מקיים העולם קודם קבלת התורה כנ"ל.

שהיתה ארץ ישראל ביד כנען גם אז היתה ארץ ישראל בקדושתה כמו עכשו כי קדושת ארץ ישראל קביעא וקימא לעולם, רק שהיתה קדושתה נעלמת מאד בהעלם גדול ולא היה שום אדם יודע מקדושתה עד שבא אברהם אבינו עליו השלום ותקיל בתיקלא וכו' עד דאתגליא לה (זוהר לך לך עח.), כי אברהם דיקא היה יכול להתחיל לגלות קדושתה כי אברהם היה איש החסד ומדתו חסד על כן היה יכול לידע מהקדושה הנעלמת בארץ ישראל שהיא בחינת חסד חנם בחינת התורה הנעלמת שהיה מקים העולם קודם מתן תורה, שזה החסד היה נעלם בארץ ישראל כי ארץ ישראל והתורה הכל אחד כנ"ל.

ועל כן דיקא על ידי החסד הזה הולכין וכובשין ארץ ישראל מן העכו"ם כנ"ל, כמבאר במאמר הנ"ל כמו שכתוב בראשית ברא וכו' ואמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל התורה וכו' אלא שאם יאמרו לסטים אתם וכו' משיבינן להם הוא בראה, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. נמצא שעל ידי שיודעין שה' יתברך ברא את העולם בעשרה מאמרות שבהם נעלם כל התורה שהוא בחינת התורה הנעלמת בחינת חסד חנם כנ"ל על ידי זה יכולין לכבש ארץ ישראל כנ"ל.

ובשביל זה היה בהכרח שתהיה ארץ ישראל תחלה ביד כנען ואחר כך נתנה לישראל, כי אם היתה תחלה ביד ישראל אזי כשישראל היו חוטאין והיו גולין ממנה והיתה נמסרת להעכו"ם לא היה באפשר להוציא הארץ עוד מידם כי יאמרו לסטים אתם מאחר שכבר נתנה להם בעונינו. אבל עכשו גלה ה' יתברך והתחיל התורה בבראשית בשביל לגלות שגם מקדם כשהיתה הארץ מסורה בידם הכל היה ברצונו יתברך כי הוא יתברך בראה וברצונו נתנה להם, ומאחר שהוא יתברך ברצונו נתנה להם נמצא שגם אז כשהיתה הארץ בידם היה גם כן מלבש ונעלם ונסתר שם רצונו יתברך שהוא בחינת התורה

וזוה בחינת תשובה שקדמה לעולם (פסחים נד.), כי תשובה היא למעלה מהתורה בחינת חסד חנם הנ"ל בחינת התורה הנעלמת הנ"ל שהיה מקים העולם קודם מתן תורה. כי על פי מדת הדין אין מועיל תשובה לשום חטא, כמובא בדברי רבותינו ז"ל (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו) שלפי מדת הדין הנפש החוטאת היא תמות, אך ה' יתברך ראה שאין העולם מתקים בזה על כן הקדים תשובה לעולם וגזר בחסדו הגדול שמועיל תשובה אפילו אם עבר על כל התורה כלה ואפילו אם עשה מה שעשה מועיל תשובה תמיד. ובאמת בחינת התשובה היא בחינת התורה הנעלמת, כי תשובה היא בחינת יום כפור בחינת בינה שהיא עלמא דאתכסיא (זוהר ויצא קנד.) בחינת התורה הנעלמת, כי מאחר שעבר על דברי תורה איך יועיל תשובה ואיך יוכל לתקן זאת, אך אז מכרח לעלות על ידי התשובה ולהתתקן על ידי בחינת החסד חנם הנ"ל שהיא בחינת התורה הנעלמת שהיה מקים את העולם אפילו בלי קיום התורה ועל ידי זה נתתקן וחוזר לה' יתברך.

וזוהו בעצמו מה שהיתה ארץ ישראל תחלה ביד כנען ואחר כך נתנה לישראל, כי הכל אחד, כי ארץ ישראל והתורה הכל אחד, כי עיקר קיום התורה הוא בארץ ישראל, כמו שכתוב (תהלים קה, מד-מה) ויתן להם ארצות גוים וכו' בעבור ישמרו חקיו ותורתיו וכו', וכמו שכתוב בתורה כמה פעמים ושמרתם את הברית הזאת וכו' בארץ אשר תירשון, וכיוצא בזה כמה פסוקים (דברים ה, כח-ל). ועל כן אם היה ה' יתברך מוסר ארץ ישראל לישראל מיד בעת בריאת העולם ולא היתה ברשות העכו"ם כלל מתחלה והיתה מתגלה קדושת ארץ ישראל מיד, אזי תכף כשהיו ישראל חוטאים חס ושלום היתה הארץ מקיאה אותם והיתה נעלמת קדושתה ולא היה באפשר לגלות עוד קדושתה לעולם. ועל כן היה בהכרח שתהיה הקלפה קודמת לפרי, שתהיה ארץ ישראל מסורה ביד כנען כל כך שנים, ובאמת גם אז בעת

לַעֲמוּ יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא שֶׁעֶקֶר בַּח אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא מִבְּחִינַת
 עֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת שְׁבָהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, שְׁהֵם בְּחִינַת 'בַּח'
 מֵעֲשָׂיו, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הָיוּ יִשְׂרָאֵל יְכוּלִים לַיְלֵךְ וְלִכְבֹּשׁ
 אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל^א, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ לָהֶם גּוֹלְנִים אַתֶּם, וּבַפְּנִימִיּוֹת

ידי זה בקל אנו יכולין להוציא המקום
 מרשותם מרשות העכו"ם והסטרא אחרא
 ולקדושו בקדושת ישראל בבחינת ארץ
 ישראל כי ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה
 מהם ונתנה לנו, כי גם מקדם היתה שלנו
 בהעלם ועכשו אנו מוציאים רק מהעלם אל
 הגלוי כנ"ל, וכמבאר היטב במאמר הנ"ל מזה
 שגם עכשו בכל מקום שישאל באין שם הם
 מקדושין המקום בקדושת ארץ ישראל על
 ידי בחינה הנ"ל עין שם. ליקו"ה (הל' מילה הל'
 ג, ב).

^א שעל ידי זה היו ישראל יכולים לילך ולכבוש
 ארץ ישראל. וזה בחינת מה שהיו ישראל
 מהלכין במדבר עם המשכן ובכל מקום שהיו
 מקימין המשכן היה המקום קדוש בקדושת
 הבית המקדוש, כי ישראל היו הולכין לכבוש
 ארץ ישראל שלזה צריכין להמשיך בחינת
 כח מעשיו לגלות לכל באי עולם שהכל
 שלנו, כי ה' יתברך ברא העולם בשבילנו
 וברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה
 לנו שעל ידי זה כובשין ארץ ישראל, ועל ידי
 זה יכולין לקדוש כל המקומות בקדושת
 ישראל כנ"ל, על כן צוה אותם ה' יתברך
 להוליך המשכן במדבר ולהקים אותו בכמה
 מקומות שחנו שם, כי בזה המשיכו בחינת
 כח מעשיו בחינת חסד חנם הנ"ל שעל ידי זה
 יכולין לילך ולכבוש ארץ ישראל כנ"ל, כי על
 ידי שהקימו את המשכן בכל מקום שחנו
 וקדושו תכף את המקום בקדושה גדולה
 בקדושת הבית המקדוש - בזה הראו שיש לנו

הנעלמת בחינת חסד חנם הנ"ל כי ברצונו
 נתנה להם, ברצונו דיקא, שהוא בחינת חסד
 חנם, התורה הנעלמת הנ"ל, ומאחר שגם אז
 היה מלבש ונעלם שם רצונו בחינת התורה
 הנעלמת הנ"ל על כן בודאי אנו יכולים לכבוש
 הארץ מידם כי ברצונו נתנה להם וברצונו
 נטלה מהם ונתנה לנו, כי באמת גם אז
 כשהיתה בידם היתה הקדושה נעלמת שם
 בחינת התורה הנעלמת רק שהיה בהעלם
 גדול, ועכשו אנו רק מגלין קדושתה
 ומוציאים אותה מהעלם אל הגלוי והבן
 היטב.

ועל כן אפילו כשחטאו ישראל אחר כך וגלו
 ממנה בעונותיהם וחזרה ונמסרה הארץ ביד
 העכו"ם אף על פי כן עדין בקדושתה קימת,
 כי הקדושה נעלמת בה בחינת התורה
 הנעלמת, חסד חנם, שהיה נעלם בארץ
 ישראל מקדם בעת שהיתה ביד כנען בתחלה.
 ועל כן אנו מצפיין בכל עת לשוב לארצנו כי
 אנו יודעין שגם עכשו כל הארץ שלנו היא רק
 שהוא בהעלם גדול, ולא די שאנו יכולין
 לחזור הקדושה לארץ ישראל אף גם אפילו
 בחוץ לארץ בכל מקום שאנו בני־ישראל
 נכנסין לשם אנו יכולים לכבוש המקום
 ולקדושו בקדושת ארץ ישראל, כי אנו
 יודעים ומאמינים שכל הארץ של ה' יתברך
 וברצונו נתנה להם וגם עכשו שהיא בידם
 מלבש ונעלם שם רצון ה' יתברך, ועל ידי
 אמונה זו שאנו מאמינים שה' יתברך ברא
 הכל בעשרה מאמרות וברצונו נתנה להם על

הדברים, שזה נותן את עצם הכח והאפשרות לכבוש את ארץ
 ישראל.

וכח העשרה מאמרות שנתגלה ב'בראשית ברא
 אלהים' וגו', הוא כח האמונה, שעל ידי האמונה
 [שהיא כנגד הפשיטות והתמימות המבואר בסוף
 התורה, שזה גם בחינת האיש פשוט הנ"ל] שאנו
 מאמינים שהשי"ת ברא את העולם בששת ימי
 בראשית, עי"ז בכח הצדיק שהוא האיש פשוט
 הגדול נמשך עלינו הכח של התורה הנסתרת
 בכל הבריאה, שזה ענין החסד חנם, שהוא אור
 הגנוז ונעלם, ועל ידו יש את הכח לזכות לארץ
 ישראל.

וברצונו וכו' ובזה יכולין לילך ולכבש ארץ
 ישראל כנ"ל, על כן מחמת שאותו הדור היו
 הראשונים שהלכו לכבש ארץ ישראל מיד
 שבעה עממין הכרחו לעשות משכן ולהקימו
 בכל פעם, כי בזה הכח בעצמו הלכו לכבש
 ארץ ישראל כנ"ל. ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל'
 ה, ב).

כח לקדוש כל המקומות שבעולם אפילו
 במדבר שממה מקום נחש שרף ועיקרב
 וצמאון (דברים ח, ו) שהם בחינת מקום
 הקלפות (זוהר תצוה קפד). וישראל יכולים
 לקדוש אפילו אלו המקומות בקדושה גדולה
 כל כך שהוא קדושת המשכן, והכל על ידי
 בחינת כח מעשיו כי ברצונו נתנה להם

וְגַם כָּאֵן, בְּחוּץ-לְאֶרֶץ, נִמְצָא בְּחִינָה זוֹ שְׂכּוּבִים אֶת אֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל, כִּי יִשְׂרָאֵל עִם קְדוּשַׁת בָּאִים לְפַעְמִים בְּמִקְוֹמֹת
 נִשְׁתָּיו רְחוּקִים מְאֹד מְאֹד מִקְדְּשֵׁי יִשְׂרָאֵל, כְּגֹזֵן בְּמִקְוֹם
 נִשְׁתָּיָה מִתְחַלָּה שֶׁל עֵבו"ם, וְגַם עֲכָשׁוּ [גַם אִם הוּא בְּבַעֲלוֹת יְהוּדִי,
 אֲבָל] הוּא בְּרִשׁוֹת מִי שֶׁהוּא רְחוּק מְאֹד מִקְדְּשֵׁי יִשְׂרָאֵל,
 וְיִשְׂרָאֵל בָּאִים לְשָׁם, וְכּוֹבְשִׁים הַמָּקוֹם וּמְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ
 שֶׁיְהִי מָקוֹם יִשְׂרָאֵל^ל, שֶׁזֶהוּ גַם-כֵּן בְּחִינַת אֶרֶץ-
 יִשְׂרָאֵל. וְהָיוּ יְכוּלִים הַסְטֵרָא אַחֲרָא לִזְמַר גְּזֻלָּנִים אֲתֵם,
 שְׂכַבְשֵׁתֵם זֶה הַמָּקוֹם שְׂאִינוֹ שְׁלָכֶם, אֲךָ עַל-יְדֵי 'פַח

ישראל, והכל בכח החסד חנם שממשיכין
 שהוא בחינת הדרך לארץ ישראל, ועל ידי זה
 יש לנו תקוה לשוב לארצנו בקרוב, כי עיקר
 תקותנו הוא על ידי החסד חנם הנ"ל שהוא
 הדרך לארץ ישראל [שעל ידי זה] נשוב
 לארצנו בקרוב, וכל זה נמשך על ידי
 שמקדושין מקומות הרחוקים - בקדושת
 ישראל בבחינת ארץ ישראל, שזהו בחינת
 קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה
 מסלה לאלקיננו - שצריכין לפנות דרך ה'
 במדבריות שממות ולישר מסלה לאלקיננו
 בערבה דהינו בכל מקומות הרחוקים מה'
 יתברך והכל בכח החסד חנם הנ"ל שעל ידי
 זה נשוב לארצנו.

^ל כי ישראל עם קדוש באים לפעמים במקומות
 שהיו רחוקים מאד מאד מקדושת ישראל וכו', וגם
 עכשיו הוא ברשות מי שהוא רחוק מאד מקדושת
 ישראל, וישראל באים לשם, וכובשים המקום
 ומקדושין אותו שיהיה מקום ישראלי. ובתוך זה
 נכלל מה שרביה"ק נכנס בסמוך לדירה של אחד
 מהקלי עולם, ובזה כבש כביכול את המקום להפוך
 אותו לקדושת ארץ ישראל. שיחות הר"ן (אות קכד).
 ועיין ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, ז): כי על ידי
 כח הצדיקים אמתיים שעושים דרך כבושה
 להתקרב לה' יתברך גם במדבר ובערבה -
 דהינו שמקדושים כל המקומות הרחוקים
 מאד מאד מה' יתברך שהם בבחינת מדבריות
 שממות וערבות וחרבות כולם הם מקדושים
 אותם בקדושת ישראל שהוא בחינת ארץ

מַעֲשֵׂיוֹ שֶׁהֵשִׁי"ת בְּרָא אֶת הָעוֹלָם, בְּחִינַת עֵשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת
 שְׁבָהֵם נִבְרָא הָעוֹלָם, עַל-יְדֵי-זֶה יֵשׁ לָנוּ רִשּׁוֹת לְכַבּוֹשׁ כָּל
 הָעוֹלָם וּלְקַדְּשׁוֹ לִי בְּקִדְּשַׁת לִי יִשְׂרָאֵל לֵה, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ
 בְּרָאָה, וּבְרָצוֹנוֹ נִתְּנָה לָנוּ.

אך על ידי בחינת כח מעשיו וכו', היינו שמגלין שכל העולם אפילו עכו"ם מקבלים חיות רק על ידי התורה, כי אף על פי שהם רחוקים מהתורה, אף על פי כן מקבלים חיותם בכמה וכמה השתלשלות ולבושין ובדרך נעלם מאד מהתורה הנעלמת בתוך העשרה מאמרות, רק שכל מה שהאדם סמוך להתורה ביותר מקבל חיות יותר גבוה משם, והכל מקבלין רק על ידי הצדיק שזכה לקיים התורה בשלימות, ואף על פי כן הוא מוכרח לפעמים להיות איש פשוט בכדי להמשיך חיות משם לכל הפשוטים, ודייקא הוא יכול לקבל משם מחמת שהוא סמוך להתורה ביותר ואז כשנגלה להם ענין זה שגם הם אינם הפקר לגמרי ורשות בפני עצמם חס ושלום, רק הם מקבלים בהעלם גדול גם כן חיות מהתורה הנעלמת, ודייקא על ידי ישראל שזכו לקבל התורה בנגלה גם כן, ודייקא על ידי הצדיק הגדול שבישראל שהוא סמוך ביותר להתורה, ואז כשנודע להם זאת בטלה טענת ליסטים אתם וכו' כי באמת כל העולם לא נברא אלא בשביל ישראל ובשביל הצדיקים שבישראל, ומה שהם ישבו שם עד עכשיו היה רק ברצונו יתברך, כי התורה היתה עדיין בהעלם וקדושת ארץ ישראל נעלמת, ועכשיו בא העת לגלות קדושת ארץ ישראל וליתנה לישראל דייקא וזה שכתוב לקמן שעל ידי כח מעשיו וכו' יש לנו רשות לכבוש כל העולם ולקדושו בקדושת ארץ ישראל וכו'.

פרפראות לחכמה.
 על ידי זה יש לנו רשות לכבוש כל העולם ולקדושו בקדושת ישראל. כי כשהמלכות בבחי' רגליה יורדות מות אזי יונקים ממנה כביכול המלכיות דסט"א. אבל כשמאיר החסד חנם הנ"ל שבזה מחיין גם כל הפשוטים הנ"ל על ידי התורה הנעלמת, אז עולה המלכות בעליות גדולות, והמלכיות דסט"א נדחין ונופלין, ועי"ז יכולין להחזיר ולקרב הכל אל התורה הק'. יקרא דשבתא.

על ידי זה יש לנו רשות לכבוש כל העולם ולקדושו בקדושת ישראל. כי כשעוסק בתורה לבד ואינו מבטל עצמו כלל אפילו מה שמכרח על ידי זה נתעורר העון שהוא הסטרא אחרא גם כן לקטרג - מחמת שאין נמשך להם שום חיות על ידי זה האיש שאינו מבטל את עצמו כלל, כי מהתורה בעצמה אי אפשר להם לקבל חיות כנ"ל ועל כן הם מקטרגים הרבה, כי זהו בחינת מה שכתוב בזהר (בא לד.) שצריכים בכל דבר שבקדושה לתן להסטרא אחרא גם כן איזה חלק כדי שלא יקטרגו, שזהו בחינת פגם איוב שהעלה עולות לבד וכו' עין שם. על כן צריך אפילו הצדיק הגדול לבטל את עצמו לפעמים כדי להחיות הכל על ידי פשיטותו דיקא - ואפילו אמות העולם, ועל ידי זה דיקא מבטל קטרוגם ומראה להם שברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, כי כשנותנים להם די חיותם בצמצום בזה מכניעין אותם וסותמין פיהם שלא יקטרגו. ואזי כשנותנים לאומות העולם חיותם בצמצום אזי מתבטל קטרוגם כנ"ל, ואזי אדרבה לא די שאינם מקטרגים על ירשת ארץ ישראל אף גם הם בעצמם באים ומתגיירים. ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, ח יא).

אך על ידי 'כח מעשיו וכו', על ידי זה יש לנו רשות לכבוש כל העולם ולקדושו בקדושת ישראל. נראה לעניות דעתי דרוצה לומר, כי באמת ארץ ישראל ניתנה לישראל רק בשביל שקבלו התורה ובשביל שיקיימוה כמו שכתוב (תהלים קה) ויתן להם ארצות גוים וכו' בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצרו אך אם כן היו יכולין העכו"ם לטעון ליסטים אתם, כי מה יש לכם אצל המקום שלנו, כי לפי דעת העכו"ם נדמה שהם מקבלים חיות שלא על ידי התורה, כי באמת הם רחוקים ממנה מאד, ואם כן יכולין ליטעון לישראל מה לכם ולנו.

נמצא שעשרה מאמרות שהם מלבשין בדרך-ארץ,
 הינו בישוב העולם, כי בהם [בעשרה מאמרות] נברא העולם,
 הם דרך לארץ-ישראל, כי על-ידי בחינת העשרה
 מאמרות יכולין לכבש ארץ-ישראל כנ"ל.

וזהו בחינת 'דרך-ארץ' ל', הינו שהוא 'דרך' ונתיב
 ל'ארץ', הינו לארץ-ישראל, כי דרך-ארץ שהוא ישוב
 העולם שנברא בעשרה מאמרות, זה זה בעצמו הוא
 דרך ונתיב לארץ-ישראל כנ"ל, וזהו 'דרך-ארץ', הינו
 דרך לארץ-ישראל כנ"ל.

וזה שאמרו רז"ל (ברכות ל) יכוון את לבו כנגד ארץ
 ישראל שנאמר (מלכים א ח) והתפללו אליך דרך
 ארצם, דרך ארצם דייקא בחינת דרך דרך ארץ הנ"ל
 היה עומד וכו' יכוון את לבו כנגד בית קדושי קדושים,
 ששם נקודת האבן שתיה שממנה הושתת העולם על
 ידי העשרה מאמרות, ושם היה עומד הארון והלוחות
 שבהם עשרת הדברות וזה שאמרו רז"ל שם דף ל"ב
 הנ"ל גדולה תפלה יותר ממעשים טובים, מי לנו גדול
 במעשים טובים יותר ממשו רבינו ולא נענה אלא
 בתפלה וכו', עיין תוספות שם היינו כנ"ל כי במעשים
 טובים אינו נענה אלא כפי ערך המעשים טובים, ועל
 כן לפעמים גורמין לו מעשיו שלא יהא נענה אפילו אם
 הוא אדם גדול, מה שאין כן בתפלה ממשכין מהאוצר
 מתנת חנם כנ"ל. פרפראות לחכמה.

וזהו בחינת דרך ארץ. אמר המחבר בזה יש לפרש
 מה שאמרו רז"ל בברכות ל"ב: ד' דברים צריכין חיזוק
 תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ היינו כנ"ל, כי
 בוודאי צריכין להתחזק ולהתאמץ מאד בלימוד התורה
 ובעשיית מעשים טובים שזה עיקר קיום העולם
 וחיותו, אך אף על פי כן מחמת שאי אפשר להיות
 דבוק בהתורה בתמידות וצריכין להיות איש פשוט
 לפעמים, ואז צריכין לקבל חיות מבחינת האוצר מתנת
 חנם שזה בחינת דרך ארץ, והחיות שמקבלין משם
 הוא על ידי תפלה ותחנונים שזה בחינת ואתחנן
 המבואר לקמן וכמבואר בליקוטי הלכות הל' תפלה על
 כן צריכין להתחזק ולהתאמץ גם בתפלה ודרך ארץ,
 כי שניהם הם מבחינה אחת כנ"ל, על כן ואתחנן
 גימטריא תפלה כמובא, וכן הוא גימטריא דרך ארץ
 היינו כנ"ל

וּבִזְוֵה תִדְרֹךְ-אֶרֶץ, הִינּוּ תִדְרֹךְ שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא
 בְּחִינַת עֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁשָּׁם
 נֶעְלְמַת הַתּוֹרָה, שֶׁבִזְוֵה הִיָּה הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בְּחֶסֶדוֹ
 עֲשָׂרִים וְשִׁשָּׁה דוֹרוֹת שֶׁקָּדַם מִתְּנִי-תּוֹרָה, בְּזוֹה בְּעֲצֻמוֹ
 הַצַּדִּיק מְחִיָּה עֲצֻמוֹ בְּעֵת פְּשִׁיטוֹתוֹ שֶׁאִינּוּ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה,
 כִּי אִזּוֹ הוּא מְחִיָּה עֲצֻמוֹ בְּבְחִינַת הַתּוֹרָה שֶׁנֶּעְלְמַת בְּתוֹךְ
 הָעוֹלָם, בְּכָל הַדְּבוּרִים וּבְכָל הָעֲבֻדוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בְּעֲשָׂרָה
 מְאֻמְרוֹת, שֶׁשָּׁם נֶעְלְמַת הַתּוֹרָה כַּנִּלְ"ל:

וְעַל-כֵּן מִכְּרַח הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל לִירֵד וְלִפְלֹל לְתוֹךְ פְּשִׁיטוֹת
 וְלִהְיוֹת אִישׁ פָּשׁוּט מִמַּשׁ אִיזָה עֵת, כִּי עַל-יְדֵי-זוֹה הוּא
 מְחִיָּה אֶת כָּל הַפְּשׁוּטִים הַנִּלְ"ל, יְהִיָּה מִי שִׁיְהִיָּה, וְאֶפְלוּ
 אַמּוֹת הָעוֹלָם לִי, כִּי הוּא מְחִיָּה עֲצֻמוֹ בְּבְחִינַת הַתּוֹרָה

מקבלים חיות עין שם היטב. כי באמת איש פשוט הקטן במעלה דהינו המון העם בודאי אינם מחיין את העולם על ידי התורה, כי אינם בעלי תורה. ואפילו מי שעוסק בתורה לאו כל אחד זוכה שהוא יקים כל העולם כי אם יחידי סגלה, ומכל שכן לדבק עצמו בהתורה הנעלמת בכל דבר, להחיות עצמו

¹⁷ ועל כן מכרח הצדיק הגדול לירד וליפול לתוך פשיטות ולהיות איש פשוט ממש איזה עת, כי על ידי זה הוא מחייה את כל הפשוטים הנ"ל. כי החכם וגדול הדור הוא מגלה שכל הדברים מקבלין חיות מהתורה וכו' כנ"ל, וזה תלוי רק בהגדול והחכם שבדור, וכמו שכתב רבנו ז"ל במאמר ואתחנן הנ"ל שכל הפשוטים צריכין איש פשוט גדול מאד שעל ידו כולם

הַנְּעֻלְמַת בְּעֵשְׂרָה מֵאֲמָרוֹת, הַמְּלַבְּשִׁין בְּתוֹךְ הָעוֹלָם,

וּמִמֶּנּוּ מְקַבְּלִין חַיּוֹת כָּל הַפְּשׁוּטִים הַנִּ"ל. וְכֹל אֶחָד כְּפִי

קְרוֹבוֹ יוֹתֵר אֶל הַקְּדוּשָׁה וְאֶל הַצְּדִיק הַנִּ"ל, כִּן הוּא

מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ חַיּוֹת גְּבוּהָ ל"ח יוֹתֵר:

מהתורה הנעלמת שמגלין אותה מהעולם אל הגלוי. (שם הל' מתנה הל' ד, י).

ל"ח וכל אחד כפי קירובו יותר כן הוא מקבל ממנו חיות גבוה יותר. ועל כן עיקר תיקון המשא ומתן והמלאכות הוא על ידי רבוי צדקה וגמילות חסדים. כי מאחר שעוסק במשא ומתן ומלאכות אין לו שום חיות כי אם מהחסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה כנ"ל בהתורה הנ"ל על כן צריך להרבות בצדקה וחסד כדי שיהיה לו כח לעורר חסד חנם שעל ידי זה עיקר חיותו. כי עיקר החיות הוא מהתורה ומאחר שמבטל מדברי תורה ועוסק במשא ומתן אין לו שום חיות כי אם על ידי צדקה שהיא בחינת חסד שעל ידי זה ממשיך על עצמו חיות מהחסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה וכנ"ל. ואפילו העוסק בתורה הרבה צריך גם כן לתן צדקה מאחר שאי אפשר לו להיות עוסק בתורה תמיד כנ"ל ובהכרח שיתבטל ואז כל חיותו מחסד חנם על כן צריך להרבות בצדקה וחסד וכנ"ל. מכל שכן מי שמבטל הרבה מהתורה מכל שכן מי שאינו עוסק בתורה כלל שאין לו שום חיות כי אם על ידי צדקה וגמילות חסדים שעושה וכנ"ל.

ועיקר הצדקה צריך לתן לצדיקים וכשרים שהם סמוכים יותר להצדיק הגדול שמחיה כל העולם בעת פשיטתו על ידי האוצר מתנת חנם שרק הוא יכול לקבל ממנו ולהחיות כל העולם על ידו. כי כל מה שמתקרבין יותר אליו על ידי צדקה וחסד

בבחינת החיות אלקות שהוא מחיה ומקים העולם קודם מתן תורה זה בודאי לאו כל אדם זוכה, כי היא בחינה גבה מאד למצא ולגלות אלקותו יתברך כביכול הנעלם בכל דבר שבעולם. ועל כן כל הפשוטים דהינו המון עם צריכין לקבל החיות מאיש פשוט הגדול דהינו הצדיק הגדול מאד שהוא לפעמים איש פשוט ומתבטל מהתורה ואז הוא מחיה עצמו מהתורה הנעלמת ועל ידי זה הוא מחיה כל הפשוטים כמבאר שם היטב במאמר הנ"ל עין שם. (ליקו"ה הל' נדרים הל' ב, ח).

כי הצדיק יכול לגלות בחינת התורה הנעלמת שהוא מתדבק בה בעת שבטל מהתורה, ועל ידי זה חוזר וממשיך קיום התורה לכל הרחוקים. כי יש רחוקים שנתרחקו מכל התורה מאד על ידי מעשיהם הרעים, ואי אפשר לקרבתם לה' יתברך בשום אופן כי אם על ידי הצדיק האמת שיודע לקבל מהאוצר מתנת חנם הנ"ל שהיה מקים העולם קודם מתן תורה, ועל ידי זה מחיה אותם בעת נפילתם שלא יתיאשו בשום אופן בעולם, כי עדין חסדו יתברך עליהם, כי חסדי ה' כי לא תמנו לעולם. ועל ידי שמקימם בחסד חנם הזה, על ידי זה הוא מקרבם לה' יתברך וחוזר וממשיך עליהם תורה ומשיבם אל התורה והעבודה, כי הוא מגלה התורה הנעלמת שהיא בחינת חסד חנם הנ"ל שמשם המשכת התורה, כי עיקר המשכת התורה היא

וְעַל-כֵּן מִשָּׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, בְּשִׁבְקָשׁ לָבוֹא לְאֶרֶץ-

יִשְׂרָאֵל, בְּקִשׁ מִתַּנַּת חֲנָם^ל, כְּמוֹ שִׁכְתוּב (דברים ג, יח)

'וְאֶתְחַנֵּן אֵל ה' בְּחִינַת מִתַּנַּת חֲנָם. וְזֶהוּ 'בְּעֵת הַהִיא

אלי רב לך וכו' וידוע מה שאמרו רז"ל לא נתאוה משה לכנוס לארץ ישראל רק בכדי לקיים כל המצוות הנוהגות בה נמצא שרצה לפעול בתפלתו להמשיך בחינת החסד חנם בחינת התורה הנעלמת, ולכנוס על ידי זה לארץ ישראל בכדי שיקיים התורה כפשוטה בפועל ממש, כי זהו העיקר באמת לקבל חיות מהתורה הנעלמת על ידי הצדיק הגדול, עד שיזכה על ידי זה בעצמו לקיים התורה בשלימות, שזה בחינת מה שכתב בסוף המאמר אשרי למי שזוכה להתקרב בעודו בחיים חיותו להצדיק האמת וכו' היינו כנ"ל, כי אז יכול לקבל ממנו עד שיזכה על ידי זה לקיום התורה ולתשובה שלימה בפועל ממש מה שאין כן הטובה שמקבל האדם אחר פטירתו על ידי הצדיק האמת הוא רק חסד חנם לבד, ואף על פי כן אמר הקדוש ברוך הוא למשה רבינו ע"ה שהתיקון הזה שלא בא לארץ ישראל לקיים את התורה שם בשלימות ונשאר במדבר שזה בחינת שירד לפשיטות, על ידי זה ימשיך ביותר מבחינת האוצר מתנת חנם הנ"ל, עד שדייקא על ידי זה יוכל יהושע להכניסם לארץ ושם יקיימו כל ישראל כל המצוות בפועל ממש נמצא שהוא יהיה לו חלק בכלם שזה בחינת מה שדרשו רז"ל (סוטה ד' י"ד עיין שם ותבין ביותר לעניינינו) על פסוק (ישעיה נ"ג) לכן אחלק לו ברבים וכו' ואת עצומים יחלק שלל אלו האבות היינו שזכו לקיים התורה הנעלמת גם כן כמבואר בזוהר על יעקב שפיצל את המקלות וכו' ועיין נפלאות רבות על פי מאמר זה בליקוטי הלכות הל' תפלה הל"ב, בהכנ"ס הל"ה, נדרים ושבעות הל"ב, מילה הל"ג, שומר שכר ה"ד, גזילה ה"ג, ובשאר מקומות בדבריו ז"ל:

ולעניות דעתי יש למאמר זה שייכות עם מה שמבואר במקום אחר (חיי מוהר"ן קמ"ב) שבחזירתו מהנסיעה לארץ ישראל אמר שבהדרך הזה קיים כל התורה בכל האופנים, כי השיג קיום כל התורה ברוחניות שאפילו אם יהיה בין העכו"ם חס ושלום ולא יהיה לו תלית ותפילין וכו' ולא שום מצוה וכו' אף על פי כן יקיים כל התורה כולה וכו' עיין שם, היינו על ידי בחינת התורה הנעלמת הנ"ל ועיין בשבחי הר"ן הנדפסים בנסיעתו לארץ ישראל סימן כ"ד מבואר שם גם כן שזכה להשיג בחינת קיום התורה של האבות וכו' היינו כנ"ל, אך שם היה בעת חזירתו משם. פרפראות לחכמה.

שנותנין לו ולכל הנלוים אליו על ידי זה יכולין יותר לינק מהחסד חנם שממשיך שעל ידי זה כל חיותו וקיומו בעולם הזה ובעולם הבא וכו"ל. ליקו"ה (הל' שומר שכר הל' ד, ד).

^ל ועל כן משה רבינו ע"ה כשביקש לבוא לארץ ישראל ביקש מתנת חנם כמו שכתוב ואתחנן אל ה' וכו'. יש לומר שביקש על דרך זה, הלא עיקר הדרך לכבישת ארץ ישראל הוא על ידי בחינת כח מעשיו וכו', היינו על ידי שמגלין שגם קודם מתן תורה, שנתקיים העולם רק בחסדו יתברך בחינת מתנת חנם, היה גם כן קיום העולם על ידי התורה הנעלמת בעשרה מאמרות, שבשביל זה מוכרח הצדיק להיות איש פשוט לפעמים בכדי שימשיך משם חיות להחיות כל הפשוטים כנ"ל, כי דייקא הצדיק הגדול שסמוך ביותר אל התורה שבנגלה, הוא יכול לקבל מבחינת התורה הנעלמת שהוא בחינת אוצר מתנת חנם הנ"ל ולהחיות בזה את הכל כנ"ל, ואם כן ראוי ביותר שאבוא לארץ ישראל, כי מי לנו גדול במעשים טובים וסמוך אל התורה יותר ממשה רבינו ואף על פי כן אמר לו השם יתברך לא תעבור את הירדן הזה נמצא שעל פי התורה ומעשים טובים שלו אינו יכול לבוא לשם אבל אף על פי כן מי לנו סמוך ביותר אל התורה עד שעל ידי זה יוכל לקבל גם מהתורה הנעלמת מבחינת האוצר מתנת חנם כנ"ל יותר ממשה רבינו ע"ה ועל כן אדרבא דייקא על ידי שאירע לו ענין מי מריבה וכיוצא עד שאפילו על פי התורה אינו רשאי לבוא לארץ ישראל, ומוכרח מחמת זה להמשיך מבחינת התורה הנעלמת בחינת אוצר מתנת חנם, ואם יבוא לארץ ישראל על ידי זה כי זה עיקר הדרך לכבישת ארץ ישראל כנ"ל, על ידי זה ימשיך ביותר החיות מהאוצר מתנת חנם להחיות בו כל הפשוטים והשיב לו השם יתברך שמוכרח לישאר שם במדבר בכדי להעלות מתי מדבר (עיין מדרש ואתחנן), ובוזה נתגלה ביותר ענין זה שהצדיק בעצמו מוכרח לירד לפעמים ממדריגתו להיות איש פשוט שזה בחינת מדבר (שאינו מקום ישוב, כי עיקר קיום העולם וישובו הוא על ידי התורה וכו"ל) בכדי שעל ידי זה יהיה כל הפשוטים שהם בחינת מתי מדבר וזה בחינת (דברים ג) ויתעבר ה' בי למענכם היינו כנ"ל ויאמר

לְאמַר, הִינּוּ שֶׁתְּפַלְתּוּ הָיָה עִם כַּח בְּחִינַת 'בְּעֵת הַהִיא

לְאמַר^ב, הִינּוּ בְּכַח אוֹתוֹ הַ'עֵת' שֶׁהָיָה הָעוֹלָם מְתַקֵּימ

שהצדיק על ידי שדבוק בשעת בטולו מדברי תורה בהתורה הנעלמת על ידי זה מחיה כל האנשים הפשוטים וכו' עין שם, כי התפלה היא ממש בחינה זו כנ"ל.

כי עיקר התפלה זוכין רק הצדיקים, ועל כן כל אדם צריך להתפלל רק בהתקשרות לצדיקי הדור כמובא בדברי רבנו ז"ל (סי' ב. ט). כי עיקר התפלה היא בבחינת ארץ ישראל בבחינת מתנת חנם כנ"ל וכתוב (תהלים לו, כט) צדיקים יירשו ארץ - כי ארץ ישראל זוכין הצדיקים, וכמו שכתוב (ישעיה ס, כא) ועמך ישראל כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ וכו'. כי כל אחד לפי בחינת קדושתו בקדושת הברית שזה עיקר בחינת צדיק כידוע (זוהר נח נט:) - וכפי מה שזוכה להתקשר ולהכלל בצדיק הדור האמתי כמו כן זוכה לירשת ארץ ישראל בבחינת לעולם יירשו ארץ וכו' וכמו כן זוכה לתפלה כי עיקר התפלה היא בבחינת ארץ ישראל כנ"ל, וכמובא בדברי רבנו ז"ל כמה פעמים (סי' מד ועוד) שבמקום שמתפללין נעשה האויר בבחינת ארץ ישראל, כי התפלה היא בחינת מתנת חנם שעל ידי זה נעשה עיקר קדושת ארץ ישראל כנ"ל כמבאר במאמר הנ"ל שבכל מקום שאנשים כשרים באים לשם יכולין לעשות בחינת ארץ ישראל על ידי בחינה זו עין שם היטב.

וזה שרמזו רבנו ז"ל בהראשי פרקים ממאמר הנ"ל (סי' עח תנינא) שנמצאו בכתיבת ידו על פסוק ואתחנן ורמזו שם ענין שמירת הברית עין שם, כי כל ענין המאמר הנ"ל שהוא בחינת הדרך לארץ ישראל דהינו לכבש ארץ ישראל - זה תלוי רק בקדושת הברית בבחינת צדיקים יירשו ארץ וכו' כנ"ל. גם עיקר התפלה תלויה בקדושת הברית כמובא במקום אחר (סי' ב; סי' פג תנינא ועוד).

^מ שתפלתו היה עם כח בחינת 'בעת ההיא לאמר'. כי עיקר התפלה צריכה להיות בבחינה זאת - לבקש מה' יתברך רק מתנת חנם, כי כל אחד יודע שלפי מעשיו אינו ראוי שימלא ה' יתברך בקשתו רק צריכין לבקש מתנת חנם. (ליקו"ה הל' ביהכנ"ס הל' ה, ג).

כי עיקר התפלה הוא רק מתנת חנם כמו שאמרו (אבות פ"ב מי"ג) אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים וכו', וכשרו"ל (רש"י דברים ג, כג) צדיקים - אף על פי שיש בידם תורה ומעשים טובים אין מבקשין אלא מתנת חנם, כי עיקר התפלה הוא רק מתנת חנם.

וזה שכתב רבנו ז"ל במקום אחר (סי' טו) שעל ידי התפלה זוכין לסתרי תורה, כי על ידי התפלה שהיא בחינת מתנת חנם על ידי זה דבקים בבחינת התורה הנעלמת שהיא בחינת סתרי תורה. ועל כן נקראת התפלה עבודה שבלב (תענית ב.) - שזה בחינת העלמה בחינת התורה הנעלמת שהיא בחינת מחשבה שבלב, כי בהלב נעלמין כל הדברים בחינת תעלומות לב (תהלים מד, כב).

ועל כן התפלה הוא בחינה גבוה מאד מאד, וצריכין דיקא להתפלל בכל יום ולהרבות בתפלה ותחנונים, כי על ידי התפלה על ידי בחינת מתנת חנם בחינת התורה הנעלמת בחינת חסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה - על ידי זה יכולין להחיות כל הזמנים והעתים שהאדם בטל מדברי תורה מחמת הכרח צרכי פרנסה וכיוצא, כי כל העתים שאדם בטל מתורה מחמת ההכרח מקבלין חיות מבחינת חסד חנם הנ"ל על ידי התפלה שהיא בחינת חיי שעה שהיא בחינת מתנת חנם כנ"ל, שעל ידי זה מקבלים חיות משם ומחייין כל הזמנים והעתים שבטלין מדברי תורה - בבחינת הנאמר במאמר הנ"ל

על-ידי העשרה מאמרות [לאמר], שהוא קדם מתן-תורה,
שאז היה העולם מתקים על-ידי העשרה מאמרות
שבהם היתה התורה נעלמת, ואז היה קיום העולם על-
ידי מתנת חנם כנ"ל. ובכח הזה של קיום העולם קדם
מתן-תורה, הינו בחינת מתנת חנם, בחינת עשרה
מאמרות הנ"ל, בכח הזה זוכין לבוא ולכבש ארץ-
ישראל כנ"ל, ועל-כן בקש משה לבוא לארץ-ישראל
על-ידי בחינה זו. וזהו 'ואתחנן אל ה', הינו מתנת חנם,
'בעת ההיא לאמר', הינו עם כח בחינת 'עת ההיא',
שהיה העולם מתקים על-ידי המאמרות לבר, שאז היה
העולם מתקים על-ידי בחינת מתנת חנם כנ"ל, אשר
על-ידי-זה יכולין לבוא לארץ-ישראל כנ"ל, ועל-כן
בקש משה לבוא לארץ-ישראל על-ידי בחינה זו כנ"ל.

הנעלמת שזהו בחינת תפלה כנ"ל ועל כן
היתה עיקר עבודתם רק תפלה - כי תפלה
היא חסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן
תורה וכו' כנ"ל (שם הל' תפילה הל' ג, ב).

ועל כן מזכירין האבות בתפלה אלקי אברהם
אלקי יצחק וכו', וגם עיקר התפלה תקנו הם
כשרז"ל (ברכות כו:): אברהם תקן שחרית
וכו', כי האבות היו קודם מתן תורה שאז היה
מתקים העולם בחסדו בבחינת התורה

וְזֶה בְּחִינַת 'בְּעֵת הַהֵיא', 'הַהֵיא' זֶה בְּחִינַת סְתוּם וְנֶעְלָם,
כִּי בְּאוֹתָהּ הָעֵת, קָדָם מִפְּנֵי-תוֹרָה, הִיָּתָה הַתּוֹרָה נֶעְלָמָה

וְנִסְתָּרָה בְּתוֹךְ הָעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת וְכוּ' כַּנ"ל:

וכל עבודת ה' היא בבחינת כבישת ארץ ישראל,

שהאדם כובש כביכול חלקים נוספים שהם מחוץ

לקדושה, והוא מעלה אותם אל הקדושה ומתנהג

בהם בקדושה, והדרך לזכות לזה היא רק בכח

הדרך לארץ ישראל שנמשכת מחסד חנם, ועל

ידי ההשפעה של החסד חנם זוכים לעלות

בעבודת ה' ולזכות להטהר מכל המדות הרעות

שהם בבחינת ארץ העמים, ועל ידי השפעת

החסד חנם שנמשך על ידי האמונה, מבטלים את

קטרוגם של הסט"א שאומרים שאין ברשותנו

להכניע אותם, כי ברצונו נתנה לנו וכן "למא".

וְהַכֹּלֵל, כִּי אָסוּר לִיְאֹשׁ עֲצָמוֹ, כִּי אֶפְלוּ מִי שֶׁהוּא אִישׁ
פְּשׁוּט וְאִינוּ יְכוּל לְלַמַּד כֹּלֵל, אוֹ שֶׁהוּא בְּמָקוֹם שְׂאִי
אֶפְשָׁר לוֹ לְלַמַּד וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, אֶת־עַל־פִּי־כֵן גַּם בְּעֵת
פְּשִׁיטוֹתוֹ צָרִיךְ לְתַחֲזִיק עֲצָמוֹ בְּיִרְאַת ה' וּבְעִבּוּדָה
פְּשׁוּטָה לְפִי בְּחִינַתוֹ, כִּי גַם אִזּוֹ הוּא מְקַבֵּל חַיּוֹת
מִתְתוֹרָה כַּנ"ל, עַל־יְדֵי אִישׁ פְּשׁוּט הַגְּדוֹל, תִּינּוּ תְּצַדִּיק
הַגְּדוֹל, שֶׁהוּא לְפַעְמִים אִישׁ פְּשׁוּט, שֶׁהוּא מְחַיֶּה אֶת
כָּלֶם כַּנ"ל, וְעַל יְדֵי זֶה הוּא יְכוּל לְזַכּוֹת לִירְאַת ה' וְעִבּוּדָה פְּשׁוּטָה,
גַּם בְּמָקוֹמוֹ הַנְּמוּךְ. וְאֶפְלוּ מִי שֶׁהוּא חַם וְשָׁלוֹם, בְּמִדְרָגָה

וירשתם את הארץ וכו' וזכרת את כל הדרך וכו' וכן
מבאר שם עוד בפסוקים רבים שהוכיחם והזהירם
משה לקים התורה והמצוות כדי לבוא ולכבש ארץ
ישראל. נמצא שכל מה שהאדם עוסק לקדוש ולטהר
עצמו על ידי תורה ועבודה הוא הולך וכובש בזה ארץ
ישראל, ועל כן הסטרא אחרא מתגרה בו תמיד בכל
יום, כי הם מקטרגים בכל פעם ואומרים לסטים אתם
ואיך אתם באים בגבולנו, אבל על ידי שממשיכין
החסד חנם הנ"ל שהוא בחינת העשרה מאמרות שבהם
נברא העולם וכו' על ידי זה סותמין פיהם ומבטלין
קטרוגם, כי ברצונו וכו' וברצונו וכו' ונתנה לנו כנ"ל.

^{מא} ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, ח): כי כלל הקדושה
של ישראל הוא ארץ ישראל, וכל מה שהאדם מקדוש
ומטהר עצמו על ידי איזה מצוה או דבר שבקדושה כן
הוא כובש איזה חלק מארץ ישראל ועוסק בתיקון
הדרך לארץ ישראל, כי זה עיקר עבודתנו בקיום
התורה והמצוה - כדי שנזכה לבוא לארץ ישראל ששם
עיקר הקדושה, כמו שכתוב (דברים ו, יז-יח) שמור
תשמרון את מצות ה' וכו' ועדותיו וחקיו וכו' ועשית
הישר והטוב בעיני ה' למען ייטב לך ובאת וירשת את
הארץ הטובה וכו' וכתוב (שם ח, א-ב) כל המצוה אשר
אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון וכו'

הַתְּחִינָה לְגַמְרֵי חַס וְשְׁלוֹם רַחֲמָנָא לְצַלָּן, אִפְלוּ אִם

מִנַּח בְּשֵׂאוֹל תְּחִינּוֹת רַחֲמָנָא לְצַלָּן, אִף-עַל-פִּי-כֵן אֵל

יִתְיַאֵשׁ עֲצָמוֹ, וַיִּקְיֵם שִׁגְם 'מִבְּטָן שֵׂאוֹל' ^{כב} שְׁוִיעֵתִי ^{כג} (יונה ב,)

א) אל ה', וַיִּחְזִיק עֲצָמוֹ בַּמָּה שְׁיֻכַּל, כִּי גַם הוּא יָכוֹל לְחַזֵּר

וּלְשׁוּב וּלְקַבֵּל חַיּוֹת מִהַתּוֹרָה עַל-יְדֵי הַצְּדִיק הַנִּלְוֵה.

כלל לא שעל ידי זה זוכה בכל פעם למדרגה יותר גבוה על ידי שצועק בכל פעם לה' יתברך בפשיטות ובתמימות כאלו לא ידע מעולם כלל כמבאר ומובן כל זה בשיחותיו הקדושות של אדמו"ר ז"ל (שבחי הר"ן לג. חיי מוהר"ן רלט ועוד), מכל שכן וכל שכן מי שאין ידיעתו בתכלית השלמות מכל שכן וכל שכן מי שמתגבר עליו עמק רע חס ושלום כנ"ל כמה וכמה הוא צריך לצעק ממעמקים בחינת ממעמקים קראתיך ה' כדי שיזכה לבטל העמקות הרע דסטרא אחרא שנפל לתוכו בחינת ושחטה שטים העמיקו וכו' כנ"ל, שזהו בחינת מבטן שאול שועתי (יונה ב, ג) הנאמר שם בסוף התורה הנ"ל, שזהו בחינת צפו מים על ראשי אמרתי נגזרתי קראתי שמך ה' מבור תחתינות (איכה ג, נד-נה), ועל ידי זה זוכה להמשיך על עצמו דרכי התמימות והפשיטות של הצדיק האמת שעל ידי זה עיקר התיקון לזכות לכל טוב אמן. ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, כד).

^{כב} מבטן שאול שועתי. כי גם צעקה משאול תחתינות אינה נאבדת לעולם, ויצעק ויצעק ויצעק ולא יתיאש עצמו מן הצעקה לעולם, רק יצעק ויתחנן לפני השם יתברך תמיד יהיה איך שיהיה עד ישקיף וירא ה' משמים. לקוטי עצות (התחזקות מב).

^{כג} מבטן שאול שועתי. כי מכל מיני עמקים צריכין רק לצעק ולקרא לה' כדי לזכות לדרכי הפשיטות והתמימות שעל ידי זה עיקר קדושת המחשבה כנ"ל, כי יש עשרה עמקים טוב ועמק רע וכו' (כמובא בספר יצירה פ"א), ואפילו מעמק טוב צריכין לצעק לה', כי אפילו מחשבות טובות אסור להעמיק בהם יותר מדאי כידוע - שלא יצא חוץ מן הגבול חס ושלום, ואפילו מי שזוכה למחשבות טובות ולהעמיק בהם כראוי אף על פי כן צריך בכל פעם לקרא מהם אל ה' שיוציא אותו ה' יתברך מהם ויעלהו למעלה ומדרגה גבוה יותר, וזה אי אפשר כי אם על ידי תמימות ופשיטות - שמסלק דעתו בכל עת כאלו אינו יודע כלל

וְהַעֲקֹר לְחֵזֶק עֲצָמוֹ בְּכָל מָה שֶׁאֶפְשָׁר [כִּי אֵין שׁוֹם יְאוֹשׁ

בְּעוֹלָם מִדְּכָל־מָה. (וְאָמַר אִזּוּ בְּזוֹה הַלְשׁוֹן: קִיִּין יְאוֹשׁ אִיז

על ידי בחינת התורה הנעלמת שמשם נמשך חיות לכל הדברים שבעולם ושם אין שום פגם מגיע ושם כלו טוב, ואפילו הטמאה והסטרא אחרא מקבלת חיות מהעלמה זו, וכשמדבקין עצמו באור הגנוז הזה אזי נתבטל הטמאה והסטרא אחרא, כי עיקר חיותם רק מההעלמה וההסתרה וכמבאר ענין זה במקום אחר (סי' יב תנינא). והכלל ששם בבחינת האור הגנוז הזה הוא כלו טוב ושם עולין מטמאה לטהרה וכנ"ל, כי התורה הנעלמת היא בחינת בינה בחינת עלמא דאתי שאז יתגלה האור הגנוז של שבעת ימי בראשית ואז יתגלה אלקותו שהיה נעלם בכל דבר שבעולם, ואז ישיגו אלקותו יתברך מכל הדברים שבעולם וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו וכו', ואז יתבטל הסטרא אחרא על ידי זה מאחר שיתגלה אלקותו יתברך כי הוא יתברך מחיה את כלם, ואזי יתקיים ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ (זכריה יג, ב), ואזי יתתקן הכל וכנ"ל. (שם הל' נדרים הל' ב).

כי עיקר האוצר מתנת חנם הוא בשביל לקדוש ולטהר כל מקומות החיצונים בקדושתו יתברך להוציאם מחוץ לפנים, לקדושם בקדושת ארץ ישראל כנ"ל. כי באמת עיקר האוצר מתנת חנם הוא בשביל לגמל חסד חנם עם הרשעים שאינם מקימים את התורה שאין להם מהיכן לקבל חיות, רק ה' יתברך מקימם בחסדו לבד בבחינת קיום העולם קודם מתן תורה. רק שהרשעים אינם יכולין לקבל משם, כי בחינת האוצר מתנת חנם הוא בחינה גבה מאד מאד בחינת סתרי תורה בחינת תורה הנעלמת וכו' כנ"ל. על כן אין מי שיקבל משם כי אם הצדיקים האמתיים, דהינו שבשעה שהם בטלים מדברי תורה והם אנשים פשוטים ממש אזי

מ^ד כי אין שום יאוש בעולם כלל. כי הצדיק בעת פשיטותו הוא מחיה עצמו מהחסד חנם הזה וכו' ועל ידי זה מחיה ומקים כל הפשוטים שבעולם עד שמחיה ומקים אפילו הרשעים גמורים ואפילו אותן שנפלו מאד ואפילו אמות העולם כי את כולם הוא מחיה על ידי החסד חנם הנ"ל שהיה מקים את העולם קודם מתן תורה.

ובזה מקשר היטב מה שסים שם רבנו ז"ל בשיחתו הקדושה שאין שום יאוש בעולם כלל ואפילו בשאול תחתיות ולמטה וכו' אין שום יאוש בעולם כלל וכו' כמבאר שם עין שם. כי על ידי הצדיק האמת הנ"ל יכולין לקבל חיות ולמצא את ה' יתברך בכל מקום אפילו בשאול תחתיות ומתחתיו על ידי החסד חנם הנ"ל שהיה מקים את העולם קודם מתן תורה שאז לא היה שום תורה בעולם כלל ואף על פי כן היה מקימם ה' יתברך ברחמיו בחסד חנם לבד. על כן גם עכשו אלו שבטלים מן התורה שהם הפראסטאקיס ואפילו אותן שעברו חס ושלום על התורה אף על פי כן הצדיק מחיה אותם ומקימם ומחזקם לבל יתיאשו כי לעולם יש עדין תקוה והכל על ידי החסד חנם הנ"ל שעל ידי זה היה מקים ה' יתברך את העולם גם קודם מתן תורה כנ"ל. (ליקו"ה הל' גזילה הל' ג, א).

כי כשצריכין לעלות מטמאה לטהרה צריכין לדבק עצמו בבחינת האור הגנוז הינו התורה הנעלמת, ששם אין שום פגם מגיע כלל ושם כלו טוב, וכשמדבקין עצמו לשם יכולין לשוב אל ה' אפילו משאול תחתיות, וכמרמז שם בדברי רבנו הנ"ל בסוף דבריו שם שדבר מענין זה שאפילו בשאול תחתיות אין יאוש בעולם כלל כי גם משם יכולין לשוב אל ה', וזהו על ידי בחינת הנאמר במאמר הנ"ל הינו

הם מקבלים משם וכו' כנ"ל. ובמה שהצדיקים מקבלים משם בזה הם מחיין כל האנשים הפשוטים שבעולם וכו' כמבאר שם.

וזה שסים שם רבנו ז"ל בסופו שאין שום יאוש בעולם ואפילו בשאול תחתיות יכולין להתקרב לה' יתברך וכו'. כי כל זה נמשך על ידי הצדיק האמת, כי מאחר שהצדיק מקבל מהאוצר מתנת חנם שהוא בחינת חסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה, על כן יכול להמשיך חיות אפילו להמנחים בשאול תחתיות, אף על פי שעברו על התורה חס ושלום, כי הצדיק ממשיך להם חיות דקדושה מהאוצר מתנת חנם שהוא בחינת חסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה בעת שלא היה עדין שום תורה בעולם, ובזה הצדיק מחיה הכל אפילו הרחוקים מאד מן הקדושה וכנ"ל. נמצא שעיקר האוצר מתנת חנם הוא בשביל להחיות רוח שפלים ולקרב הרחוקים מן הקדושה מאד שאי אפשר להם להתקרב אל ה' יתברך בשום אופן כי אם על ידי מתנת חנם לבד. כי הצדיקים אין צריכין מתנת חנם, כי כבר זכו למה שזכו על ידי מעשיהם הטובים, רק העיקר מה שהצדיקים מקבלים מן האוצר מתנת חנם הוא בשביל לקרב את הרחוקים שאין להם שום זכות וצריכין רק מתנת חנם. אך אין נותנין להם מתנת חנם כנ"ל רק על ידי הצדיק האמת, אשר בשביל זה מכרח הצדיק האמת להיות איש פשוט לגמרי לפעמים ולהתבטל מדברי תורה כדי שיקבל אז מן האוצר מתנת חנם כנ"ל. ובזה הוא מחיה כל הרחוקים, כל האנשים פשוטים שבעולם, ואפילו המנחים בשאול תחתיות, כי כולם מקבלים חיות מן האוצר מתנת חנם שעיקרו הוא בשביל לקדוש כל מקומות שמבחוץ - לקדושם בקדושת ארץ ישראל (כמבואר שם בהתורה הנ"ל כנ"ל) כנ"ל. כי הצדיק מקדוש כל מקומות החיצונים וכל הרחוקים מן הקדושה, כולם הוא מקרב לה' יתברך ומקדושם בקדושת ישראל על ידי האוצר

מתנת חנם שהוא מקבל משם בשעה שבטל מן התורה וכנ"ל. כי על ידי האוצר מתנת חנם אנו מגלין שגם שם ה' יתברך נמצא ואנו כובשים כולם ומקדושים אותם בקדושת ישראל, כי ברצונו נתנה להם וברצונו נתנה לנו וכו' כנ"ל. כי עיקר האוצר מתנת חנם הוא שיתפשט חסדו וטובו יתברך גם במקומות החיצונים שהיו רחוקים מן הקדושה מאד, לגלות גם שם שיש אדון יחיד שליט ומושל יתברך שברא הכל בעשרה מאמרות בחסדו וטובו לבד, שעל ידי זה מקדושין הכל בקדושת ישראל כנ"ל. (שם הל' מתנה הל' ג, ב). וע"ע הל' ביהכנס"ס הל' ה, ה.

^{מ"ה} כי אין שום יאוש בעולם כלל. כי עיקר תיקון התשובה מה שמועיל תשובה על החטא זהו נמשך רק מבחינת חסד חנם הנ"ל שהיה מקים העולם קודם מתן תורה. כי על פי דין תורה לא היה מועיל לחוטא תשובה כמובא בספרים (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו) שעל פי הדין אין מועיל תשובה לחטא רק מה שמועיל תשובה על החטא זהו מחסד ה' יתברך שנמשך מבחינת חסד חנם הנ"ל בחינת אוצר מתנת חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה כנ"ל שעל ידי זה מועיל להחוטא תשובה עד שיכול לזכות שעונותיו יתהפכו לזכיות (יומא פו). וכל זה הוא על ידי בחינת התורה הנעלמת הנ"ל שהיא בחינת חסד חנם הנ"ל שהיה מקים העולם קודם מתן תורה ששם יכולין להתהפך העונות לזכיות על ידי התשובה. ועל כן באמת אי אפשר לזכות לתשובה שלמה כי אם על ידי צדיק הדור האמתי (עיי' חיי מוהר"ן דש) שיכול להמשיך החסד חנם הנ"ל בעת פשיטותו שעל ידי זה יש תקוה לכל אותן שנפלו בעונותיהם כנ"ל. וזהו שמים שם רבנו ז"ל שאין שום יאוש בעולם כי הכל יכולין להחיות עצמן בפילתם על ידי החסד חנם הנ"ל בחינת התורה הנעלמת הנ"ל שעל ידי זה יש להם תקוה לעולם אפילו אם נפלו כמו שנפלו וכו'. נמצא שעיקר התשובה נמשך על ידי החסד חנם הנ"ל.

כנ"ל. ועל כן כשרוצה לעשות תשובה הוא בבחינת והשיב את הגזלה אשר גזל שצריך להחזיר ולהעלות הדבר שעיקר מה' יתברך לשרשו בבחינת זרקא הנ"ל דאזדריקת לאתר דאתנטילת מתמן. נמצא שכל תקוני התשובה הוא בבחינת תיקון השבת הגזלה כנ"ל.

כי באמת כל תיקון התשובה נמשך מבחינת החסד חנם הנ"ל שהוא בחינת הדרך לארץ ישראל שהיא בחינת תיקון הגזלה בשרשה שעל ידי זה אין יכולין לומר לישראל גזלנים אתם וכו' כנ"ל שמבחינת תיקון זה נמשך תיקון לכל הגזלנים הבאים לשוב כי כל דבר צריך להתמתק בשרשו כידוע (ע"ח שער עג פי"א) וזהו התיקון של כל החוטאים שתקונם וחיותם נמשך רק מבחינת חסד חנם הנ"ל שהיה מקים העולם קודם מתן תורה וכו' כנ"ל.

באמת הכל נמשך מבחינת החסד חנם הנ"ל שהוא בחינת התורה הנעלמת בכל עשיה ועבדא שבזה העולם שבכל דבר מלבש עשרה מאמרות שבהם נעלמת התורה. נמצא שבכל עשיה ומלאכה שעושים בזה העולם מלבש ונעלם בו תורה בהעלם שעל ידי זה יש קיום להעולם גם כשבטלים או עוברים על התורה חס ושלום כי זהו בחינת החסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה כנ"ל שזהו בחינת הדרך שכובשין בו ארץ ישראל וכו' כנ"ל. ועיקר הדבר הוא מה שידועין שה' יתברך הוא היוצר הוא הבורא והוא ברא הכל מראש ועד סוף בחינת בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ ועל ידי ידיעת אמונה הזאת שהיא יסוד הכל כמו שכתוב (תהלים לג, ד) וכל מעשהו באמונה וכל התורה עומדת על זה כמו שכתוב (שם קיט, פו) כל מצותיך אמונה וכמו שאמרו רז"ל (מכות כד.) בא חבקוק והעמידן על אמונה כמו שכתוב (חבקוק ב, ד) וצדיק באמונתו יחיה, על ידי זה נמשך החסד חנם הנ"ל שהוא בחינת קיום העולם קודם מתן תורה שזה החסד מקים גם עכשו את כל הפשוטים וכל הנופלים וכו' כנ"ל כי

וזה החסד חנם הנ"ל הוא בחינת הדרך לארץ ישראל כי על ידי זה יכולין לכבש ארץ ישראל ואין העכו"ם יכולין לומר גזלנים אתם וכו' כנ"ל. ומשרש בחינת תיקון הגזלה הזאת משם נמשך תיקון לכל הגזלנים הבאים לשוב בתשובה ולהשיב את הגזלה. וכן כל הבעלי תשובה כולם אין יכולין לקבל תיקון לחטאם בתשובה כי אם על ידי חסד חנם הנ"ל שהוא הדרך לארץ ישראל שהיא בחינת תיקון הגזלה כנ"ל כי תיקון התשובה אין מועיל בדין כי אם על ידי בחינת חסד חנם הנ"ל כנ"ל.

כי באמת התשובה על כל החטאים היא בחינת תיקון הגזלה והעשק אשר גזל ועשק את הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל על ידי חטאיו. ועל כן איתא בזהר הקדוש (תיקו"ז תיקון כא, מג:) ומובא בדברי רבנו ז"ל (סי' לה) שתשובה היא בחינת זרקא דאזדריקת לאתר דאתנטילת מתמן הינו להחזיר את הדבר למקום שנטל משם. כי קודם התשובה נקרא כל חוטא גזלן שלקח הכח והחיות והשפע שנתן לו ה' יתברך ועשה עמו מה שעשה בחטאו ועל ידי זה עיקר וגזל החיות הזה מה' יתברך וכנסת ישראל נמצא שהוא גזלן גמור בחינת גזל אביו ואמו דא קדושא בריך הוא וכנסת ישראל (זוהר תזריע מד:) וכמו שאמרו רז"ל (ברכות לה.) כל הנהנה בעולם הזה בלא ברכה כאלו גזלן להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל שנאמר (משלי כח, כד) גזלן אביו ואמו וכו'. נמצא שאפילו כשאינו עושה עברה ממש רק שנהנה מן ההתר בלא ברכה נקרא גם כן גזלן על שקבל הנאת עולם הזה מה' יתברך בלא ברכה שזהו בחינת גזלה ממש כי הכל של ה' יתברך כמו שכתוב לה' הארץ ומלואה (תהלים כד, א) והוא יתברך אינו נותן רשות להאדם לקבל ולהנות מזה העולם כי אם בברכה. אבל כשלוקח ונהנה בלא ברכה הוא גזלן ממש כי גזלן להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל כנ"ל מכל שכן כשחס ושלום נהנה מהעולם הזה בעברה חס ושלום שזהו בודאי גזלן גדול

גַּאֲר נִיט פֶּאָר הַאֲנֵדִין), וּמִשָּׁךְ מְאֹד אֵלוֹ הַתְּבוּת "קִיִּין
 יֵאוּשׁ וְכוּ" וְאִמְרָם בְּכַח גְּדוּל וּבְעִמְקוֹת נִפְלָא וְנוֹרָא
 מְאֹד, בְּיַד לְהוֹרוֹת וּלְרַמּוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְדוֹרוֹת, שְׁלֵא
 יִתְיַאֵשׁ בְּשׁוּם אַפֵּן בְּעוֹלָם, אֲפִלוּ אִם יַעֲבֹר עָלָיו מָה],
 וְאִיךְ שֶׁהוּא, אֲפִלוּ אִם נָפַל לְמָקוֹם שֶׁנִּפְל רַחֲמָנָא לְצִלָּן,
 מֵאַחַר שֶׁמְחִיב עֲצָמוֹ בְּמָה שֶׁהוּא, עֲדִין יֵשׁ לוֹ תַקוּהָ
 לְשׁוֹב וּלְחֹזֵר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.^מ

הוא על ידי החסד חנם הנ"ל על ידי התורה הנעלמת הנ"ל על ידי הדרך של ארץ ישראל הנ"ל שהיא בחינת עשרה מאמרות בחינת בראשית ברא וכו' הינו בחינת דרך ארץ הנ"ל שהוא מלובש בכל דבר, שבכל דבר נעלם תורה על ידי שיודעין ומאמינין שה' יתברך בראו מאין ליש בעשרה מאמרות שבהם נעלמין העשרת הדברות שעל ידי זה מתקים אותו הדבר בחסד חנם אף על פי שלא נתנה ונתגלה התורה עדין או בעת שבטלים מן התורה וכו' כנ"ל. ליקו"ה (הל' גזילה הל' ג, ב).

^מ מאחר שמחזק עצמו במה שהוא, עדיין יש לו תקוה לשוב ולחזור אליו יתברך. ובזה בעצמו ראוי לאדם להחיות את עצמו במה שרואה בעצמו על כל פנים שהוא רחוק מה' יתברך, כי היה יכול להיות שיהיה חס ושלום רחוק מאד מה' יתברך ולא ידע כלל שנתרחק, ומאחר שעל כל פנים הוא יודע האמת שהוא רחוק מאד מאד, אף על פי שבאמת הוא כך, אף על פי כן מאחר שיודע על כל פנים האמת

עיקר חיותם וקיומם הוא על ידי אמונה הנ"ל. כי אמונה יסוד הכל. וכל זמן שאדם מחזק את עצמו באמונה שלמה שיודע ומאמין שה' יתברך בכל מקום ולית אתר פנוי מנה (תיקוני זוהר תיקון נו, צא:) ובכל מקומות ממשלתו אפילו בעשר כתרין דמסאבותא ואפילו בכל הנפילות שבעולם אפילו אם נפל למקום שנפל גם שם נמצא ה' יתברך כי מלכותו בכל משלה (תהלים קג, יט) כי הוא יתברך ברא הכל בחסדו ומקים הכל בחסדו ואפילו כשישראל עוברין על התורה חס ושלום אף על פי כן מקיים העולם בחסדו לבד כמו שהיה מקיים העולם עשרים ושיש דורות בחסדו לבד קודם שנתנה תורה כי חפץ חסד הוא (מיכה ז, יח) וחסדי ה' לא תמנו ולא כלו רחמיו לעולם (איכה ג, כב). וכל זמן שיודע ומאמין זאת אין שום נפילה וירידה לעולם כי תמיד יש לו תקוה עדין למצא את ה' יתברך ולשוב אליו. ועל כן סיים שם רבנו ז"ל את התורה הנ"ל שאין שום יאוש בעולם כלל וכו' וכנ"ל והכל

כי הצדיק ממשיך חסד חנם, על כל הפשוטים
 והרחוקים, כל אחד לפי בחינתו ולפי קירובו אל
 התורה כנ"ל, ועל ידי החסד חנם יכול כל אחד
 לשוב אל ה' מכל מקום שהוא.

וְאִפְלוּ אִישׁ פָּשׁוּט גַּם־כֵּן צָרִיךְ שִׁיחָהּ לוֹ יִרְאֵת־שָׁמַיִם
 על ידי שנמשך עליו קדושת התורה על ידי החסד חנם הנ"ל, ועל
 ידי קדושת התורה זוכים ליראת שמים. וַיֵּשׁ כַּמָּה בְּחִינּוֹת
 יִרְאוֹת, כִּי לְמַעַלָּה דְבַרְנוּ מִבְּחִינַת 'דֶּרֶךְ־אֶרֶץ', הֵינּוּ
 הַדֶּרֶךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲמַנָּם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּעֶצְמָה יֵשׁ בָּהּ
 גַּם־כֵּן בְּחִינַת עֶשֶׂר קְדוּשׁוֹת^{מז} (כלים פ"א), כִּי יֵשׁ שָׁם עֶשֶׂר

וזה בחינת הקיצו ורננו שכני עפר - שכני עפר
 דיקא, כמו שדרשו רבותינו ז"ל (סוטה ה.). מי
 שנעשה שכן לעפר, כי על ידי שרואה
 שפלותו באמת ומשים עצמו כעפר בחינת
 ונפשי כעפר לכל תהיה, על ידי זה יכול לשוב
 לה' יתברך כנ"ל. ליקו"ה (הל' נותן טעם
 לפגם הל' ב).

^{מז} כי למעלה דברנו מבחינת 'דרך ארץ', הינו הדרך
 לארץ ישראל, אמנם ארץ ישראל בעצמה יש בה
 גם כן בחינת עשר קדושות. הינו כי יש בחינת
 עבודה שהוא בחינת הדרך לארץ ישראל, ויש
 בחינת עבודה שהוא בחינה שבאין לארץ
 ישראל ממש. כי בחינת הדרך לארץ ישראל

- בזה בעצמו ראוי לו להחיות את עצמו
 ויכול לשוב אל ה' יתברך וכו'. כי מכל
 המקומות יכולין לחזור לה' יתברך על ידי
 האמת - דהינו כשיודעין האמת לאמתו וכל
 אחד מכיר את מקומו, כי עיקר הפגם הוא על
 ידי השקר שהוא בחינת היכלי התמורות -
 שזה בחינת תחת שלוש רגזה ארץ תחת עבד
 כי ימלך ושפחה כי תירש גברתה (משלי ל,
 כא), וזה בחינת עושה מעשה זמרי ומבקש
 שכר כפינחס (סוטה כב:), אבל כשמכיר את
 מקומו ויודע גדל רחוקו מה' יתברך אף על
 פי שבאמת הוא כך - על ידי זה יוכל לחזור
 לה' יתברך כנ"ל.

העולם קודם מתן תורה שהוא בחינת החסד חנם שבו נברא העולם שהוא הדרך לארץ ישראל כנ"ל וכשהצדיק מסלק השגתו ונעשה איש פשוט זהו בחינת שכחה - שמשכח מעצמו ההשגה הראשונה בכונה ומסלקה מדעתו כאלו לא השיג כלל והכל כדי שיבוא להשגה גבוהה יותר, ובוזה מחיה כל הפשוטים וכל הנופלים שבעולם וכנ"ל, כי על ידי החסד חנם שממשיך הצדיק על ידי פשיטותו דיקא על ידי זה דיקא מחיה את כל הפשוטים וכל החוטאים וכל הנופלים שבעולם וכמובן ומבאר בהתורה הנ"ל.

וזהו דרך ועצה טובה לכל אדם שבעולם הרוצה לכנס בעבודת ה' - שבהכרח שיעבר עליו מה שיעבר שאי אפשר לבאר ולפרש כלל לא בכתב ולא בעל פה, וכמה וכמה עליות וירידות ונפילות והשלכות וכו' צריכין לעבר עליו, והרבה נפלו על ידי זה ואבדו את עולמם רחמנא לצלן רחמנא לשזבן, ועיקר החיות והקיום של אותן שנשארין על עמדן הוא רק בכח הפשיטות של הצדיק שממשיך אז החסד חנם וכו' כנ"ל, וכן צריך כל אחד להמשיך על עצמו בחינת הפשיטות של הצדיק ויסלק בכל פעם דעתו ושכלו ויעשה עצמו כאינו יודע כלל, והעיקר שיתחיל בכל פעם מחדש וכמבאר בדבריו ז"ל כמה פעמים, כי עיקר נפילתו הוא מחמת שכבר התחיל כמה פעמים ונפל, אבל אם יעשה את עצמו כאלו לא התחיל מעולם רק הוא מחיה את עצמו בחסד חנם על ידי כח פשיטות הצדיק כנ"ל בזה יכול להחיות את עצמו לעולם כי חסדי ה' לא תמנו ולא כלו רחמיו לעולם. ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, כ כה כח).

הוא בחינת הנהגת הפשיטות הנ"ל שעל ידו ממשיכין החסד חנם הנ"ל שעל ידי זה הולכין לכבש ארץ ישראל שזהו בחינת הדרך לארץ ישראל. ואחר כך זוכין להמשכת המוחין שזהו בחינת ארץ ישראל ממש, כי עיקר המוחין בארץ ישראל כי אין חכמה כחכמת ארץ ישראל (כמו שכתוב במדרש ויקרא רבה (פרשת שמיני) יג, ה, וכמובא בסי' עא תנינא), כי עיקר המשכת התורה הוא בארץ ישראל, כי אין תורה כתורת ארץ ישראל כמו שאמרו במדרש שם וכמו שכתוב (ישעיה ב, ג) כי מציון תצא תורה. כי כשהולך בתמימות על ידי זה זוכין אחר כך להמשכת המוחין כי עיקר הוא תמימות ופשיטות ואמונה ואז דיקא זוכין למוחין שלמים שהם חכמה אמיתית.

ועיקר החכמה - להמשיך דרכי התמימות יותר ויותר וכן בכל פעם ופעם, הינו כי הצדיק הנ"ל הולך בדרך זה תמיד - שבכל פעם שבא להשגה שלמה גבוה מאד אינו מסתפק בזה כלל רק הוא מתחיל מיד לחזור ולחפש ולבקש אחר השגה הגבוה יותר ויותר ואזי עושה עצמו כאינו יודע כלל ומסלק דעתו לגמרי ונעשה איש פשוט גמור (שקורין פראסטיק) כאלו לא התחיל מעולם להשיג כלל עד שאינו יכול להחיות את עצמו בשום דבר כי אם בחסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה שהוא הדרך לארץ ישראל וכנ"ל. וזה בחינת הדרך הקדוש של צדיקי אמת שהם בחינת משה שאף על פי שבא להשגה שלמה גבוה מאדאף על פי כן אינו מסתפק בזה ותכף ומיד הוא מתחיל מחדש כאלו לא התחיל לקבל את התורה כלל, רק הוא מחיה את עצמו בבחינת קיום

בְּחִינֹת קְדוּשׁוֹת זֹו לְמַעַלָּה מִזֹּו^{מ"ח}, וְהֵם בְּחִינַת עֲשָׂרָה
מֵאֲמֵרוֹת, וְכָל מֵאֲמֵר יֵישׁ לוֹ בְּחִינַת יְרָאָה^{מ"ט}, בְּחִינַת (תהלים
קי"ט, לח) 'הֲקִים לְעַבְדְּךָ אֱמֶרְתָּךְ [מלשון מאמר] אֲשֶׁר לְיְרָאָתְךָ,
כִּי יֵישׁ יְרָאָה לְמַעַלָּה מִיְרָאָה^י (וְלֹא סִיִּם לְבֹאֵר זֶה הָעֵינִין).

שאז נכנעו האויבים לגמרי ונבנה הבית.
ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, לא).
^{מ"ט} וכל מאמר יש לו בחי' יראה. וזה שדרשו רז"ל
בראשית ברא וכו' בשביל היראה שנקראת ראשית
נמצא שכל העשרה מאמרות שעל ידם היתה הבריאה
הוא רק בשביל יראה. וזה שמוכא בפנים איך שצריכין
להתחזק בעבודת ה' ושלא לייאש עצמו לעולם ולידע
ולתאמין שגם הוא מקבל חיות דקדושה מהתורה ע"י
הצדיק הנ"ל וכו' ואפי' איש פשוט ג"כ צריך שיהיה לו
יראת שמים וכו' היינו כנ"ל שזה בחי' היראה שמאיר
בשבת אפי' לעמי הארץ ואנשים פשוטים כנ"ל. יקרא
דשבתא.

^י וכל מאמר יש לו בחינת יראה, בחינת 'הקם לעבדך
אמרתיך אשר ליראתך'. כי בחינת הדרך לארץ
ישראל הוא בחינת הנהגת הפשיטות הנ"ל
שעל ידו ממשיכין החסד חנם הנ"ל שעל ידי
זה הולכין לכבש ארץ ישראל שזהו בחינת
הדרך לארץ ישראל. ואחר כך זוכין להמשכת
המוחין שזהו בחינת ארץ ישראל ממש, כי
עיקר המוחין בארץ ישראל כי אין חכמה
כחכמת ארץ ישראל (כמו שכתוב במדרש
ויקרא רבה (פרשת שמיני) יג, ה, וכמוכא
בסי' עא תנינא), כי עיקר המשכת התורה הוא
בארץ ישראל, כי אין תורה כתורת ארץ
ישראל כמו שאמרו במדרש שם וכמו שכתוב
(ישעיה ב, ג) כי מציון תצא תורה. וזה בחינת
היראה, כי כשנמשכין המוחין שהוא בחינת
התורה נמשך יראה גדולה, כי אם אין חכמה
אין יראה וכו' (אבות ג, יז), וכמו שכתוב
בקבלת התורה (שמות כ, יז) ולבעבור תהיה
יראתו על פניכם לבלתי תחטאו וכו'. ליקו"ה
(הל' ביהכנ"ס הל' ה, כא).

^{מ"ח} כי יש שם עשר בחינות קדושות זו למעלה מזו.
וזה שעיקר כבישת ארץ ישראל בשלמות לא
נכבש עד ימי שלמה, כי עד שלמה היו
האויבים עדין מקטרגים על כבישת ארץ
ישראל ואמרו לסטים אתם ורצו ללחם בכל
פעם עם ישראל כמו שהיה בכל ימי
השופטים עד שבא דוד ולחם עמהם והכניעם
תחת כפות רגליו. אבל מחמת שבימיו היה
עדין מלחמות על כן עדין לא נתן לו רשות
לבנות הבית, עד שבא שלמה שאז נתבטלו
כל האויבים לגמרי והיה לו שלום מכל
עבריו, כמו שכתוב (דברי הימים א כב, ט) כי
שלמה יהיה שמו ושלום אתן לו מכל עבריו
וכו' (מלכים א ה, ד) - על כן אז דיקא נבנה
הבית, כמו שכתוב (דברים כה, יט) והיה
בהניח לך ה' אלקיך מכל אויביך ופרש רש"י
(שם יב, י) ואין זה אלא בימי שלמה - אז
והיה המקום אשר יבחר ה' וכו' (שם פסוק
יא), ואז דיקא נתגלה קדושת ארץ ישראל -
מחמת שכבר נכנעו האויבים לגמרי ולא
קטרגו, כי ידעו כולם כי ה' יתברך נתן לנו
ארץ ישראל ברצונו, ואז נבנה הבית המקדוש
שזה עיקר שלמות התגלות קדושת ארץ
ישראל, כי כל זמן שלא נבנה הבית אין
קדושת ארץ ישראל בשלמות - מחמת שעדין
לא נשלמו כל העשר קדושות, שעיקר
הקדושות העליונות הם בבית המקדוש
כמבאר בהמשנה של העשר קדושות (כלים
פ"א, ו-ט). נמצא שעיקר התגלות קדושת
ארץ ישראל בשלמות היה רק בימי שלמה

כי גם אחרי שזוכים - על ידי הפשיטות - להמשיך
את החסד חנם, ולזכות על ידי זה לארץ ישראל,
שהיא התורה הנגלית והמוחזן והחיים, גם אחרי
זה צריך לזכות לקדושה למלעלה ממנה, ולירד
עוד הפעם לפשיטות, וליראה ולהמשיך קדושה
[שהיא המוחזן] למעלה ממנה וכן הלאה.

וְצָרִיךְ לְחִזּוֹק עֲצָמוֹ בְּיְרֵאת־שָׁמַיִם גַּם בְּעֵת פְּשִׁיטוֹתוֹ בְּכָל
מָה שְׁיֻכַּל. וְיֻכַּל לְבֹא לְשִׁמְחָה גְדוֹלָה נִי עַל־יְדֵי
הַתְּמִימוֹתוֹ וְאִמוֹנָתוֹ^{נא}. כִּי חֲכָמוֹת אֵינן צָרִיכִין בְּלִלְגָא, רַק

איהם על ידי התמימות כמבואר בליקו"ה (הובא בהערות לעיל), 'כי המוחזן שהם חכמות התורה הקדושה הם בחינת שמחה כמו שכתוב (תהלים יט, ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב' (שם הל' מתנה הל' ד, ו).^{נא} כי חכמות אין צריכין כלל. כי אדם הראשון שהוא עיקר הבריאה כי בשבילו נברא הכל בחסד חנם - היה הוא צריך אז להשתדל להמשיך זה החסד חנם, כי אז לא היה עדין שום תורה רק הכל נברא בחסד חנם, והכל בשביל האדם, וכשבא אדם היה צריך רק לשמר את עצמו לבלי לקלקל הכלי שלו דהינו על ידי אמונה ותמימות ולא ילך אחר עצת הנחש שנדמה לו כאלו הוא חכמה כמו שכתוב (בראשית ג, ו) ונחמד העץ להשכיל וכו' - ואז היה ממשיך החסד חנם כראוי והיה יכול לחיות ולהתקיים בגופו לעולם. אבל על

^{נא} ויוכל לבוא לשמחה גדולה. עיין בשיחות הר"ן (סי' קנג) בתיאור אמירת התורה הנ"ל (הובא לעיל): ואחר-כך בא בשמחה גדולה וצוה לזמר "אזמר בשבחין" תכף קודם נטילת-ידיים לסעודה (מה שדרכו היה תמיד לזמר אחר ברכת המוציא). וגם, בעתים הללו שהיה חלוש מאד על-פי רב לא היו מזמרים כלל, אך עכשו מגדל השמחה צוה לזמר תכף. וגם הוא בעצמו היה מזמר עמנו יחד. ואחר-כך היה מדבר ומשיח עמנו הרבה בשמחה גדולה ובחן אמתי נפלא ונורא מאד מאד. וישב כל הסעדה בשמחה רבה ודבר והשיח הרבה עמנו וחזק אותנו מאד מאד בכמה וכמה לשונות (וקצת מזה נדפס) וכו'. והתפאר בעצמו שהוא עתה בשמחה גדולה. ואמר שהוא ביראה ובשמחה. ואמר בלשון אשכנז: איך בין היינט פרום פריילך.

^{נב} ויוכל לבוא לשמחה גדולה על ידי תמימותו ואמונתו. כי השמחה נמשכת ממידת הבינה (ליקו"מ סי' יב), שהיא בחינת התורה הנעלמת (ליקו"ה הל' נדרים הל' ב, ב), שממשיכין אותה על ידי התמימות והפשיטות כמבואר. שזה גם בחינת המוחזן שזוכין

ועל כן נתגרש מגן עדן שהוא קדושת הבית המקדוש שהוא קדושת ארץ ישראל, כי ציורא דמשכנא ודמקדושא כציורא דגן עדן (תיקו"ז יג.), כי על ידי שפגם בתמימות ופגם בהחסד חנם הנ"ל על ידי זה פגם בקדושת ארץ ישראל שהוא בחינת קדושת הבית המקדוש שהוא בחינת הגן עדן, כי עיקר קדושת ארץ ישראל הוא על ידי החסד חנם הנ"ל, ועל כן נתגרש מגן עדן ונתרחק מהנהר היוצא מעדן להשקות את הגן וכו' (בראשית ב, י) שהוא בחינת מימי החסדים הנמשכים מעדן העליון שהוא בחינת התורה הנעלמת שהוא בחינת רחמים פשוטים וחסדים גדולים. ואז נגזר עליו בעצבון תאכלנה בחינת הל"ט מלאכות. ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, לד).

ידי שקלקל ונמשך אחר חכמות ועצת הנחש היה ראוי שיחרב לגמרי כי סלק מעצמו החסד על ידי שקלקל הכלי על ידי חכמות פגומים של עצת הנחש, רק ה' יתברך בחסדו הנפלא סבב סבות ברחמיו ודבר עמו והאיר בו הרהורי תשובה עד שאף על פי כן נמשך עליו הארת החסד חנם, ועשה מיומו אלף שנים כדי שיתקים העולם, שעל זה נאמר (תהלים כה, ו) זכר רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה, כמו שדרשו רז"ל (שוחר טוב שם) ומובא בפרוש רש"י שזה נאמר לענין אדם הראשון שעשה מיומו אלף שנים - שזה היה על ידי חסדיו הגדולים הינו בחינת חסד חנם הנ"ל. אבל על ידי הקלקול לא היה אפשר עוד שיחיה לעולם על ידי החסד חנם מאחר שקלקל הכלי כל כך.

אמונה ותמימות ופשיטות בלי שום חכמה גד פלגנה, פי

חכמות מזיקים מאד להאדם, והחכמים נלפדים

שכתוב (משלי ח), אני חכמה וכו' אני בינה וכו' ואצלם נפל החכמה הזאת דקדושה עד שאמרו שהחכמות שלהם שהם חכמות חיצוניות הם עיקר התכלית אשר על-ידי חכמות כאלו הם עוקרים עצמן ואת הנמשכין אחריהם מעולם הזה ועולם הבא ואין להם שום חיות לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, כמבאר בדברינו במקום אחר שמי שאין לו אמונה אין לו שום חיים כלל וכמו שכתוב (איוב ה), לכד חכמים בערמם שהחכמים נלכדים בחכמתם של עצמם וכמבאר בדברינו בכמה מקומות נמצא שגם אלו שבהרו בחכמה לתכלית צריכין גם כן תיקון גדול להשיבם מחכמות שלהם אל החכמה האמתית, שהוא תורה ומצות ומעשים טובים וכו'. ל. ליקו"ה (הל' תפלה הל' ד, ט).

ג כי חכמות אין צריכין כלל, רק אמונה ותמימות ופשיטות בלי שום חכמה כלל. כי זה עיקר דרך התשובה שמקבלין מהצדיק הגדול האמתי בעת פשיטותו שאז ממשיך בחינת האוצר מתנת חנם ואז מאיר בישראל דרכיו האמתיים להתנהג רק בתמימות ופשיטות באמת ובאמונה שלמה בלי שום חכמות כלל ולבקש תמיד מה' יתברך רק מתנת חנם, וגם מתנת חנם אין אנו ראויים לקבל, רק הכל בכח וזכות הצדיקים האמתיים שממשיכים האוצר מתנת חנם בעולם בעת פשיטותם שהוא הדרך לארץ ישראל שבו מחיין ומקמיין הכל וכו' וכמבאר היטב בהתורה הנ"ל. ועין שם בסוף התורה בשיחתו הקדושה שהשיח אחר שגלה התורה הנ"ל שמדבר שם הרבה ממעלת האמונה ותמימות ופשיטות עין שם היטב - כי זה עיקר דרך התשובה של כל מי שרוצה לחוס על חייו הנצחיים ולשוב אליו יתברך באמת. כי עיקר קבלת התורה הוא על ידי התמימות והפשיטות כנ"ל בבחינת בטולה של תורה זהו קיומה בחינת אין התורה מתקמת אלא במי שמשים עצמו כאינו יודע (סוטה כא:), כאשר ראינו זאת בעינינו מאדמו"ר ז"ל כמה פעמים שבכל

ג כי חכמות אין צריכין כלל, רק אמונה ותמימות ופשיטות בלי שום חכמה כלל. כי בודאי הוא אמת שחכמה דקדושה יקרה מאד, כי כל הבריאה היתה על-ידי החכמה, כמו שכתוב (תהלים קד), כולם בחכמה עשית והחכמה היא חיות הכל, כמו שכתוב (קהלת ז), החכמה תחיה אבל עיקר החכמה היא ליראה את ה' ולעבד אותו יתברך, כמו שכתוב (תהלים קיא), ראשית חכמה יראת ה' וכו' כי עיקר אמתית החכמה הוא לדעת שרחוק ממנו החכמה, בבחינת (קהלת ז), אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני וכו', כמבאר בדברי רבנו זכרונו לברכה שעיקר החכמה שישכיל שרחוק ממנו החכמה, כי באמת אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' ועיקר החכמה האמתית הוא מי שזוכה לשכל האמת להבין ולהשכיל האמת שהעיקר הוא לעבד אותו יתברך בתמימות ובפשיטות גמור ועל-ידי זה דיקא יזכה לעיקר החכמה האמתית, דהינו לדעת אותו יתברך באמונה שלמה באמת, שזה עיקר החכמה, כמו שכתוב (ירמיה ט), אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי וכתוב (משלי א), יראת ה' ראשית דעת אבל מי שחכמתו מרבה ממעשיו, מכל שכן הכופרים לגמרי במצות מעשיות רחמנא לצלן עליהם נאמר (ירמיה ח), הנה בדבר ה' מאסו וחכמת מה להם, כי אין שטות ושגעון יותר מזה, כשאדם ילוד אשה קרוין מחמר רוצה לחקר ולהשיג בשכלו דרכי ה' ורוצה להתחכם על ה' לידע טעמי מצותיו על-פי שכלו או לידע דרכי הנהגותיו יתברך ועל זה נאמר (משלי כו), ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו וכתוב (ישעיה ה), הוי חכמים בעיניהם ונגד פניהם נבנים וכיוצא בזה הרבה ושלמה המלך עליו השלום לרב חכמתו אמר (משלי ל), כי בער אנכי מאיש ולא-בינת אדם לי ואפילו על קצת הטעות שטעה ורצה להתחכם מעט כנגד תורת משה, התחרט אחר כך מאד ואמר, לאיתיאל ואכל וכו' כי בער אנכי וכו' מי עלה שמים וכו', כמו שאמרו רבותינו זכרונו לברכה, מכל שכן וקל וחמר שאר אנשים הכלל, שעיקר החכמה שיקרה מאד היא בחינת יראת ה', בבחינת (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עשיהם 'ללומדיהם' לא נאמר אלא 'לעשיהם' (ברכות יז) ועל-ידי זה דיקא זוכה לחכמה האמתית, דהינו לדעת ולהשיג אותו יתברך בחינת (דברים ד) וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים וכו' שזה הדעת הקדוש אי אפשר להשיג כי אם על-ידי תורה ומצות ומעשים טובים בתמימות ובפשיטות שזהו בחינת חכמת תורתנו הקדושה שהוא עיקר החכמה האמתית, כמו

פגם המחשבה. ועל זה הזהיר דוד המלך עליו השלום (תהלים לב, ו) על זאת יתפלל וכו' רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו, ועל זה צעק (שם סט, ג) טבעתי ביון מצולה ואין מעמד באתי במעמקי מים וכו' וכו' וכתוב (שם פסוק טז) אל תשטפני שבלת מים ואל תבלעני מצולה וכו' וכתוב (שם פסוק טו) הצילני מטיט ואל אטבעה אנצלה משונאי וממעמקי מים - שכל זה נאמר על בלבולי המחשבות הנ"ל, וכמבאר בכתבי האר"י ז"ל (פע"ח הנהגת הלימוד פ"א) שהתגברות ההרהורים ובלבולי המחשבות נקראים מצולות ים עין שם. וכל אחד כפי מה שזוכה לקדוש מחשבתו כמו כן נתגלה קדושת ארץ ישראל, כי בעת שהמחשבות רעות שוטפים על האדם חס ושלום שהם בחינת מימי המבול אזי נתעלם קדושת ארץ ישראל כנ"ל, וכל אחד כפי מה שמתגבר לדחות מעצמו בלבולי המחשבות ומברר ומקדוש מחשבתו כמו כן נתגלה בחינת קדושת ארץ ישראל, כי עיקר קדושת ארץ ישראל הוא בחינת תיקון הברית שתלוי בקדושת המחשבה בחינת צדיקים יירשו ארץ (תהלים לז, כט) כמו שכתוב במקום אחר (סי' קט תנינא).

וכל זה זוכין על ידי הצדיק האמת שממשיך דרכי הפשיטות והתמימות בעולם כנ"ל, כי כל בלבולי המחשבות רעות הם בחינת עקמימיות ועמקות דסטרא אחרא רחמנא לצלן, כי זה כלל גדול בדינו וצריכין לזכר זאת בכל עת ורגע שהמחשבה ביד האדם להטותה כרצונו בכל עת כי אי אפשר שיהיו שני מחשבות ביחד בשום אופן, ואפילו אם מחמת ההרגל מכבר רגיל אצלו שתלך ותתע מחשבתו ברעיונים רעים רחמנא לצלן אף על פי כן הבחירה בידו בכל עת לתפסה בעל כרחיה ולהטותה לדרך הישר (וכמבאר מזה במקום אחר בסי' רלג, ובסי' נ תנינא ועוד), על כן עיקר העצה הוא פשיטות ותמימות - שירגיל עצמו לבלי לילך עם חכמות ולבלי לחשב שום מחשבות יתרות רק יפשיט מחשבתו בתכלית הפשיטות והתמימות, ואל

פעם היה אומר שעתה אינו יודע כלל וכמה פעמים נשבע על זה שעתה אינו יודע כלל, ואחר כך תוך כדי דבור פתח פיו הקדוש וגלה מה שגלה, וכן היה המעשה בזאת התורה בעצמה שאנו עוסקין בה עתה (כמבואר בהשיחות שלאחר הסיפורי מעשיות שיחות הר"ן קנג), ואחר שגלה מה שגלה ונודע לו מה שנודע לו חזר ואמר שאינו יודע כלל וכן היה פעמים אין מספר. כי בכל פעם שצריכין המשכת איזה פנים מהשבעים פנים לתורה צריכין להמשיך החסד חנם הנ"ל שהוא בחינת התורה הנעלמת ומשם ממשיכין התורה מהעלם אל הגלוי וכנ"ל.

וזהו בחינת גדל ברור וקדושת המחשבה כי ברור וקדושת המחשבה זהו בחינת התגלות קדושת ארץ ישראל, כי כל בלבולי המחשבות הם בחינת מבול כמו שכתב אדמו"ר ז"ל בהתורה אתם נצבים (סי' מד) כי מבול לשון בלבול, ובארץ ישראל לא היה המבול, אבל איתא (פרקי דר' אליעזר פכ"ג) שמימי המבול התיזו לשם (כנשמע שיחה זאת מפיו הקדוש). כי עיקר בלבולי המחשבות רעות הם בתאות נאוף רחמנא לצלן והם עיקר בחינת מימי המבול, כי המבול בא על פגם הברית - על השחתת זרע רחמנא לצלן שבא על ידי בלבולי המחשבות והרהורים רעים רחמנא לצלן, כמו שכתוב (בראשית ו, יב) כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, ואפילו שאר מיני בלבולי מחשבות זרות ורעות - הכל נמשך משם מפגם הברית שעל ידי זה נשחת ונפגם הדעת עד שבאין לכל הבלבולים וערבובי המחשבות שמבלבלים רב בני אדם מאד מאד ומהם באים כל החטאים והפגמים שבעולם רחמנא לצלן. וכשבלבולי המחשבות מתגברים על האדם בפרט בלבולים והרהורי נאוף בעצמם רחמנא לצלן זהו בחינת מבול ממש - שרוצים לשטף את האדם ממש ולהאבידו משני עולמות רחמנא לצלן כאשר יודע כל אחד את נגעי לבבו ומכאוביו שעובר עליו בענין זה והכל על ידי

בְּחֻמְתָּן שֶׁל עֲצָמָם, כִּי הַחֻמָּה מִתְּעָה אוֹתוֹ מִחֻמָּה

לְחֻמָּה, וּמֵאוֹתָהּ הַחֻמָּה לְחֻמָּה אַחֶרֶת, וְכֵן מִחֻמָּה

כי מכל מיני עמקים צריכין רק לצעק ולקרא לה' כדי לזכות לדרכי הפשיטות והתמימות שעל ידי זה עיקר קדושת המחשבה כנ"ל, כי יש עשרה עמקים עמק טוב ועמק רע וכו' (כמובא בספר יצירה פ"א), ואפילו מעמק טוב צריכין לצעק לה', כי אפילו מחשבות טובות אסור להעמיק בהם יותר מדאי כידוע - שלא יצא חוץ מן הגבול חס ושלום, ואפילו מי שזוכה למחשבות טובות ולהעמיק בהם כראוי אף על פי כן צריך בכל פעם לקרא מהם אל ה' שיוציא אותו ה' יתברך מהם ויעלהו למעלה ומדרגה גבוה יותר, וזה אי אפשר כי אם על ידי תמימות ופשיטות - שמסלק דעתו בכל עת כאלו אינו יודע כלל כלל לא שעל ידי זה זוכה בכל פעם למדרגה יותר גבוה על ידי שצועק בכל פעם לה' יתברך בפשיטות ובתמימות כאלו לא ידע מעולם כלל כמבאר ומובן כל זה בשיחותיו הקדושות של אדמו"ר ז"ל (שבחי הר"ן לג. חיי מוהר"ן רלט ועוד), מכל שכן וכל שכן מי שאין ידיעתו בתכלית השלמות מכל שכן וכל שכן מי שמתגבר עליו עמק רע חס ושלום כנ"ל כמה וכמה הוא צריך לצעק ממעמקים בחינת ממעמקים קראתיך ה' כדי שיזכה לבטל העמקות הרע דסטרא אחרא שנפל לתוכו בחינת ושחטה שטים העמיקו וכו' כנ"ל, שזהו בחינת מבטן שאול שועתי (יונה ב, ג) הנאמר שם בסוף התורה הנ"ל, שזהו בחינת צפו מים על ראשי אמרתי נגזרתי קראתי שמך ה' מבור תחתיות (איכה ג, נד-נה), ועל ידי זה זוכה להמשיך על עצמו דרכי התמימות והפשיטות של הצדיק האמת שעל ידי זה עיקר התיקון לזכות לכל טוב אמן. ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, יז) וע"ע בהל' שומר שכר הל' ד, ו.

ירבה לחשב בשום דבר בפרט בענין תאוה הרעה הזאת שיש בני אדם שיש להם חקירות ועיונים ורעיונים רעים מאד בענין המאוס הזה כי נדבק רוח שטות ושגעון ממש במחשבתם עד שחושבים מה שחושבים כאשר הם יודעים בעצמם רחמנא לצלן ובאים על ידי זה למה שבאים רחמנא לצלן. ולהנצל מזה הוא רק על ידי דרכי התמימות והפשיטות של הצדיק האמת, כי רבוי המחשבות אפילו לבחינת השולל דהינו כדי לבטל התאוה הזאת - הוא גם כן גורם התגברות התאוה, כמו שכתוב בספר האלף בית (נאוף י) אל תכנס עם פתוייך בטוען ונטען וכו', ואי אפשר לבאר כל זה בכתב, אך העיקר העצה הוא בחינת תמימות ופשיטות גדול ולצעק הרבה לה' יתברך, כי בודאי מי שכבר נתפס בזה כל אחד כפי בחינתו צריך שלא ליאש את עצמו כלל רק לצעק בכל פעם לה' יתברך מכל מקום שהוא, ולתפס מחשבתו בכל עת להשיבה מהעמקות דסטרא אחרא אל מקום הישר - לבחינת תמימות ופשיטות של הצדיק האמת. וזה עיקר התשובה בחינת שובו לאשר העמיקו סרה בני ישראל (ישעיה לא, ו), וכתוב (הושע ה, ב) ושחטה שטים העמיקו וכו' וכתוב (שם ט, ט) העמיקו שחתו וכתוב (תהלים סט, ג) באתי במעמקי מים וכו'. ומי שאינו שב בתשובה חס ושלום עליו נאמר (שם פד, ז) עוברי בעמק הבכא וכו'. על כן צריכין להשתדל למלט נפשו מני שחת ולברח לצדיקי אמת ולהתמימים והישרים הנלויים אליהם כדי שיוכלו להתגבר לצאת ולברח מהעמקות דסטרא אחרא - להמשיך עצמו לדרכי התמימות והפשיטות כנ"ל שעל ידי זה זוכין לקדוש מחשבתו כנ"ל.

לְחֻכְמָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, עַד שֶׁנֶּלְכַד וְנִתְעָה בְּחֻכְמוֹת עֲצָמוֹ,

בְּבַחֲיִנַת (אויב ה, יג) 'לְכַד חֻכְמִים בְּעֲרָמָם', 'בְּעֲרָמָם' דִּיקָא,

הֵינּוּ בְּעֲרָמִימוֹת וְחֻכְמוֹת שְׁלָהֶם בְּעֲצָמָם הוּא לּוֹכֵד

אוֹתָם.¹¹ אֲשֶׁרִי תַהוֹלֵךְ בְּתַמִּימוֹת:

כי מסרו אותו בפני המלך מחמת זה כמבאר בספריהם. וכן כמה חכמים שלהם כגון זה שהמציא תחבולה להנצל מרעמים לסוף מת על ידי הרעם, וכן אחד המציא איזה מראה נפלאה לסוף שרפו אותו בשביל זה. וכן כמה מעשיות. וכן אסיקרטוס ראש הפילוסופים הקדמונים, לסוף המיתו אותו בסם המות מחמת חכמתו. וכן כמה וכמה פילוסופים שהמציאו חדשות והיה להם מפלה על ידי זה.

¹¹ הינו בערמימות וחכמות שלהם בעצמם הוא לוכד אותם. עיין חיי מוהר"ן (אות קצד): אמר, מי שמגלה חכמה חדשה בעולם, הינו איזה חכמה חיצונה מחכמות חיצוניות של זה העולם לסוף אין אחריתו טוב ויש לו מפלה על ידי אותו החכמה בעצמה שגלה, כמו שמצינו מכמה חכמי האמות שהמציאו חדשות, כגון קולומבוס שגלה ארץ אמריקה ולסוף מת בשלשלאות מחמת זה

וְצָרִיכִין לְבַקֵּשׁ מְאֹד מִהַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ, לְזִכּוֹת לְהִתְקַרֵּב לְהַצְדִּיק^{נ"ו} הָאֱמֶת^{נ"ח}, כִּי אֲשֶׁרֵי לְמִי שְׁזֹכָה לְהִתְקַרֵּב

בהתורה אית לן בירא בדברא סי' לא חלק א שעיקר שלימות כל הדברים הוא על ידי אמונה, עיי"ש).

וזה שאמרו רז"ל (בראשית רבה כט, א) ונח מצא חן - לא שהיה כדאי אלא שמצא חן. הינו שעיקר מה שנצול היה על ידי מציאת חן שהוא בחינת מתנת חנם חסד חנם, כי הוא לא קלקל הכלי והיה יכול לקבל החסד חנם כנ"ל. אבל נח לא הציל את דורו, עד שבא אברהם אבינו שממנו עיקר התחלת קיום העולם, כמו שכתוב (בראשית ב, ד) בהבראם - באברהם כשרז"ל (בראשית רבה יב, ט). ועל כן היה אברהם איש החסד ועסק תמיד בחסדים, כי ראה שעדיין לא נתנה תורה ואין העולם מתקים אלא בחסדו על כן השתדל ועסק כל ימיו להמשיך החסד חנם ולקים כל העולם על ידי זה, כי הצדיק הגדול כפי גדל מעלתו יכול להמשיך החסד חנם הזה על כל העולם אפילו על הרחוקים מאד מאד כמובן בהתורה הנ"ל. ועל כן העיקר הוא התקרבות לצדיקים וכשרים אמתיים, כי הצדיק האמת יכול להמשיך החסד חנם על כל העולם אפילו אם נפלו כמו שנפלו רחמנא לצלן כמו ששכיח עתה בעונותינו הרבים - ובלבד שיתנהגו וימשיכו עצמן לדרכי התמימות והפשיטות באמת ובאמונה וכנ"ל. ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, לג).

^{נ"ו} וצריכין לבקש מאד מהשם יתברך, לזכות להתקרב להצדיק האמת. כי באמת עיקר קיום העולם בעת שהעולם רחוקים מן התורה שצריכין לקים העולם אז על ידי החסד חנם על ידי התורה הנעלמת כנ"ל שהיא הדרך לארץ ישראל וכו' כנ"ל, עיקר הקיום הוא רק על ידי הצדיק הדור האמתי שהוא איש פשוט הגדול המבאר שם במאמר הנ"ל - שהוא מחיה עצמו בעת פשיטותו על ידי הדרך

^{נ"ז} וצריכין לבקש מאד מהשם יתברך, לזכות להתקרב להצדיק האמת. כי אי אפשר להמשיך מימי החסד הנ"ל שעל ידי זה נמשך קדושת ארץ ישראל - אי אפשר להמשיכם כי אם על ידי כלי שלמה, כי החסד חנם נמשך תמיד - רק אי אפשר לקבלו כי אם על ידי כלי. ועל כן אין מי שיוכל לקבל מהאוצר מתנת חנם שהוא החסד חנם כי אם הצדיק האמת בעת פשיטותו, כי הצדיק אפילו בעת פשיטותו שאינו עוסק בתורה אף על פי כן הכלי שלו היא תמיד בשלמות גדול, ועל כן הוא דיקא יכול לקבל החסד חנם ולהחיות ולקים בו את כל הפשוטים שבעולם. וכל אחד ואחד כפי מה שמתקרב יותר לדרכי הפשיטות והתמימות של הצדיק דהינו שמתנהג בתמימות ובפשיטות בדרך אמונה בלי חכמות של העולם - כמו כן הוא יכול לינק ולקבל יותר מהחסד חנם שממשיך הצדיק, כי עיקר הוא אמונה ותמימות שהוא בחינת כלי שלם ותמים לקבל על ידו כל טוב.

ועל כן צריך תמימות שהוא עיקר השלמות, כי חכמות אין בהם שלמות כי אי אפשר להשיג שום דבר על פי חכמה בשלמות כידוע, כמו שכתוב (קהלת ז, כג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, וכמו שכתוב (שם א, ח) כל הדברים יגעים וכו' וכתוב (שם ח, יז) וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא וכו', וכמו שכתוב (שם ג, יא) גם את העלם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלקים וכו' ופרש רש"י העלם חסר וכו' עין שם, ועל כן אין שלמות כי אם מי שזוכה לאמונה ותמימות. ועל כן נקרא בשם תמים כמו שכתוב (דברים יח, יג) תמים תהיה עם ה' אלקיך, כי כשמו כן הוא כי תמים פרושו שלם כי מי שזוכה לתמימות באמת זה עיקר השלמות וכנ"ל. (וכן מבואר

הצדיק האמת הוא מוצא חיותו יתברך בכל מקום אפילו במקומות הרחוקים מהתורה. ועל כן הוא יכול לקבל חיות בעת פשיטתו מהתורה הנעלמת שהיה מקים העולם קודם מתן תורה שהוא החסד חנם הנ"ל ובזה הוא מחיה כל הפשוטים שקורין פראסטאקיס וכו' ואפילו כל הרחוקים יותר, כי הוא יכול לגלות החסד חנם שהוא התורה הנעלמת שנעלם אפילו במקומות הרחוקים מהתורה כנ"ל.

וזה שמובא בזהר הקדוש (זוהר חדש נח) שלא היה רועה נאמן כמשה שמסר נפשו בשביל בני דורו, כי נח לא בקש רחמים כל כך ואפילו אברהם שבקש והתפלל על אנשי סדם ועמרה וכו' אבל לא כמשה שמסר נפשו ביותר ואמר (שמות לב, לב) ואם אין מחני נא וכו' עין שם בזהר הקדוש. כי באמת הצדיק הדור הכל תלוי בו כי לפי עצם זכותו וקדושתו כן יכול לגלות ביותר החסד הנעלם הנ"ל שעל ידי זה החסד הוא יכול לקים את העולם בכל עת אפילו אם העולם רחוקים כמו שהם רחוקים, ואיך שהוא תמיד יש חסד הנעלם שאין מגיע לשם שום פגם כלל שעל ידי זה יכולים לקים העולם תמיד אבל הכל תלוי בכח הצדיק הדור דיקא, כי באמת ה' יתברך ברא את העולם בחסדו לבד שהוא החסד הנ"ל בחינת עולם חסד יבנה (תהלים פט, ג) אבל אחר שברא העולם הכל תלוי בצדיק הדור כי כפי כחו ורצונו כן מקים העולם והכל תלוי בו. ועל כן אפילו בדור המבול אם היה אז מי שיוכל לגלות החסד הנ"ל הנעלם כמו משה רבנו עליו השלום היה באפשר שיתקים העולם גם אז. ומחמת שחל לא מסר נפשו כל כך כמו משה ולא היה מגלה החסד הנעלם אז על כן היה מבול בעולם והחריב כל העולם, ואפילו נח היה מכרח להסתיר עצמו בתבה אף על פי שהרבה רוח והצלה לפניו אבל מאחר שנתן רשות למשחית ולא היה יכול להתגלות החסד הנעלם להגן עליהם על כן אפילו נח הצדיק היה מכרח להיות סתום ונעלם ונסתר,

לארץ ישראל, על ידי התורה הנעלמת, על ידי החסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה. ועל ידי זה שהוא זוכה להחיות עצמו בעת פשיטתו בהחסד חנם הזה על ידי זה הוא מחיה כל הפשוטים שבעולם ואפילו אמות העולם ואפילו המנחים בשאול תחתיות כמבאר שם להמעין שם היטב. כי באמת אי אפשר לקבל מאוצר מתנת חנם דהינו מהחסד חנם הנ"ל שהיה מקים העולם קודם מתן תורה - כי אם צדיקים אמתיים, כמבאר שם שאין מי שיקבל מאוצר מתנת חנם כי אם צדיקים אמתיים בעת פשיטתם והם מחיין כל הפשוטין שבעולם וכנ"ל.

כי באמת זה החסד חנם הוא סתום ונעלם מאד בתכלית ההעלמה וההסתרה ואין מי שיוכל לגלות החסד הזה ולקבל משם חיות ושפע לקים העולם כי אם הצדיק האמת השלם בתכלית השלמות הנקי מן החטא לגמרי שאין בו שום נדנוד פגם כל שהוא דק מן הדק אפילו כחוט השערה, ומחמת שהוא נקי לגמרי על כן בכל מקום שנכנס לשם מוצא שם אלקותו וחיותו וחסדו יתברך. כי באמת הוא יתברך מחיה את כולם אפילו הרחוקים ממנו, ואפילו בעשר כתרין דמסאבותא מגיע חיותו יתברך כי בלעדו יתברך אין שום חיות לשום דבר שבעולם, רק שבמקומות הרחוקים מהקדושה שם חיותו בהעלם ובהסתרה גדולה. ועל כן מי שאינו נקי מן החטא לגמרי כשבא למקומות כאלו אזי נסתר ממנו חיותו יתברך הנעלם שם כי הרע חופה על הטוב, כי אין הרע נתבטל נגדו מחמת שיש בו עדין איזה פגם כל שהוא. אבל הצדיק האמת שנקי לגמרי ואין בו שום אחיזת הרע כלל על כן בכל מקום שנכנס לשם אפילו במקומות הרחוקים מן הקדושה מאד הוא מוצא גם שם אלקותו וחיותו יתברך הנסתר שם, כי אין שום רע עומד כנגדו שיוכל להסתיר ממנו אורו וחיותו הנעלם שם מאחר שאין בו שום אחיזת הרע כלל, וכמבאר מזה בדברי רבנו ז"ל במאמר מי האיש החפץ חיים וכו' (סי' לג), ועל כן

בְּעוֹדוֹ בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ לְצַדִּיק הָאֵמֶת, אֲשֶׁרִי לוֹ, אֲשֶׁרִי
חֶלְקוֹ. [כִּי אַחֲר־כֵּן (תִּינּוּ לְאַחַר מִיתָה) קָשָׁה אִזּוּ מְאֹד
לְהִתְקַרֵּב, וְצָרִיכִין מְאֹד לְהִרְבּוֹת בְּתַפְלָה וּתְחִנוּנִים
מְאֹד, שְׂיִזְכֶּה בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ לְהִתְקַרֵּב לְצַדִּיקֵי אֵמֶת נִט]. כִּי
הַבַּעַל־דָּבָר שָׁם לְבוֹ עַל זֶה מְאֹד עֲכָשׁוּ, לְבַלְבֵּל אֶת
הָעוֹלָם, כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם עֲכָשׁוּ קְרוֹבִים אֶל תְּקִין מְאֹד,
וַיֵּשׁ עֲכָשׁוּ לְיִשְׂרָאֵל גְּעֻנוּעִים גְּדוּלִים וְכַסּוּפִין גְּדוּלִים

חנם להחיותנו גם עתה בבחינת חסד חנם לבד, כי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחינתן, כי חיים הם בחינת החכמה והמוחין, שהם עיקר החיות, כמו שכתוב החכמה תחיה. ומיתה היא בחינת הסתלקות המוחין שהיא החיות, אבל הצדיקים גם במיתתן קרויים חיים, כי גם בעת הסתלקות המוחין הם מקבלים חיות מהאוצר מתנת חנם וכנ"ל, ועל כן הם יכולים להחיות את כל העולם גם לאחר הסתלקותם על ידי כח האוצר מתנת חנם שממשיכין בעת פשיטתם שהוא בחינת מיתה בחינת הסתלקות המוחין

כי כבר יגעו הצדיקים בחייהם בכל כחם ועבדו ה' יתברך בשכל נפלא ויגיעה גדולה כזאת עד שזכו גם בעת פשיטתם להחיות כל העולם על ידי האוצר מתנת חנם כנ"ל ועל ידי זה פעלו והמשיכו שגם לאחר הסתלקותם שהיא בחינת הסתלקות המוחין והחיות מן העולם גם אז יחיו את העולם מהאוצר מתנת חנם כמו שבחייהם החיו את העולם בעת פשיטתם מהאוצר מתנת חנם כנ"ל. ליקו"ה (הל' שומר שכל' ד, ז).

כי הצדיק הוא בעצמו התורה בחינת החסד הנ"ל ועל כן מחמת שלא היה בו כח לגלות החסד הנ"ל על כן הוא היה מכרח להסתר מן העין בתבה כדי שיהיה בהעלם כמו שהחסד הוא עכשוו בהעלמה גדולה ועל ידי זה לבד נשאר שארית בארץ שלא נחרב העולם לגמרי. אבל משה רבנו עליו השלום מסר נפשו מיד עד שהיה מגלה ומעורר החסד הנעלם המקים העולם תמיד עד שעל ידי זה בטל גזרתו יתברך ונתקים העולם אף על פי שעשו אז מה שעשו, כי על ידי החסד הנעלם יכולין לקים העולם תמיד כנ"ל. ליקו"ה (הל' מילה הל' ג, ו).

^ט וצריכין מאד להרבות בתפלה ותחנונים מאד, שיזכה בחיים חיותו להתקרב לצדיקי אמת. ועל זה צריכין לבכות הרבה עד שנעורר רחמיו יתברך שמו שימשיך עלינו גם עתה כח הצדיקים להמשיך עלינו חסד חנם מהאוצר מתנת חנם שהמשיכו על ידי פשיטתם כנ"ל, כי על ידי גדל פשיטתם שהמשיכו אז דיקא האוצר מתנת חנם, על ידי זה יש להם כח גם עתה לאחר הסתלקותם להמשיך עלינו האוצר מתנת

לְהִשָּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר לֹא הִיְתָה כְּזֹאת בְּיָמֵי קֶדֶם, וְכָל
 אֶחָד נִכְסַף מְאֹד לְהִשָּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל-כֵּן הָעָרִים הַבְּעֻלָּ-
 דָּבָר וְהַכְּנִים מִחֻלְקַת בֵּין הַצְּדִיקִים, וְהַקִּים בְּעוֹלָם
 מִפְּרִסְמִים תְּרַבָּה שֶׁל שֶׁקֶר, וְגַם בֵּין הַצְּדִיקִים הָאֲמִתִּיִּים

לחמו עמו הרבה מנעוריהם וכבשו אותו. רק הוא רוצה להלחם עם החלושי כח שבישראל, שהם בחינת הנחשלים וכו'. ואף על פי שבאמת הם חיבים גדולים, כי לא כבשו את תאותם, ובודאי הבחירה אצל כל אחד ואחד ואם היו רוצים היו מתגברים עליהם, ועליהם נאמר (ירמיה יג, כא) ואת למדת אתם עליך אלפים לראש, אך אף על פי כן ה' יתברך מלא רחמים תמיד, וחפץ חסד הוא, והוא שולח לנו בכל דור צדיק אמתי שהוא רחמן גדול מאד מאד בלי שעור שהוא מרחם מאד על אלו הרחוקים מן הקדושה מאד ומשתדל בכל כחו לקרבם לה' יתברך ולוחם בשבילם בכל עת מלחמת עמלק. ומחמת שעמלק רואה שאין לו כח על אלו שהם מתקרבים להצדיק האמת, כי הצדיק מחיה אותם בכל הנפילות שבעולם ואינו מרחקם בשום אופן ומקרבם תמיד לה' יתברך בכל מקום שהם, ועל כן הוא מתחכם בערמימותו ועושה מחלקת גדול בכל דור על הצדיק האמת, והולך ומפתה ומסית את העולם שיחלקו על הצדיק האמת ומטעה אותם בכמה רמאות ובכמה הוכחות שאינו צדיק כלל עד שכופרין וחולקין עליו. וזה בחינת קנאת המן על מרדכי [עיין פנים מה שמאריך בזה].

והתיקון לזה הוא רק תמימות ופשיטות, שמי שרוצה לחוס על נפשו לבל תאבד תקותו חס ושלום, כפי מה שכל אחד יודע בנפשו נגעי לבבו ומכאוביו, הוא צריך להתנהג בתמימות

והקיים בעולם מפרסמים הרבה של שקר. כי אי אפשר להתקרב לה' יתברך כי אם על ידי צדיקים אמתיים, כי הם ממשיכין קדושה וחיות לכל העולם ומגלין אלקותו יתברך להרחוקים מן הקדושה מאד על ידי האוצר מתנת חנם שמקבלין משם בשעה שבטלים מן התורה. ועל כן סים שם רבנו ז"ל שהבעל דבר הניח עצמו עכשו על זה מאד שעשה ערבוביא בעולם, שנעשה מחלקת וקטגוריא בין התלמידי חכמים והצדיקים וכו' עד שאין אחד יודע היכן האמת וכו' עין שם.

וזה בחינת מלחמת עמלק שבכל דור ודור, כמו שכתוב (שמות יז, טז) מלחמה לה' בעמלק מדר דר, ונשבע ה' יתברך שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה זכר עמלק (רש"י שם). כי עמלק הוא מזרע עשו, שהוא הס"מ (זוהר תולדות קמו), שהוא המקטרג הגדול על ישראל. ועיקר קנאתו וקטרוגו הוא על הרחוקים הרוצין להתקרב לה' יתברך שהיו עד עכשו כבושים אצלו, וכשהצדיק רוצה להוציאם מבין שניו הוא מתקנא בו מאד ויוצא עם כל חילותיו להלחם עם הצדיק ואנשים שקרבם לה' יתברך כמו שכתוב (דברים כה, יח) ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים, שהם החלושי כח שבישראל שהיה הענן פולטם, ורק עליהם בא עמלק להלחם, כי עם הצדיקים האמתיים גבורי כח - אנון דכבשין את יצריהון דדמין למלאכין (זוהר לך לך צ). , עמהם אין לו כח להלחם, כי כבר

הַבְּנִים מִחֶלְקַת גְּדוּל, עַד שְׂאִין אֶחָד יוֹדֵעַ הַיְכֵן הָאֲמֵת.
עַל-כֵּן צְרִיכִין לְבַקֵּשׁ מְאֹד מִהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְזִכּוֹת

לְהִתְקַרֵּב לְהַצְדִּיק הָאֲמֵת:

כי על ידי הצדיק זוכה לקבל את החיות שנמשך

מהחסד חנם, שעל ידי זה יוכל להתקרב להשי"ת

מכל מקום שהוא, ולעלות במעלות הקדושה.

הַעֲתָקָה מִפֶּתַח-יַד רַבֵּנוּ ז"ל בְּעֶצְמוֹ, מִה שֶׁמְצָאנוּ אֶצְלוֹ. וְהֵם

רְאֵשֵׁי-פְרָקִים מֵעֲנִין הַנ"ל, וְעוֹד נוֹסֵף דְּבָרִים בָּהֶם מִה שֶׁלֹּא

שהאמת נעדרת שנעשה עדרים עדרים של
אמת, כשארז"ל (סנהדרין צז.). ונתערבב
העולם מאד, עד שאפילו בין הצדיקי אמת
יש מחלקת גדול וכל אחד חולק על חברו
ואינו מאמין שגם חברו רוצה דרך אמת
ואפשר יותר ממנו, רק הוא סובר כאלו חס
ושלום השאר נוטין מן האמת ואין האמת
אלא אצלו, וכיוצא בזה בלבולים רבים בלי
שעור. וכל מה שאומרים אנשי אמת, מהפך
השקר לעצמו ואומר שאצלו האמת ואי
אפשר לבאר זה כי כל מה שנאמר בענין זה
יאמר החולק גם כן, רק כל חד כפום מה
דמשער בלבה יוכל להבין בכל עת ובכל דור
היכן האמת לאמתו שרוי. ליקו"ה (הל' מתנה
הל' ג, ד).

ובאמת, ולזעק מאד לה' יתברך שיורהו
האמת לאמתו שידע במי להתדבק באפן
שיזכה לשוב אליו יתברך באמת, ויצעק מאד
לה' יתברך כראוי לו לצעק על נפשו כפי מה
שיודע בעצמו אפן מעמד נשמתו להיכן
הורידה במעשיו, אזי בודאי יזכה לידע
האמת לאמתו, כי החפץ באמת מוסרין לו
מלאך של אמת (תנא דבי אליהו זוטא פ"ג).
כי חרבן בית המקדוש ואריכת הגלות וכל
הצרות של ישראל הכל תלוי בזה, על ידי
שבכל דור ודור מתנשאים בחינת מאורי אש
שהם בחינת מפרסמים של שקר, שהם הרע
לעמת הטוב, והם חולקים על הצדיקי אמת
ורוצים להעלימן. וזה עיקר חבלו של משיח
שהוא קטגוריא בין התלמידי חכמים
(כתובות קיב:). ובפרט בדורות הללו

באר בפרוש. וכפי המובן מאלו הראשי-פרקים יראה המעיין

שיש בזה הענין הנ"ל עוד דברים רבים כהמה, אך אנחנו לא

זכינו לשמע בפרוש כיום ענין הנ"ל:

וְאֶת־חֲנֹן. מִתְּנַת חֲנָם. חֲנָם^{סא}, עֲרִיזוֹת^{סב}. פְּנִים^{סג} הַדַּעַת^{סד}.

מִשֶּׁה, דַּעַת. פְּרִישוֹת. פֶּה עֶמֶד עֶמְדֵי. תַּבְרִיאָה, מִתְּנַת

הקדושה בשביל קיום העולם כדי שיתרבו ישראל בעולם, כי כל מה שיש ישראל יותר בעולם מתגלה אלקותו יתברך יותר בעולם ומתגבר הנפש על הגוף יותר כנ"ל, כי ישראל הם בחינת נפש כנ"ל - ונכלל העולם ומלאו בשרשו יותר כנ"ל, אבל להפך חס ושלוש כשפונה אל האסור חס ושלוש הוא להפך ממש חס ושלוש, כאלו עוקר חיות הנפשות חיות כל העולם משרשו ומגביר הגוף על הנפש וכו' שזהו חרבן העולם חס ושלוש, והוא פוגם באמונה ממש שהיא מקור החיים, כי אי אפשר שיהיה לו אמונה בשלמות כשפוגם בברית חס ושלוש, כי אמונה תלויה בשמירת הברית (כמבואר במקום אחר סי' לא).

ועל כן איתא בתקונים (יא). שממזר וממזרת הם פסל ומסכה, כי הם עבודה זרה ממש - שממשיך חיות אלקות כביכול ועוקרו משרשו ומכניסו בתוך גוף וחמר פגום ומקלקל כזה, שעל ידי זה מתגבר החמר על הצורה וכו' שזהו חרבן העולם חס ושלוש כנ"ל. וזה בחינת עבודה זרה ממש - כי זה עיקר פגם עבודה זרה, כי עיקר הטעות של כל אותן שהיו עובדין עבודה זרה נמשך מחמת שהם כרוכים ביותר אחר תאות עולם הזה, והם מגבירין בכל פעם החמר על הצורה הגוף על הנפש הגשמיות על הרוחניות עד שנתעכר שכלם ונתהפך דעתם מהפך אל הפך עד שנפלו לטעות זה עד שעשו להם עבודה זרה ממש מעשה ידי אדם עץ ואבן, וכל זה נמשך מחמת שבאמת בודאי יש בכל דבר חיות אלקות, כי ה' יתברך ברא אותו הדבר ומקים אותו ברצונו וחיותו, ואנחנו עם בני ישראל צריכין על ידי עבודתנו בתורה ומצוות מעשיות להגביר ולהרים כל הדברים לשרש חיותם לה' יתברך ברוך הוא

^{סא} חנם, עריות. וי"ל שהדורות הראשונים לא היו להם את הכלים לקבל את החסד חנם, ולכן הם רק פגמו על ידו יותר, עד שהביא עליהם את המבול.

ועיין ליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' ה, לה): ועל כן הדורות הראשונים אף על פי שהיו מתקימים על ידי החסד חנם כנ"ל אף על פי כן מרב קלקולם בא עליהם המבול, וסדום נהפכה ובדור אנוש הציף הים וכו' (תנחומא נח יח), כי אף על פי שהחסד חנם מקים העולם בלי התורה, אבל על כל פנים צריכין שלא לקלקל הכלי כדי שיוכל לקבל החסד חנם, והם על ידי מעשיהם הרעים מאד שקלקלו כליהם כל כך ולא רצו להתקרב להצדיקים שהיו אז כמו שכתוב (איוב כד, יח) לא יפנה דרך כרמים (עי' ברש"י שם) - על כן הביא עליהם את מי המבול. רק נח נצול על ידי החסד חנם - כי לא קלקל הכלי שלו והיה לו כח לקבל החסד חנם.

^{סב} עריות. כי איש ואשה הם בחינת גוף ונשמה - חמר וצורה כמובא (זוהר לך לך עט.), ועל כן שמירת הברית היא יסוד כל התורה כלה, כי זה עיקר כלל כל התורה להכניע החמר לגבי הצורה - הגוף לגבי הנפש כנ"ל, ועל כן פגם הברית הוא פגם האמונה כמובא בדברי רבנו ז"ל כמה פעמים (סי' לו ועוד), כמו שכתוב בזהר הקדוש על פגם הברית אל תפנו אל האלילים (קדושים פד.), כי כשפונה חס ושלוש לאשה אחרת הרי הוא ממשיך ממש חיות כל הנפשות ועוקרו משרשו ומכניעו לגבי החמר ומתגבר חס ושלוש הגוף על הנפש - החמר על הצורה, שהוא חרבן כל העולמות כשנעיקר הגוף והחמר מן שרש הנפשות, כי טפת הזווג נמשכת ממקור החיים וצריכין שימשך רק בקדושה ובטהרה במינו על פי מצות התורה

רוצים להגביר רק החמר על הצורה ועוקרים כל דבר משרשו עד שנתהפך אצלם מהפך אל הפך, כי באמת אנו צריכים להגביה כל דבר לה' יתברך לבד לשרש חיותו שבקדושה שיכלל בשרשו על ידי האמונה שמאמינים שה' יתברך ברא הכל כנ"ל, וזה בחינת התגברות הנפש והנשמה על הגוף והחמר, והם היו כרוכים אחר החמר כל כך עד שנתהפך דעתם הרעה מהפך אל הפך ממש, עד שעשו להם החמר הגשמי לעבודה זרה, נמצא שעוקרין בחינת חיות אלקות שהיה באותו הדבר ורוצין לעשות מזה עבודה זרה, וזה בעצמו הוא בחינת

ממזר וממזרת שהם פסל ומסכה - שעוקר גם כן חיות אלקות משרשו על ידי שנבראין ונעשין גופים שהם להפך מן הקדושה ממש, שהם בחינת התגברות החמר על הצורה וכו' כנ"ל. ליקו"ה (הל' עבודת אלילים הל' ב, ה).

³⁰ פגם הדעת. כי באמת עיקר קיום העולם בעת שהעולם רחוקים מן התורה שצריכין לקיים העולם אז על ידי החסד חנם על ידי התורה הנעלמת כנ"ל שהיא הדרך לארץ ישראל וכו' כנ"ל, עיקר הקיום הוא רק על ידי הצדיק הדור האמתי שהוא איש פשוט הגדול המבאר שם במאמר הנ"ל - שהוא מחיה עצמו בעת פשיטותו על ידי הדרך לארץ ישראל, על ידי התורה הנעלמת, על ידי החסד חנם שהיה מקים העולם קודם מתן תורה. ועל ידי זה שהוא זוכה להחיות עצמו בעת פשיטותו בהחסד חנם הזה על ידי זה הוא מחיה כל הפשוטים שבעולם ואפילו אמות העולם ואפילו המנחים בשאול תחתיות כמבאר שם להמעין שם היטב. כי באמת אי אפשר לקבל מאוצר מתנת חנם דהינו מהחסד חנם הנ"ל שהיה מקים העולם קודם מתן תורה - כי אם צדיקים אמתיים, כמבאר שם שאין מי שיקבל מאוצר מתנת חנם כי אם צדיקים אמתיים בעת פשיטותם והם מחיין כל הפשוטין שבעולם וכנ"ל.

כי באמת זה החסד חנם הוא סתום ונעלם מאד בתכלית ההעלמה וההסתרה ואין מי

כנ"ל, וכל אחד כפי מה שמקדוש ומטהר עצמו יותר ומפשיט עצמו מגשמיות העולם יותר כמו כן הוא מפשיט לפי בחינתו כל העולם מגשמיות ומעלה ומקשר הכל לשרשו, וכן להפך - כפי מה שכרוך האדם חס ושלום יותר אחר תאות עולם הזה והבליו אחר גשמיות העולם כמו כן הוא מגביר החמר על הצורה ומרחק העולם ומלאו מה' יתברך משרש חיותם, אבל אף על פי כן כל זמן שנשאר קים באמונתו בשלמות עדין הוא מקשר בה' יתברך, ואף על פי שנתרחק מה' יתברך אף על פי כן לא נעיקר לגמרי חס ושלום, ועל כן כל אחד מישראל כל זמן ששם ישראל נקרא עליו דהינו שיש לו אמונה בה' יתברך - עדין הוא מכריע את כל העולם לה' יתברך על ידי קשרו החזק שהוא מקשר עדין בה' יתברך על ידי אמונתו החזקה בו יתברך שמאמין שה' יתברך ברא הכל בעשרה מאמרות שבזה נעלם כל התורה כלה שהיא חיות כל העולם ומלאו - שעל ידי זה מעלין ומגביהין כל העולם ומלאו לה' יתברך כנ"ל. אבל יש שהם כרוכים כל כך אחר תאות העולם הזה עד שנפלו כל כך אל גשמיות העשייה עד שהפכו כל כך הקערה על פיה והגבירו כל כך החמר על הצורה עד שנבוכו כל כך עד שעשו להם אלילים ועבודה זרה מעשייה וחמר גשמי מעשה ידי אדם והם עוקרים אותו הדבר משרש חיותו ועושין ממנו עבודה זרה שהיא קיא צואה בלי מקום (ישעיה כח, ח) פסלת ועכירת גשמיות העשייה, כי מאחר שעושין מזה עבודה זרה וכופרין בה' יתברך נסתלק משם כל שרש החיות דקדושה שהיה בו ואזי נשאר הדבר בפסלת גמור קיא צואה ממש, כמובא בכתבים (פע"ח עולם העשייה פ"ג) שעבודה זרה היא בחינת עשייה וכו'. אבל השתלשלות טעותם וסכלותם נמשך ונשתלשל מזה בעצמו מחמת שבאמת נעלם בכל דבר חיות אלקותו יתברך המחיה את הכל, ומחמת זה נמשך ונשתלשל להם הטעות ועושין מדברים גשמיים עבודה זרה, מחמת שהם

דמסאבותא עד שכל הרע שבעולם נדחה ונופל לפניו והוא יכול לגלות החסד הנעלם בכל מקום אפילו במקומות הרחוקים - שהוא החסד שהיה מקים העולם קודם מתן תורה. וזה מרמז בדברי רבנו ז"ל בסוף המאמר הנ"ל בהראשי פרקים שמצאנו מכתבת ידו הקדושה השיך להמאמר הנ"ל, כי שם מבאר מזה שכל ענין הנ"ל לקבל חיות מחסד חנם הנ"ל הכל תלוי בתיקון הברית כמו שכתוב שם ואתחנן - מתנת חנם, חנם - עריות, משה, דעת, פרישות וכו' עין שם, הינו כנ"ל. ועל כן אי אפשר לילך ולירש ארץ ישראל כי אם על ידי תיקון הברית כמו שכתוב (תהלים לז, כט) צדיקים יירשו ארץ וכמו שכתוב וכוונת עמו הברית לתת את ארץ הכנעני וכו', כי עיקר הדרך לכבש ארץ ישראל הוא על ידי החסד חנם הנ"ל שהוא התורה הנעלמת שהיה מקים העולם קודם מתן תורה וכן מקים העולם זה החסד גם עכשו בעת שרחוקים מן התורה כנ"ל, וזה החסד אי אפשר לגלות כי אם על ידי הצדיק דנטיר ברית בתכלית הקדושה וכו' וכנ"ל.

וזה בחינת מצות מילה בשמיני, כי גם בשביל זה צריכין לעבר על התינוק שבעה ימי ערלה ואחר כך בשמיני מלין אותו, כי זהו בחינת מה שארץ ישראל היתה תחלה ביד כנען ואחר כך נתנה לישראל ומה שהיה העולם מתקים בתחלה עשרים וששה דורות בלא התורה ואחר כך נתנה תורה כי בהכרח שתקדים הקלפה לפרי. ובאמת גם בעת שליטת הקלפה הקודמת לפרי דהינו בימי ערלה בעת שארץ ישראל ביד כנען, ובעשרים וששה דורות שלא נתנה תורה, גם אז מקבלין חיות רק מה' יתברך שמחיה את כולם בחסדו הגדול שהוא בחינת התורה הנעלמת. ועל ידי זה עיקר קיום העולם, כי על ידי זה אפילו כשאדם חוטא ופוגם בברית קדוש, וכשפוגם חס ושלום בברית קדוש אזי נמשך חס ושלום הערלה דחפיה על ברית והיה ראוי שחס ושלום יחזר העולם לתהו ובהו, כי עיקר קיום העולם הוא על ידי תיקון

שיוכל לגלות החסד הזה ולקבל משם חיות ושפע לקים העולם כי אם הצדיק האמת השלם בתכלית השלמות הנקי מן החטא לגמרי שאין בו שום נדנוד פגם כל שהוא דק מן הדק אפילו כחוט השערה, ומחמת שהוא נקי לגמרי על כן בכל מקום שנכנס לשם מוצא שם אלקותו וחיותו וחסדו יתברך. כי באמת הוא יתברך מחיה את כולם אפילו הרחוקים ממנו, ואפילו בעשר כתרין דמסאבותא מגיע חיותו יתברך כי בלעדו יתברך אין שום חיות לשום דבר שבעולם, רק שבמקומות הרחוקים מהקדושה שם חיותו בהעלם ובהסתרה גדולה. ועל כן מי שאינו נקי מן החטא לגמרי כשבא למקומות כאלו אזי נסתר ממנו חיותו יתברך הנעלם שם כי הרע חופה על הטוב, כי אין הרע נתבטל נגדו מחמת שיש בו עדין איזה פגם כל שהוא. אבל הצדיק האמת שנקי לגמרי ואין בו שום אחיזת הרע כלל על כן בכל מקום שנכנס לשם אפילו במקומות הרחוקים מן הקדושה מאד הוא מוצא גם שם אלקותו וחיותו יתברך הנסתר שם, כי אין שום רע עומד כנגדו שיוכל להסתיר ממנו אורו וחיותו הנעלם שם מאחר שאין בו שום אחיזת הרע כלל, וכמבאר מזה בדברי רבנו ז"ל במאמר מי האיש החפץ חיים וכו' (סי' לג), ועל כן הצדיק האמת הוא מוצא חיותו יתברך בכל מקום אפילו במקומות הרחוקים מהתורה. ועל כן הוא יכול לקבל חיות בעת פשיטותו מהתורה הנעלמת שהיה מקים העולם קודם מתן תורה שהוא החסד חנם הנ"ל ובזה הוא מחיה כל הפשוטים שקורין פראסטאקיס וכו' ואפילו כל הרחוקים יותר, כי הוא יכול לגלות החסד חנם שהוא התורה הנעלמת שנעלם אפילו במקומות הרחוקים מהתורה כנ"ל.

וכל זה תלוי בתיקון הברית דיקא, כי צדיק הוא מאן דנטיר ברית כי עיקרא דיצרא בישא על עריין (זוהר ויקרא טו:), והצדיק דנטיר ברית וכבש את יצרו ועמד בנסיונות רבות על ידי זה דיקא הכניע מאד את סטרא

חָנָם. עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶנָּה. הַבְּרִיאָה קָדָם מִתְּחִלָּתָהּ. עֵת

לַעֲשׂוֹת לָהּ, הִינּוּ עֲשִׂית הָעוֹלָם. הִפְרוּ תוֹרָתְךָ, בְּשׂוּלָהּ

לארץ ישראל כי אם על ידי מצות מילה שהיא תיקון הברית כמו שכתוב (נחמיה ט, ח) וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני וכו', וכמו שכתוב ביהושע (ה, ד) וזה הדבר אשר מל יהושע אותם ופרש רש"י על ידי דבור מל אותם, אמר להם כסבורים אתם לירש את הארץ כשאתם ערלים וכו'. וזה בחינת שבעה ימי ערלה שעוברין על התינוק קודם שנמול, זה בחינת שבעה עממין שהיתה ארץ ישראל תחלה בידם ואחר כך נתנה לישראל אחר שנמולו. וזהו וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני החתי והאמרי וכו', וחושב כל השבעה עממין שמגרשין אותן על ידי תיקון הברית שהוא בחינת מילה שנתנה בשמיני, שאז מעבירין שבעה ימי ערלה מהתינוק ומגלין החסד דמתגלי בפומא דאמה (זוהר נשא קמב.), שהיה החסד הזה בתחלה סתום ונעלם בשבעה ימי ערלה כנ"ל ועכשו נתגלה על ידי המילה, ועל ידי זה כובשין ארץ ישראל כי הכל אחד כנ"ל. ליקו"ה (הל' מילה הל' ג).

⁷⁰ פגם הדעת. עיין חי מוהר"ן (אות רטז): על ענין חכמת השיר והמליצה הנקרא בלשונם פאזיא, אמר מי שאינו יכול פא זיא, [הינו למאס בתאות המשגל כראוי] אינו יכול פאזיא. כי (משלי כט) רועה זונות יאבד הון, ואל תקרי מהונך אלא מגרונוך, נמצא שרועה זונות יאבד את הקול והשיר. ועל כן מי שאינו יכול פא זיא, שיהיה אצלו נמאס ופא, ואיזה זיא שתהיה, יהיה אצלו נמאס ופא, אינו יכול פאזיא והבן. זה אמר גם כן בליל שבת נחמו הנ"ל, ודברי צחות הם מענין גדל התפארותו בבטול התאוה הזאת בתכלית, וגם זה שיד להתורה ואתחנן פראסטיק הנ"ל כמובן בהראשי פרקים שמצאנו בכתיבת ידו הקדושה השיך להתורה הזאת המתחלת מתנת חנם וכו' שמדבר שם משמירת הברית. ועוד ראינו כמה ענינים נוראים ונפלאים אז, מלבד מה שנעלם ממנו הנסתרות לה' אלקינו.

הברית כמו שכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת, כי עיקר כלל ויסוד כל התורה כלה הוא שמירת הברית קדוש וכמובא בזהר הקדוש ובכל הספרים, ובשביל זה נקראת התורה ברית כמו שכתוב (שמות יט, ה) ושמתם את בריתי, כי עיקר התורה הוא שמירת הברית, ועיקר קיום העולם הוא על ידי תיקון הברית כמו שכתוב (משלי י, כה) וצדיק יסוד עולם, וצדיק הוא מאן דנטר ברית (זוהר נח נט:), ואם כן תכף כשאדם פוגם בברית חס ושלום היה ראוי שחס ושלום יחזר העולם לתהו ובהו, אך ה' יתברך חפץ חסד ועל כן הקדים הקלפה לפרי והקדים שבעה ימי ערלה קודם המילה להורות שגם בימי הערלה ה' יתברך נותן חיות בחסדו הגדול שהוא בחינת התורה הנעלמת, ועל ידי זה אפילו כשאדם חוטא חס ושלום ופוגם בברית ה' יתברך מקימו בחסדו בבחינת התורה הנעלמת ומאריך אפיו עד שישוב.

ובזה מובן היטב מה שכתוב בזהר הקדוש (ויחי ריט:): שעל פגם הברית אין מועיל תשובה ובאמת לאמתו איתא בכל הספרים (ראשית חכמה שער הקדושה פרק טז, שיחות הר"ן סימן עא) שעל הכל מועיל תשובה, אך על פי כל דרכי התורה הנגלית בודאי אין מועיל תשובה על פגם טפי המח, אבל יש תורה הנעלמת שהיא בחינת חסד חנם שזה החסד סתום ונעלם מעין כל, שעל ידי זה נתקים העולם אפילו קודם מתן תורה ואפילו בימי ערלה וכו' כנ"ל ועל ידי החסד הנעלם הזה מועיל תשובה על הכל.

כי התורה וארץ ישראל ומצות מילה שהיא תיקון הברית הכל אחד, כי אי אפשר לזכות

שֶׁל תּוֹרָה. בְּעֵת הַהִיא לֵאמֹר, בְּעִשְׂרֵה מֵאֲמֵרוֹת. הֵהוּא,

הַהֶעֱלָמָה. כִּחַ מְעִשְׂיוֹ הַגִּיד לְעַמּוֹ:

ענין שבת נחמו

ע"פ התורה הנ"ל

וזה בחינת מה שכתוב בהפטרות שבת נחמו (ישעיה מ, ג) קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסלה לאלקיננו. כי זה עקר הנחמה והתקווה - על ידי כח הצדיקים אמתיים שעושים דרך כבושה להתקרב לה' יתברך גם במדבר ובערבה - דהינו שמקדשים כל המקומות הרחוקים מאד מאד מה' יתברך שהם בבחינת מדבריות שממות וערבות וחרבות כלם הם מקדשים אותם בקדשת ישראל שהוא בחינת ארץ ישראל, והכל בכח החסד חנם שממשיכין שהוא בחינת הדרך לארץ ישראל, ועל ידי זה יש לנו תקווה לשוב לארצנו בקרוב, כי עקר תקותנו הוא על ידי החסד חנם הנ"ל שהוא הדרך לארץ ישראל [שעל ידי זה] נשוב לארצנו בקרוב, וכל זה נמשך על ידי שמקדשין מקומות הרחוקים - בקדשת ישראל בבחינת ארץ ישראל, שזהו בחינת קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסלה לאלקיננו - שצריכין לפנות דרך ה' במדבריות שממות ולישר מסלה לאלקיננו בערבה דהינו בכל מקומות הרחוקים מה' יתברך והכל בכח החסד חנם הנ"ל שעל ידי זה נשוב לארצנו, ועל כן קורין זאת בשבת נחמו וכו"ל. (ליקו"ה הל' ביהכנ"ס הל' ה, ז).

וזה נחמו נחמו (ישעיה מ, א) - שתי פעמים נחמו כי ה' יתברך מנחם אותנו על ידי הצדיקי אמת בשני מיני נחמות. כי באמת עקר הנחמה היא התורה הקדושה כמו שכתוב (תהילים קיט, נ) זאת נחמתי בעניי כי אמרת חיתני, אבל אי אפשר להיות עוסק בתורה תמיד בפרט בגלות המר הזה אך הצדיקים מחיין אותנו גם בעת שאין עוסקים בתורה על ידי האוצר מתנת חנם שהוא בחינת התורה הנעלמת. ועל כן הם מנחמים אותנו בכפלים בשתי מיני נחמות דהינו במה שמזכין אותנו לעסק בתורה שזהו נחמה אחת ונחמה שניה היא מה שמחיין אותנו גם בעת הפשיטות מבחינת התורה הנעלמת שהיא החסד חנם שהיה מקים העולם קדם מתן תורה. וזהו דברו על לב ירושלים וכו' כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה קול קורא במדבר פנו דרך ה' וכו' (שם פסוק ב-ג), הינו כי דיקא עצם צרתנו הגדולה מהכל יתהפך לנו לנחמה גדולה כי עקר הצרה הגדולה מכל הצרות הוא הסתלקות הצדיקים כשארז"ל שקולה מיתת הצדיקים כפלים כחרבן בית המקדש, וזה בעצמו יתהפך לנו לנחמה כפולה בחינת נחמו נחמו כי כבר יגעו הצדיקים בחייהם בכל כחם ועבדו ה' יתברך בשכל נפלא ויגיעה גדולה כזאת עד שזכו גם בעת פשיטותם להחיות כל העולם על ידי האוצר מתנת חנם כנ"ל ועל ידי זה פעלו והמשיכו שגם לאחר הסתלקותם שהיא בחינת הסתלקות המחין והחיות מן העולם גם אז יחיו את העולם מהאוצר מתנת חנם כמו שבחייהם החיו את העולם בעת פשיטותם מהאוצר מתנת חנם כנ"ל. וזה בחינת קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסלה לאלקיננו, הינו שהצדיקים עשו דרך כבושה בעבודת ה' כזה עד שיש דרך להתקרב לה' יתברך גם בבחינת מדבר וערבה ובכל מקומות החרבים והשפלים ובכל מיני עקמימיות שבעולם בכלם יכולין למצא דרך כבושה להתקרב לה' יתברך בבחינת קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסלה לאלקיננו כל גיא ינשא וכל הר וכו' והיה העקב למישור, שיהיה דרכים ישרים וכבושים בכל המקומות שבעולם בכל המדבריות ובכל המקומות העקמים והחרבים והשפלים וכו' בכלם יהיה דרך ישר לה' יתברך והכל בכח פשיטותו של הצדיק שהיה כמה פעמים איש פשוט לגמרי שקורין פראסטיק שאז החיה את עצמו בהדרך לארץ ישראל שהיא בחינת החסד חנם הנ"ל שבוזה מחיה הכל גם אחר הסתלקותו וכו"ל.

ט וזה שקורין פרשת דברים קדם תשעה באב. כי כל פרשת דברים מדברת מהדרך לארץ ישראל כמבאר שם היטב שכל תוכחה של משה היא על שפגמו ישראל בהדרך לארץ ישראל על שלא היו חזקים באמונתם כמו שמתחיל שם אחד עשר יום מחרב דרך הר שעיר עד קדש ברנע (דברים א, ב) וכמו שפרש רש"י שם אין לך דרך קצרה וכו' וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ וכו' וכן הולך בכל דברי תוכחתו בכל הסדרא כלה שמוכיח אותם על שגרמו עכוב בהדרך לבוא לארץ ישראל עד שהכרחו להתמהמה שם ארבעים שנה וכל זה על ידי חטא העגל והמרגלים שפגמו באמונה כמו שכתוב (דברים א, לב) ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' וכו' כי עקר תקון הדרך לארץ ישראל הוא אמונה שהיא בחינת כח מעשיו הנ"ל דהינו שמאמינים שה' יתברך ברא הכל כמו שכתוב (בראשית א, א ורש"י שם) בראשית ברא וכו' וברצונו נתנה להם וברצונו וכו' והם פגמו בזה ועל ידי זה גרמו להם עכוב כל כך וזה גרם לנו כל החרבנות - חרבן בית ראשון ושני כי על ידי זה יש כח להסטרטא אחרא להתעורר בכל פעם לגרש את ישראל מארצם שזה נמשך על ידי שאומרים להם עדין לסטים אתם שכבשתם ארץ ישראל מאחר שישאל

בעצמן פגמו באמונה שעל ידי זה פגמו בבחינת כח מעשיו הגיד לעמו וכו' וכו"ל.

ועל כן קורין זאת קדם תשעה באב, כי על ידי זה עקר הגלות והחרבן כנ"ל. ואחר כך קורין ואתחנן בשבת נחמו כדי להמשיך האוצר מתנת חנם שהמשיך משה רבנו ברבוי תפלותיו שהתפלל לבוא לארץ ישראל שהכל היה בכח האוצר מתנת חנם כמו שמבאר בתורה הנ"ל ועל ידי זה אף על פי שהוא בעצמו לא בא לארץ ישראל אף על פי כן על ידי זה המשיך עלינו האוצר מתנת חנם שזה עקר נחמתנו בעת גלותנו מארצנו כי עתה עקר חיותנו על ידי חסד חנם שממשיכין עלינו משה רבנו וכל הצדיקים האמתיים מהאוצר מתנת חנם שמחיה את כל העולם תמיד בכל מיני ירידות

שבעולם בכל ימי הגלות הארך המר הזה בכלל ובפרט שעל ידי זה החסד חנם חוזרין ועושין דרך כבושה לארץ ישראל
כנ"ל כדי שנזכה לשוב לארצנו במהרה בימינו אמן. (שם הל' שומר שכר הל' ד, ח).